

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือเชิญผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

ที่ ศธ. ๐๕๓๓.๐๖/ ๖.๐๓/๔

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
๒๐๒ ถนนช้างเผือก อ.เมือง
จ.เชียงใหม่ ๕๐๓๐๐

๓ มีนาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขออนุญาตเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชูสิทธิ์ ชูชาติ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ได้อนุมัติให้ นางสาวชือฟาง แซ่ลี นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่า โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในชุมชนบ้านหัวน้ำขุ่น ตำบลท่าก้อ อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย” โดยมี รองศาสตราจารย์อรุณรัตน์ วิเชียรเขียวและอาจารย์ ดร.บังอร นัทรุ่งเรือง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย เห็นว่าท่านเป็นผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี โดยนักศึกษาได้ประสานกับท่านแล้ว บัณฑิตวิทยาลัยจึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน ในการตรวจและให้ความเห็นเกี่ยวกับเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์ ดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ประยุทธ์ วงศ์เปง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

บัณฑิตวิทยาลัย

โทรศัพท์. ๐๕๓-๘๘๕๔๙๙๐

โทรสาร. ๐๕๓-๘๘๕๔๙๙๙

ที่ ศธ. ๐๕๓๓.๐๖/ ว.๐๗/๔

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

๒๐๒ ถนนช้างเผือก อ.เมือง

จ.เชียงใหม่ ๕๐๓๐๐

๓ มีนาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์วรพล วัฒนเหลียงอรุณ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ได้อนุมัติให้ นางสาวชื้อฟาง แซ่ลี นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวอย่างยิ่งย่น ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาดัชนีภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชนเผ่า โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น ตำบลท่าก้อ อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย” โดยมี รองศาสตราจารย์อรุณรัตน์ วิเชียรเขียวและอาจารย์ ดร.บังอร ฉัตรรุ่งเรือง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย เห็นว่าท่านเป็นผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี โดยนักศึกษาได้ประสานกับท่านแล้ว บัณฑิตวิทยาลัยจึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน ในการตรวจและให้ความเห็นเกี่ยวกับเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์ ดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ประยุทธ์ วงศ์แปง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

บัณฑิตวิทยาลัย

โทรศัพท์. ๐๕๓-๔๔๕๕๙๐

โทรสาร. ๐๕๓-๔๔๕๕๙๙

ที่ ศธ. ๐๕๓๓.๐๖/ ๖.๐๓/๔

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

๒๐๒ ถนนช้างเผือก อ.เมือง

จ.เชียงใหม่ ๕๐๓๐๐

๓ มีนาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์กริช สอึงทอง

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ได้อนุมัติให้ นางสาวชื้อฟาง แซ่ลี นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชนเผ่า โดยการใช้มีส่วนร่วมของชุมชน ในชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น ตำบลท่าก้อ อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย” โดยมี รองศาสตราจารย์อรุณรัตน์ วิเชียรเขียวและอาจารย์ ดร.บังอร ฉัตรรุ่งเรือง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย เห็นว่าท่านเป็นผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี โดยนักศึกษาได้ประสานกับท่านแล้ว บัณฑิตวิทยาลัยจึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน ในการตรวจและให้ความเห็นเกี่ยวกับเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์ ดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ประยุทธิ์ วงศ์แพง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

บัณฑิตวิทยาลัย

โทรศัพท์. ๐๕๓-๘๘๕๕๙๙๐

โทรสาร. ๐๕๓-๘๘๕๕๙๙๙

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้เข้าร่วมโครงการ

โครงการเวทีประชาคม ร่วมหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่า
อย่างเหมาะสม ของชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น ผู้การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่า ในวันที่
23 เดือน มกราคม 2554 เวลา 13.00 – 16.00 น. ณ ห้องประชุมโรงเรียนบ้านห้วยน้ำขุ่นวิทยา โดยมี
ผู้เข้าร่วมโครงการจำนวน 32 ท่าน ดังรายชื่อต่อไปนี้

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่งรับผิดชอบในชุมชน	ชนเผ่า
1.	นายนภดล มณีหยก	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 16 (จันยูนนาน)	จันยูนนาน
2.	นายจางยูหลิน	ครูผู้สอนภาษาจีน	จันยูนนาน
3.	นายจะคือ จะลา	ผู้นำชนเผ่าลาหู่	ลาหู่
4.	นายวิจิต แซ่ย่าง	นักทายก(โบสถ์คริสต์)	จันยูนนาน
5.	นายอาหมี่ แซ่เซี	ประธานกลุ่มอนุรักษ์ต้นน้ำห้วยน้ำขุ่น	จันยูนนาน
6.	นางสาวสุนิสา สีจะ	สมาชิก อสม.หมู่ 16(อาข่า)	จันยูนนาน
7.	นายธีรพล เมอแล	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 15(อาข่า)	อาข่า
8.	นายอาแซ เปี้ยเซะ	นักทายกโบสถ์คริสต์พนาเสรี(อาข่า)	อาข่า
9.	นายสุชาติ จะล่อ	ส.อบค.หมู่ 16	ลาหู่
10.	นายสุชาติ วงศ์วีวรรณ	ชาวบ้าน	จันยูนนาน
11.	นายชัยวัฒนา อาเมอ	ชาวบ้าน	อาข่า
12.	นายจะโอ จะคือ	ชาวบ้าน	ลาหู่
13.	นายธวัชชัย สีจะ	ชาวบ้าน	จันยูนนาน
14.	นางสาวญาโณทัย แลเซอะ	ชาวบ้าน	อาข่า
15.	ค.ญ. บุญ อารี	ตัวแทนเยาวชน	อาข่า
16.	น.ส.มะลิ วุ้ยยื้อ	ตัวแทนเยาวชน	อาข่า
17.	นายสิทธิโชค นามา	ชาวบ้าน	ลาหู่
18.	นางเฮ แซ่ต้า	ประธานกลุ่มแม่บ้าน	จันยูนนาน

19.	นายเลอชอ ก้อคือ	ชาวบ้าน	อาเข้
20.	นางอาอ้อ เปี้ยเซ	ชาวบ้าน	อาเข้
21.	นายสุรเดช จะป้า	ชาวบ้าน	ลาหู่
22.	นายสุภชัย ก้อคือ	ชาวบ้าน	อาเข้
23.	นายอาแก้ว ก้อคือ	ชาวบ้าน	อาเข้
24.	นางสาววิภาวดี แม่เปียงกู๋	ชาวบ้าน	อาข่า
25.	นายชามอ ก้อคือ	ชาวบ้าน	อาเข้
26.	นายโลเน ก้อคือ	อ.ส.ม.	อาเข้
27.	นายกะซอ อาเก้อ	ผู้นำชุมชน	อาเข้
28.	นายอภิวัฒน์ ก้อคือ	ที่ปรึกษาภาษาอาเข้	อาเข้
29.	นายอาหึง แซ่ถื่อ	ประธานกลุ่มหนุ่มสาว	จีนยูนนาน
30.	นายสมศักดิ์ ไวยแม่	ส.อบต. หมู่ 15	อาข่า
31.	นายอภิรัตน์ เหม่อแล	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 15	อาข่า
32.	นายอชเชอ ก้อคือ	ชาวบ้าน	อาเข้

เพื่อร่วมรับฟังความรู้เรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าของชุมชน และร่วมกิจกรรมระดมความคิดเห็น เพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าของชุมชน โดยมีการแบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการออกเป็น 4 กลุ่ม ตามชนเผ่า เพื่อร่วมกันระดมความคิดเห็นตามประเด็นที่ได้รับมอบหมาย ดังนี้

1. รวบรวมวัฒนธรรมชนเผ่าของตนชุมชน ในรอบ 12 เดือน
2. นำเสนอความคาดหวังของกลุ่มเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่า
3. ระดมความคิดเห็นพร้อมนำเสนอรูปแบบรายการนำเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชนตามความต้องการของชุมชน
4. นำเสนอวิธีการอนุรักษ์และการป้องกันผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
5. แนวทางการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกภายในชุมชน
6. แนวทางการพัฒนาด้านการจัดองค์กรด้านการท่องเที่ยวของชุมชน

ภาคผนวก ก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2. แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เรื่อง การศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่า โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น ตำบลท่าก้อ อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

คำชี้แจง

เนื่องด้วยผู้วิจัยต้องการศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่า โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น ตำบลท่าก้อ อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ดังนั้นผู้วิจัยจึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ร่วมมือจากท่านในการเป็นผู้ประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมฉบับนี้ เพื่อจะนำไปเป็นแนวทางในการศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น ตำบลท่าก้อ อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงรายต่อไป ผู้วิจัยขอขอบคุณที่ท่านได้กรุณาตอบแบบประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมฉบับนี้เป็นอย่างสูง

แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีทั้งหมด 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1	ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ตอบแบบประเมิน
ส่วนที่ 2	ข้อมูลตารางผลสรุปการให้คะแนนและระดับมาตรฐาน
ส่วนที่ 3	ข้อมูลการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ส่วนที่ 4	ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความร่วมมือ

ชื่อฟาง แซ่ลี่

นักศึกษาปริญญาโท สาขาการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ตอบแบบประเมิน

ข้อมูลของผู้ประเมิน (ชื่อ นามสกุล).....

หน่วยงานที่รับผิดชอบ/ดูแล..... (ตำแหน่ง).....

ที่อยู่ปัจจุบัน.....

ประเมินเมื่อ วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

ตอนที่ 2. ข้อมูลการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

คำชี้แจง. ให้ผู้ประเมิน วงกลม O รอบหมายเลขที่ต้องการในช่องคะแนน โดยพิจารณาว่าชุมชนบ้านห้วยน้ำจุ่น มีคุณสมบัติตรงกับดัชนีชี้วัดข้อใดมากที่สุด

1. สักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว	คะแนนเต็ม 50 คะแนน
1.1. คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม	คะแนนเต็ม 35 คะแนน
1.1.1. ความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ หมายเหตุ พิจารณาจากเอกลักษณ์เฉพาะทางวัฒนธรรม ความแตกต่างของวิถีชีวิตชุมชนอื่น และคุณค่าที่ควรอนุรักษ์และสืบสานต่อไป เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย วิถีชีวิต การแต่งกาย ลักษณะของกิจกรรม ประเพณีที่อยู่อาศัย อาหารการกิน เครื่องมือใช้สอยในชีวิตประจำวัน ลักษณะสิ่งประดิษฐ์ ระเบียบแบบแผนในการดำรงชีวิตร่วมกัน ฯลฯ	
ดัชนี	คะแนน
■ มีเอกลักษณ์ระดับท้องถิ่น สามารถพบเห็นได้ทั่วไป	1
■ มีเอกลักษณ์ระดับจังหวัด	2
■ มีเอกลักษณ์ระดับภาค	3
■ มีเอกลักษณ์ระดับชาติ	4
■ มีเอกลักษณ์ระดับโลก สามารถพบเห็นได้เพียงแห่งเดียว	5
คะแนนที่ได้	
1.1.2. ความต่อเนื่องของการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี หมายเหตุ พิจารณาจากจำนวนกิจกรรมที่จัดขึ้นในแต่ละปี ซึ่งแสดงถึงการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีให้คงอยู่	
ดัชนี	คะแนน
■ กิจกรรมที่จัดขึ้นเริ่มจัดได้เพียง 1-2 ครั้ง	1
■ มีการจัดกิจกรรม 2-3 ปี ต่อครั้ง และเริ่มจัดกิจกรรมมาไม่เกิน 10 ปี	2
■ มีการจัดกิจกรรม 1 ครั้ง ต่อปี แต่เริ่มจัดกิจกรรมมาไม่เกิน 10 ปี	3
■ มีการจัดกิจกรรม 1 ครั้งต่อปี และจัดต่อเนื่องกันทุกปี โดยจัดมาไม่ต่ำกว่า 10 ปี	4
■ มีการจัดกิจกรรมมากกว่า 1 ครั้งต่อปี และจัดต่อเนื่องกันทุกปี โดยจัดมาไม่ต่ำกว่า 10 ปี	5
คะแนนที่ได้	

1.1.3. ความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม หมายเหตุ ความงดงามทางด้านศิลปวัฒนธรรม หรือการสร้างวประทับใจแก่ผู้พบเห็น พิจารณาปัจจัยต่างๆ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมนั้นๆ อาทิเช่น การแต่งกาย รูปแบบกิจกรรม ศิลปกรรมของงานหัตถกรรม สถาปัตยกรรมของที่อยู่อาศัย อาหารการกิน เครื่องมือใช้สอยในชีวิตประจำวัน	
ดัชนี	คะแนน
▪ มีความงดงาม ประทับใจ น้อยที่สุด	1
▪ มีความงดงาม ประทับใจ น้อย	2
▪ มีความงดงาม ประทับใจ ปานกลาง	3
▪ มีความงดงาม ประทับใจ มาก	4
▪ มีความงดงาม ประทับใจ มากที่สุด	5
คะแนนที่ได้	
1.1.4. ความสามารถในการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง หมายเหตุ พิจารณาจากความยาวนานของการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้มาตั้งแต่อดีตและยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน โดยจะเห็นได้จากวิถีชีวิต การแต่งกาย เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ซึ่งแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาไปบ้าง แต่ยังมีบางกลุ่มในชุมชนที่ยังคงสืบทอดภูมิปัญญาเหล่านั้นอยู่อย่างเห็นได้ชัด	
ดัชนี	คะแนน
▪ เป็นภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่	1
▪ เป็นภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นสมัยรัตนโกสินทร์(พ.ศ. 2325-ปัจจุบัน)	2
▪ เป็นภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นสมัยอยุธยา(พ.ศ. 1893-2310)	3
▪ เป็นภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นสมัยสุโขทัย(พ.ศ.1792-1981)	4
▪ เป็นภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นก่อนสมัยประวัติศาสตร์ (ก่อน พ.ศ.1792)	5
คะแนนที่ได้	
1.1.5. ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบค้นได้ หมายเหตุ พิจารณาจากยุคสมัยที่ภูมิปัญญาและองค์ความรู้เกิดขึ้นและการมีประวัติศาสตร์สืบเนื่องยาวนานมาเป็นวัฒนธรรม ประเพณีจนถึงปัจจุบัน โดยมีหลักฐานที่สามารถสืบค้นได้	
ดัชนี	คะแนน
▪ เกิดขึ้นปลายสมัยรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2395-ปัจจุบัน)	1
▪ เกิดขึ้นสมัยต้นรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2325-2394)	2
▪ เกิดขึ้นสมัยอยุธยา (พ.ศ. 1893-2310)	3
▪ เกิดขึ้นสมัยสุโขทัย (พ.ศ.1792-1981)	4
▪ เกิดขึ้นสมัยก่อนสุโขทัย (ก่อน พ.ศ.1792)	5
คะแนนที่ได้	
1.1.6. ความผูกพันต่อท้องถิ่น	

หมายเหตุ พิจารณาจากความสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์กับชุมชนท้องถิ่น เช่น การมีประเพณี ความเชื่อ ตำนาน นิทานพื้นบ้าน นิทานปรัมปรา	
▪ มีความสัมพันธ์กับชุมชนน้อยมาก โดยชุมชนไม่ค่อยให้ความสนใจในสิ่งดังกล่าว	1
▪ มีความสัมพันธ์กับชุมชนน้อย เพียงบางส่วนให้ความสนใจ	2
▪ มีความสัมพันธ์กับชุมชนปานกลาง โดยชุมชนมีการจัดงานหรือพิธีการต่างๆ เป็นประจำทุกปี	3
▪ มีความสัมพันธ์กับชุมชนสูง โดยมีการจัดงานหรือพิธีการ เป็นประจำทุกปีและมีชุมชนใกล้เคียงเข้าร่วมงานด้วย	4
▪ มีความสัมพันธ์กับชุมชนสูงมาก โดยชุมชนมีการจัดงานหรือพิธีการเป็นประจำทุกปีและมีชื่อเสียงในระดับชาติ	5
คะแนนที่ได้	
1.1.7. ความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์ หมายเหตุ พิจารณาจากชุมชนท้องถิ่นมีความสนใจในการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของตน รวมถึงการมีหน่วยงานและองค์กรจากภายนอกให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น	
ดัชนี	คะแนน
▪ มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมขนาดเล็ก 1 กลุ่ม โดยชุมชน แต่การดำเนินงานยังไม่ชัดเจน	1
▪ มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมขนาดเล็ก 1 กลุ่ม โดยชุมชนและมีการดำเนินการอย่างชัดเจน	2
▪ มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมขนาดเล็ก 2-3 กลุ่ม โดยชุมชนและมีการดำเนินงานที่ชัดเจน	3
▪ มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมขนาดเล็ก 2-3 กลุ่ม โดยชุมชนและมีการดำเนินงานที่ชัดเจน และมีการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างกลุ่ม	4
▪ มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมขนาดเล็ก 2-3 กลุ่ม โดยชุมชนและมีการดำเนินงานที่ชัดเจน มีการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างกลุ่มและมีหน่วยงานภายนอกให้การสนับสนุนด้านงบประมาณและนโยบาย	5
คะแนนที่ได้	
คะแนนรวม ข้อ 1.1. (เต็ม 35 คะแนน)	
1.2. ศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรม	คะแนนเต็ม 15 คะแนน
1.2.1. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว หมายเหตุ พิจารณาจากความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ความยากลำบากของเส้นทางเข้าถึง ความลาดชัน ความแคบของถนน และความปลอดภัย	
ดัชนี	คะแนน
▪ มีทางเข้าถึงได้แต่ไม่สะดวก	1
▪ มีทางเข้าถึงได้สะดวก รถเดินได้ 2 ทาง แต่ไม่สามารถใช้ความเร็วได้ต่ำกว่า 30 กิโลเมตร/ชั่วโมง	2

▪ มีทางเข้าถึงได้โดยสะดวก รถเดินได้ 2 ทาง และสามารถใช้ความเร็วได้เกิน 30 กิโลเมตร/ชั่วโมง	3
▪ มีทางเข้าถึงได้โดยสะดวกด้วยรถยนต์	4
▪ มีทางเข้าถึงได้สะดวกด้วยรถขนาดใหญ่ ได้แก่ รถโดยสารหรือรถทัศนจร	5
คะแนนที่ได้	
1.2.2. ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว หมายเหตุ พิจารณาจากโอกาสที่จะเกิดอันตรายจากปัจจัยในตัวแหล่งท่องเที่ยวหรือจากปัจจัยภายนอก โดยวัดจากสถิติการเกิดอันตราย เช่น น้ำป่า ดินถล่ม หน้าผาสูงชัน กระแสน้ำรุนแรง สัตว์ดุร้าย มาลาเรีย ภัยจากโจรผู้ร้าย โรคระบาดอื่นๆ เป็นต้น	
ดัชนี	คะแนน
▪ มีเหตุอันตรายน้อยตลอดทั้งปี	0
▪ มีเหตุอันตรายทุกปี แต่เกิดขึ้นในบางฤดูกาลหรือบางช่วงของปี	1
▪ มีเหตุอันตราย 1-2 ครั้งต่อปี	2
▪ มีเหตุอันตราย 1-2 ครั้งในรอบ 3 ปี	3
▪ มีเหตุอันตราย 1-2 ครั้งในรอบ 5 ปี	4
▪ มีเหตุอันตราย 1-2 ครั้งในรอบ 10 ปี หรือนานกว่า	5
คะแนนที่ได้	
1.2.3. ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว หมายเหตุ พิจารณาจากจำนวนกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถจัดได้ภายในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งการที่มีกิจกรรมหลากหลายจะให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสเลือกทำกิจกรรมที่ตนพอใจได้มากขึ้น ทั้งนี้กิจกรรมที่จัดขึ้นจะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว	
ดัชนี	คะแนน
▪ ไม่มีกิจกรรมอื่นนอกเหนือจากการเที่ยวชมแหล่งวัฒนธรรม	1
▪ นอกเหนือจากการเที่ยวชมแหล่งวัฒนธรรม ยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวชนิดอื่น ภายในแหล่งวัฒนธรรม 1-2 ประเภท	2
▪ นอกเหนือจากการเที่ยวชมแหล่งวัฒนธรรม ยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวชนิดอื่น ภายในแหล่งวัฒนธรรม 1-2 ประเภท และบริเวณใกล้เคียงมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่น	3
▪ นอกเหนือจากการเที่ยวชมแหล่งวัฒนธรรม ยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวชนิดอื่น ภายในแหล่งวัฒนธรรมมากกว่า 2 ประเภท	4
▪ นอกเหนือจากการเที่ยวชมแหล่งวัฒนธรรม ยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวชนิดอื่น ภายในแหล่งวัฒนธรรมมากกว่า 2 ประเภท และบริเวณใกล้เคียงมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่น	5
คะแนนที่ได้	
คะแนนรวม ข้อ 1.2. (เต็ม 15 คะแนน)	

คะแนนรวมข้อที่ 1 (เต็ม 50 คะแนน)		
2. ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว		คะแนนเต็ม 10 คะแนน
2.1. ศักยภาพในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน		คะแนนเต็ม 5 คะแนน
หมายเหตุ พิจารณาจากการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ได้แก่ น้ำ ไฟฟ้า ถนน ที่พักร ฯลฯ เพื่อการท่องเที่ยวในปัจจุบัน และข้อจำกัดในการพัฒนาต่อไปในอนาคต		
ดัชนี		คะแนน
▪ ยังไม่มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน และมีข้อจำกัดสูงในการพัฒนาต่อไปในอนาคต		1
▪ มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้เป็นบางช่วงเวลา และมีข้อจำกัดสูงในการพัฒนาต่อไปในอนาคต		2
▪ มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้ปานกลาง แต่มีข้อจำกัดบางประการในการพัฒนาต่อไปในอนาคต		3
▪ แหล่งท่องเที่ยวมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้ดี แต่มีข้อจำกัดบางประการในการพัฒนาต่อไปในอนาคต		4
▪ แหล่งท่องเที่ยวมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้อย่างสะดวกสบาย และยังสามารถพัฒนาต่อไปได้อีก		5
คะแนนที่ได้		
2.2. ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก		คะแนนเต็ม 5 คะแนน
ดัชนี		คะแนน
▪ มีการจัดตั้งกลุ่มโดยชุมชน เพื่อกำหนดนโยบาย วางแนวทางการจัดการท่องเที่ยว แต่ยังไม่สัมฤทธิ์ผลที่ชัดเจน		1
▪ มีกลุ่มองค์กรท้องถิ่นให้การสนับสนุนและจัดการดำเนินนโยบาย งบประมาณ และบุคลากรสำหรับพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว		2
▪ มีหน่วยงาน กลุ่มองค์กรท้องถิ่น และภาคเอกชนให้การสนับสนุนและให้คำปรึกษาด้านนโยบาย งบประมาณ และบุคลากรสำหรับพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว		3
▪ มีหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนและจัดการดำเนินนโยบาย งบประมาณ และบุคลากรในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว		4
▪ มีหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรท้องถิ่น ร่วมกันให้การสนับสนุนและจัดการดำเนินนโยบาย งบประมาณ และบุคลากร ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว		5
คะแนนที่ได้		
คะแนนรวม ข้อ 2 (เต็ม 10 คะแนน)		

3. การบริหารจัดการ	คะแนนเต็ม 40 คะแนน
3.1. การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว	15 คะแนน
3.1.1. การจัดการด้านการรักษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว <u>หมายเหตุ</u> พิจารณาจากสภาพทั่วไปจากการดูแลรักษาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ภายในแหล่งท่องเที่ยว	
ดัชนี	คะแนน
▪ มีการดูแลรักษาน้อยมาก	1
▪ มีการดูแลรักษาน้อย	2
▪ มีการดูแลรักษาปานกลาง	3
▪ มีการดูแลรักษาดี	4
▪ มีการดูแลรักษาดีมาก	5
คะแนนที่ได้	
3.1.2. การจัดการด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่ <u>หมายเหตุ</u> พิจารณาจาก ดัชนี 3 ด้าน ดังนี้ ก. การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่ นันทนาการและพื้นที่พักผ่อน ข. การกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและ/หรือฤดูกาล ค. การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว ให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ	
ดัชนี	คะแนน
▪ ไม่มีการจัดการในข้อ ก ข และ ค	0
▪ มีการจัดการในข้อ ก ข และ ค น้อยมากและไม่เป็นระบบ	1
▪ มีการจัดการในข้อ ก ข และ ค โดยมีระเบียบการปฏิบัติเป็นหลักฐานอยู่บ้าง แต่การปฏิบัติ มีข้อบกพร่อง	2
▪ มีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐาน 1 ข้อ	3
▪ มีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐาน 2 ข้อ	4
▪ มีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐานครบ 3 ข้อ	5
คะแนนที่ได้	
3.1.3. การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว <u>หมายเหตุ</u> พิจารณาจากแผนการดำเนินงานติดตามและประเมินผลกระทบการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว มีการติดตามและวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว รวมถึงการดำเนินงานปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และความต่อเนื่องของการดำเนินงาน	
ดัชนี	คะแนน

▪ ไม่มีแผนการดำเนินงาน	1
▪ มีแผนการดำเนินงาน แต่ไม่มีการติดตามวิเคราะห์ผล	2
▪ มีแผนการดำเนินงาน และมีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงตามแผนการดำเนินงานแต่ไม่มีการดำเนินการอื่นๆ	3
▪ มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงตามแผนการดำเนินงานและมีการวิเคราะห์ประเมินผล	4
▪ มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงตามแผนการดำเนินงาน มีการประเมินผล มีการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องทุกปี	5
คะแนนที่ได้	
คะแนนรวมข้อ 3.1. (เต็ม 15 คะแนน)	
3.2. การจัดการด้านการท่องเที่ยว	คะแนนเต็ม 25 คะแนน
3.3.1. การจัดการด้านการบริการและสาธารณูปโภคแก่นักท่องเที่ยว	
หมายเหตุ พิจารณาจากการทำงานด้านการให้บริการขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว โดยมีการจัดการที่เหมาะสมให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจที่ได้รับบริการที่คุ้มค่ากับการมาท่องเที่ยว หากไม่มีคุณสมบัติตามที่ระบุ ให้ 0 คะแนน หากมีแต่ไม่ได้ดำเนินการหรือไม่มีประสิทธิภาพให้ 0.5 คะแนน และหากมีคุณสมบัติตรงให้ 1 คะแนน	
ดัชนี	คะแนน
▪ มีจำนวนบุคลากรด้านบริการเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว	0 0.5 1
▪ มีระบบเตือนภัย และระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว	0 0.5 1
▪ มีการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและต้องมีความเหมาะสมกลมกลืนกับสภาพพื้นที่	0 0.5 1
▪ มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่พอเพียงและถูกสุขลักษณะ	0 0.5 1
▪ มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น มีการออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ประหยัดพลังงาน และมีระบบกำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน	0 0.5 1
คะแนนที่ได้	
3.3.2. การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว	
หมายเหตุ การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย หากไม่มีคุณสมบัติตามที่ระบุให้ 0 คะแนน หากมีแต่ไม่ได้ดำเนินการหรือไม่มีประสิทธิภาพให้ 0.5 คะแนน และหากมีคุณสมบัติตรงให้ 1 คะแนน	
ดัชนี	คะแนน
▪ กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่สงวนและพื้นที่อนุรักษ์ของแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์	0 0.5 1

▪ กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ	0	0.5	1
▪ มีการศึกษา วิจัยสภาพแวดล้อมของพื้นที่ และนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนทางที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งวัฒนธรรม	0	0.5	1
▪ มีการศึกษา วิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแผนทางการดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณีของคนในท้องถิ่น	0	0.5	1
▪ กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ส่งผลให้แหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะและของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพ	0	0.5	1
คะแนนที่ได้			
3.2.3. การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก หมายเหตุ พิจารณาจากกิจกรรมและการดำเนินงานต่างๆ ที่ให้ความรู้และเผยแพร่ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว พนักงานนำเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชนที่อยู่โดยรอบ หากไม่มีคุณสมบัติตามที่ระบุให้ 0 คะแนน หากมีแต่ไม่ได้ดำเนินการหรือไม่มีประสิทธิภาพให้ 0.5 คะแนน และหากมีคุณสมบัติตรงให้ 1 คะแนน			
ดัชนี		คะแนน	
▪ มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ	0	0.5	1
▪ มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยวและชุมชนโดยรอบ	0	0.5	1
▪ มีการจัดเส้นทางศึกษาแหล่งวัฒนธรรมและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	0	0.5	1
▪ มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวและการอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม	0	0.5	1
▪ มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ และภาพที่ใช้ในสื่อ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	0	0.5	1
คะแนนที่ได้			
3.2.4. ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว หมายเหตุ พิจารณาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในรูปแบบต่างๆ หากไม่มีคุณสมบัติตามที่ระบุให้ 0 คะแนน หากมีแต่ไม่ได้ดำเนินการหรือไม่มีประสิทธิภาพให้ 0.5 คะแนน และหากมีคุณสมบัติตรงให้ 1 คะแนน			
ดัชนี		คะแนน	
▪ ชุมชนท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว การให้บริการต่างๆ	0	0.5	1
▪ ชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตน	0	0.5	1
▪ ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว	0	0.5	1

▪ ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการวางแผนหรือบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว	0	0.5	1
▪ มีการก่อตั้งองค์กรหรือโครงการอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทหลักต่อการจัดการท่องเที่ยว	0	0.5	1
คะแนนที่ได้			
3.2.5. ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว หมายเหตุ พิจารณาจากการที่ชุมชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์ และรายได้จากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม หากไม่มีคุณสมบัติตามที่ระบุให้ 0 คะแนน หากมีแต่ไม่ได้ดำเนินการหรือไม่มีประสิทธิภาพให้ 0.5 คะแนน และหากมีคุณสมบัติตรงให้ 1 คะแนน			
ดัชนี		คะแนน	
▪ ชุมชนมีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว	0	0.5	1
▪ ชุมชนมีรายได้จากการนำเที่ยวและให้บริการในกิจกรรมการท่องเที่ยว	0	0.5	1
▪ ชุมชนมีรายได้จากการขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง	0	0.5	1
▪ ชุมชนมีรายได้จากการให้บริการด้านที่พัก เช่น การจัดโฮมสเตย์	0	0.5	1
▪ ชุมชนมีรายได้จากการแสดงศิลปะพื้นเมือง	0	0.5	1
คะแนน			
คะแนนรวม ข้อ 3.2 (เต็ม 25 คะแนน)			
คะแนนรวมข้อ 3 (เต็ม 40 คะแนน)			

ตอนที่ 3. ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

4.1. โดยภาพรวมแล้วท่านมีความเห็นว่า หมู่บ้านวัดจันทร์สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้หรือไม่

() ได้

เพราะว่า.....

() ไม่ได้

เพราะว่า.....

ข้อมูลคำแนะนำเพิ่มเติม

.....

.....

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ท่านให้ความร่วมมือ

ตอนที่ 4 ข้อมูลตารางผลสรุปการให้คะแนนและระดับมาตรฐาน

ผลการให้คะแนน

องค์ประกอบ	คะแนนเต็ม	ผลการให้คะแนน
1. ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว	50	
2. ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว	10	
3. การบริการจัดการ	40	
รวมทั้งสิ้น	100	

ระดับมาตรฐาน

- () ดีเยี่ยม (81 คะแนนขึ้นไป)
- () ดีมาก (71-80 คะแนน)
- () ดี (61 – 70 คะแนน)
- () ปานกลาง (51-60 คะแนน)
- () ต่ำ (50 คะแนน หรือน้อยกว่า)

2. แบบสอบถามความคิดเห็นของชุมชน

แบบสอบถามความคิดเห็นของชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น สำหรับชนเผ่า _____

เรื่อง การศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่า โดยการมีส่วนร่วม
ร่วมของชุมชน ในชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น ตำบลท่าก้อ อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

คำชี้แจง 1. แบบสอบถามชุดนี้สำหรับชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น ต.ท่าก้อ อ.แม่สรวย จ.เชียงราย

2. ใช้สำหรับสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่า
ของ ชุมชน โดยกำหนดให้ตอบแบบสอบถามนี้ ครั้วเรือนละ 1 ชุด

ข้อความในแบบสอบถามนี้ เพื่อสำรวจพร้อมประเมินความคิดเห็นและระดับความ
ต้องการการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่า เพื่อจะ
นำไปเป็นแนวทางในการศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่า
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น ตำบลท่าก้อ อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย
ต่อไป ผู้วิจัยจึงขอความกรุณาจากท่านในการตอบแบบสอบถามด้วยความป็นจริงทุกประการ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ประเมินความคิดเห็นของชุมชนในการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ส่วนที่ 3 การประเมินศักยภาพและความพร้อมของชุมชน

ส่วนที่ 4 การประเมินความต้องการการมีส่วนร่วมของชุมชน

ส่วนที่ 5 แนวทางในการพัฒนาและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่า

ส่วนที่ 6 ความคิดเกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่า

ขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ให้ความร่วมมือ

นางสาวชื่อฟาง แซ่ลี

นักศึกษานิเทศศาสตร์ สาขาการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ และ ให้รายละเอียดในช่องว่างในช่องว่าง □ ที่ตรงกับตัวท่าน

1. ชื่อ นามสกุล บ้านเลขที่

2. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

3. ช่วงอายุ

☐ ต่ำกว่า 20 ปี ☐ 20 - 30 ปี ☐ 31 - 40 ปี ☐ 41 - 50 ปี ☐ 50 ปีขึ้นไป

4. สถานะภาพ

☐ โสด ☐ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....

5. การศึกษา

☐ ต่ำกว่าประถมศึกษา ☐ ประถมศึกษา ☐ มัธยมศึกษา ☐ ปวช. หรือเทียบเท่า

☐ ปวส. หรือเทียบเท่า ☐ อุดมศึกษาหรือเทียบเท่า ☐ ระดับอื่นๆ (โปรดระบุ).....

6. อาชีพ

☐ เกษตรกร ☐ นักเรียน/นักศึกษา ☐ ค้าขาย ☐ รับราชการ ☐ รับจ้าง

☐ อื่นๆ(โปรดระบุ).....

7. รายได้ต่อเดือนโดยประมาณ

☐ ต่ำกว่า 5,000 บาท ☐ 5,001- 7,500 บาท ☐ 7,501- 10,000 บาท

☐ 10,001-12,500 บาท ☐ 12,501 – 15. 00 บาท ☐ 15,000 ขึ้นไป

8. ท่านมีตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบในชุมชนของท่านหรือไม่?

☐ มี ระบุตำแหน่ง..... ระยะเวลาการทำงาน.....

☐ ไม่มี

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่า

คำชี้แจง กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องว่าง ☐ ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

คำถาม ท่านมีความคิดอย่างไร กับการพัฒนาชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่า

รายละเอียด	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อยที่สุด
1. ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่า					
2. ข้าพเจ้าเห็นว่า “ชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น” มีความพร้อมที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าได้					
3. ข้าพเจ้ายินดีให้ความร่วมมือในกิจกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าของชุมชนเป็นอย่างดี					
4. ข้าพเจ้าเห็นว่า คนในชุมชนยินดีให้ความร่วมมือในกิจกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าเป็นอย่างดี					
5. ข้าพเจ้าเห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่า จะทำให้คนภายนอกชุมชน รู้จักและสนใจในประเพณีวัฒนธรรมของชนเผ่าในชุมชนมากขึ้น					
6. ข้าพเจ้าเห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่า จะช่วยสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนเพิ่มมากขึ้น และช่วยทำให้คุณภาพชีวิตของชุมชนดียิ่งขึ้น					
7. ข้าพเจ้าเห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่า จะทำให้คนในชุมชนเกิดความหวงแหน อนุรักษ์ พื้นฟู และช่วยสืบทอดประเพณี วัฒนธรรมของชนเผ่าในชุมชนได้ดียิ่งขึ้น					

ตอนที่3 เกี่ยวกับศักยภาพและความพร้อมของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรมชนเผ่า

คำถาม ท่านคิดว่าวัฒนธรรมของชนเผ่าทั้ง 4 ชนเผ่าในชุมชนท่าน มีคุณค่าสามารถดึงดูดใจของ

นักท่องเที่ยวอย่างไร?

คำชี้แจง กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องว่าง ☐ ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

รายละเอียด	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อยที่สุด
1. ข้าพเจ้าเห็นว่าวัฒนธรรมชนเผ่าในชุมชน มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่แตกต่าง และโดดเด่นเป็นพิเศษ เป็นที่น่าสนใจมาก					
2. ข้าพเจ้าเห็นว่าชนเผ่าในชุมชน ยังมีการอนุรักษ์รักษา และสืบทอด ประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิต จากรุ่นสู่รุ่นไว้เป็นอย่างดี จึงไม่เกิดการสูญหายไปจากชุมชน					
3. ข้าพเจ้าเห็นว่าสถาปัตยกรรม หัตถกรรม และศิลปะของชนเผ่าในชุมชน มีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง					
4. ข้าพเจ้าเห็นว่าประเพณี วัฒนธรรม และพิธีกรรมต่างๆ ของชนเผ่าในชุมชน มีองค์ความรู้ที่ควรค่าแก่การศึกษาเป็นอย่างยิ่ง					
5. ข้าพเจ้าเห็นว่าวัฒนธรรมของชนเผ่าในชุมชน มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ที่สามารถสืบค้นได้					
6. ข้าพเจ้าเห็นว่าวัฒนธรรมชนเผ่าในชุมชน สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชน ชุมชนกับนักท่องเที่ยวได้					
7. ข้าพเจ้าเห็นว่า ชนเผ่าในชุมชน ยังมีการรักษาวัฒนธรรมชนเผ่าของตน					

คำถาม ท่านคิดว่าความพร้อมของสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานของชุมชน

เป็นอย่างไรบ้าง?

คำชี้แจง กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับความพร้อมตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

สิ่งอำนวยความสะดวก	ระดับความพร้อม				
	พร้อมมากที่สุด	พร้อมมาก	พร้อมปานกลาง	พร้อมน้อย	พร้อมน้อยที่สุด
1. ระบบไฟฟ้าในชุมชน					
2. ระบบประปาในชุมชน					
3. ถนนเข้าสู่หมู่บ้าน/แหล่งท่องเที่ยว					
4. รถโดยสาร/รถรับจ้าง/รถบริการนำเที่ยวในชุมชน					
5. สถานที่จอดรถ					
6. ปริมาณของห้องน้ำ / ความสะอาดของห้องน้ำ					
7. ป้ายบอกทาง/ป้ายแนะนำแหล่งท่องเที่ยว					
8. ปริมาณร้านค้า/ร้านอาหารภายในหมู่บ้าน					
9. สถานพยาบาล / โรงพยาบาล/สถานอนามัย/คลินิก					
10. ความสะอาดของหมู่บ้าน/ระบบการกำจัดขยะ (ถนน/บ้านเรือน)					
11. ปริมาณ/ความพร้อมของที่พักร (บ้านพักของชนเผ่า)ในชุมชน					
12. ปริมาณและความพร้อมของสถานที่กางเต็นท์เพื่อพักแรม					
13. ร้านอาหาร/ร้านค้า/ร้านขายของที่ระลึกในชุมชน					
14. ระบบสื่อสารในชุมชน / โทรศัพท์สาธารณะ/โทรศัพท์บ้าน/มือถือ					

คำถาม ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับ กิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่าของชุมชน
ที่มีความน่าสนใจและเหมาะสมแก่การนำมาให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมและเที่ยวชม
คำชี้แจง กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับความน่าสนใจ ที่ท่านเห็นควรมากที่สุด (ตามชนเผ่า)

รายละเอียดกิจกรรม	น่าสนใจ มากที่สุด	น่าสนใจ มาก	น่าสนใจ ปานกลาง	น่าสนใจ น้อย	น่าสนใจ น้อยที่สุด
1. การเที่ยวชมประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิต ของชนเผ่า					
2. ร่วมการปรุงอาหาร /การถนอมอาหารของชน เผ่า					
3. การเที่ยวชมชุมชนบ้านเรือนและ สถาปัตยกรรมของชนเผ่า					
4. เที่ยวชมลักษณะการแต่งกายและการใช้ เครื่องประดับของชนเผ่า					
5. ร่วมชมการแสดงดนตรีพื้นบ้าน และการขับ ร้องของชนเผ่า					
6. ชมการแสดงและการละเล่นแบบพื้นบ้านแบบ ชนเผ่า					
7. ชมประเพณี วัฒนธรรม และพิธีกรรมต่างๆ ของชนเผ่า					

ความมีจิตสำนึกที่ดีต่อวัฒนธรรมชนเผ่า	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อยที่สุด
1. วัฒนธรรมชนเผ่าของชุมชนเป็นสิ่งที่ข้าพเจ้า ภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง					
2. ข้าพเจ้าสามารถที่จะสืบทอดและรักษา วัฒนธรรมของชนเผ่าให้คงอยู่กับชุมชนและ ส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นได้					
3. ข้าพเจ้าจะเคารพกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับ วัฒนธรรมชนเผ่าของชุมชนเป็นอย่างดี เคร่งครัด					
4. ข้าพเจ้าอยากให้นักท่องเที่ยว เคารพ กฎระเบียบ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ของชุมชน					

ความพร้อมของชุมชน กับความเป็นเจ้าบ้านที่ดี	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปาน กลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อยที่สุด
1. ข้าพเจ้าเห็นว่าจะต้องต้อนรับผู้มาเยือน ด้วย ไมตรีจิต จริงใจและยิ้มแย้มที่แจ่มใส					
2. ข้าพเจ้าสามารถที่จะให้คำแนะนำ เกี่ยวกับ สถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนกับนักท่องเที่ยว ชาวไทยได้					
3. ข้าพเจ้าสามารถที่จะให้คำแนะนำ เกี่ยวกับ สถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนกับนักท่องเที่ยว ชาวต่างประเทศได้					
4. ข้าพเจ้าสามารถถ่ายทอดความรู้ เช่น การ ทำอาหาร การจักสาน การทอผ้า การทำนา ฯลฯ ให้กับนักท่องเที่ยวได้					
5. ข้าพเจ้ายินดีให้นักท่องเที่ยวเข้ามาพักที่บ้านของ ข้าพเจ้าได้					

ตอนที่ 4 ความต้องการในการมีส่วนร่วมของชุมชน

คำถาม ท่านมต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขั้นต่อไปในระดับใด?

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง ☐ ที่ท่านมีความต้องการมีส่วนร่วมมากที่สุด

รายละเอียดการมีส่วนร่วม	ระดับความต้องการมีส่วนร่วม				
	ต้องการมี ส่วนร่วม มากที่สุด	ต้องการมี ส่วนร่วม มาก	ต้องการมี ส่วนร่วม ปานกลาง	ต้องการมี ส่วนร่วม น้อย	ต้องการมี ส่วนร่วม น้อยที่สุด
1. ข้าพเจ้าต้องการมีส่วนร่วมในการวางแผนการ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าของชุมชน					
2. ข้าพเจ้าต้องการมีส่วนร่วมสนับสนุนและทำตาม แผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่า ของชุมชน					
3. ข้าพเจ้าต้องการมีส่วนร่วมตรวจสอบการทำงานและ รับผลประโยชน์ร่วมกับชุมชน					
4. ข้าพเจ้าต้องการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล การจัดการท่องเที่ยวของชุมชน พร้อมร่วมปรับปรุง แก้ไขปัญหาต่างๆ ให้ดีขึ้น					

คำถาม ถ้าหากชุมชนของท่านสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าได้ ท่านคิดว่าท่านจะมีส่วน ร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ในกลุ่มใดบ้าง? ระดับไหน?

คำชี้แจง เลือกตอบในข้อที่ท่านอยากมีส่วนร่วม โดยให้คะแนนตามระดับความต้องการมีส่วนร่วม ของตนเอง

รายละเอียด	ต้องการมี ส่วนร่วม มากที่สุด	ต้องการมี ส่วนร่วม มาก	ต้องการมี ส่วนร่วม ปานกลาง	ต้องการมี ส่วนร่วม น้อย	ต้องการมี ส่วนร่วม น้อยที่สุด
1. กลุ่มต้อนรับนักท่องเที่ยว					
2. กลุ่มเตรียมที่พัก					
3. กลุ่มนำเที่ยวในหมู่บ้าน					
4. กลุ่มเตรียมอาหาร					
5. กลุ่มนักแสดงศิลปะพื้นบ้าน (ระบำ ฟ้อนรำ การละเล่น)					
6. กลุ่มนักแสดงดนตรีพื้นบ้าน					
7. กลุ่มฝึกสอนกิจกรรม (เช่น สอนทำอาหาร สอนการถนอมอาหาร การสอนภาษา การปักผ้า สอนทำไร่ ฯลฯ)					
8. กลุ่มรักษาความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว					
9. กลุ่มสมุนไพร และนวดแผนโบราณ					
10. กลุ่มทำและขายสินค้าของฝากของที่ระลึกชนเผ่า (ผ้าปัก จักสาน ผลิตภัณฑ์จากการแปรรูป การเกษตร ฯลฯ)					
11. กลุ่มบัญชีและการเงิน					
12. กลุ่มการตลาดและประชาสัมพันธ์					

คำถาม ท่านคิดว่า องค์กร หน่วยงาน และกลุ่มคนดังต่อไปนี้ ควรมีส่วนร่วมต่อบทบาทหน้าที่ใน การพัฒนาและจัดการให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนได้ ในระดับใดบ้าง?

องค์กร/บุคคล	มีส่วน ร่วมมาก ที่สุด	มีส่วน ร่วมมาก	มีส่วน ร่วมปาน กลาง	มีส่วน ร่วมน้อย	มีส่วน ร่วมน้อย ที่สุด
1. ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านห้วยน้ำขุ่น					
2. คณะกรรมการหมู่บ้านห้วยน้ำขุ่น					
3. ผู้นำชุมชนเก่า					
4. ผู้นำและคณะกรรมการกลุ่มหนุ่มสาวชุมชน					
5. ผู้นำและคณะกรรมการกลุ่มแม่และสตรีชุมชน					
6. ทุกคนในชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น					
7. ปลัดตำบลท่าก้อ					
8. องค์กรบริหารส่วนตำบล(อบต.)					
9. กำนันตำบลท่าก้อ					
10.เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ตำรวจ / ทหาร					
11.บริษัททัวร์/ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว					
12.พ่อค้าและนายทุน					
13. โครงการหลวงบ้านห้วยน้ำขุ่น					
14. โครงการพัฒนาเกษตรที่สูง บ้านห้วยน้ำขุ่น					
15.กรมป่าไม้					

ท่านต้องการให้นักท่องเที่ยวเยี่ยมชมกิจกรรมใดของชนเผ่า ชนเผ่าในกิจกรรมดังต่อไปนี้

รายละเอียดกิจกรรม	ต้องการมีส่วน ร่วม	ไม่ต้องการมีส่วน ร่วม
1. ประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชนเผ่า		
2. การปรุงอาหาร /การถนอมอาหารของชนเผ่า		
3. เที่ยวชมชุมชน ชมบ้านเรือนและสถาปัตยกรรมของชนเผ่า		
4. การแต่งกายและการใส่เครื่องประดับแบบดั้งเดิมของชนเผ่า		
5. ชมการแสดงดนตรีพื้นบ้าน และการขับร้องเพลงของชนเผ่า		
6. ชมการแสดงพื้นบ้าน และการละเล่นแบบพื้นบ้านของชนเผ่า		
7. ประเพณี วัฒนธรรม และพิธีกรรมต่างๆของชนเผ่า		

1. ท่านยินดีให้บริการนักท่องเที่ยว โดยให้นักท่องเที่ยวเข้าพักในครัวเรือนของท่านได้ในระยะเวลาที่วัน
 - ☐ 1-2 วัน ☐ 3-4 วัน ☐ 5-6 วัน ☐ 7-8 วัน
 - ☐ ไม่มีกำหนดแล้วแต่ความต้องการของนักท่องเที่ยว
2. ท่านอยากให้นักท่องเที่ยวพักในครัวเรือนของท่านครั้งละกี่คน?
 - ☐ 1-2 คน ☐ 3-4 คน ☐ 5-6 คน ☐ 7-8 คน ☐ 9-10 คน ☐ มากกว่า 11คน
3. ท่านสามารถรองรับการให้บริการนักท่องเที่ยว ได้เดือนละกี่ครั้ง และปีละกี่ครั้ง
 - ☐ เดือนละ 2 ครั้ง ปีละ 24 ครั้ง ☐ เดือนละ 3 ครั้ง ปีละ 36 ครั้ง ☐ เดือนละ 5 ครั้ง ปีละ 60 ครั้ง
 - ☐ เดือนละ 6 ครั้ง ปีละ 72 ครั้ง ☐ เดือนละ 10 ครั้ง ปีละ 120 ครั้ง อื่นๆ (โปรดระบุ).....
4. ท่านคิดว่าช่วงเวลาใดเหมาะสมกับการเข้ามาเที่ยวชมวัฒนธรรมของชุมชนมากที่สุด
 - ☐ มกราคม – มีนาคม ☐ เมษายน – มิถุนายน ☐ กรกฎาคม – กันยายน
 - ☐ ตุลาคม – ธันวาคม ☐ ตลอดทั้งปี
5. ท่านมีวิธีการใดในการประชาสัมพันธ์ชุมชนของท่านให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวและคนทั่วไป (สามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ☐ แจกแผ่นพับ ใบปลิวให้กับหน่วยงานต่างๆ เช่น อบต. อำเภอ ททท.
 - ☐ การประชาสัมพันธ์ทางวิทยุของชุมชน และเคลื่อนวิทยุที่ชุมชนรับได้
 - ☐ การติดตั้งป้ายประชาสัมพันธ์
 - ☐ การฝากข้อมูลกับบริษัททัวร์
 - ☐ การประชาสัมพันธ์ทางสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร ฯลฯ
 - ☐ อื่นๆ ระบุ.....
7. ท่านต้องการให้หน่วยงานของภาครัฐและเอกชน เช่น อบต. ททท. อำเภอ หรือมหาวิทยาลัย ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญในด้านการท่องเที่ยวมาอบรมให้ความรู้เพิ่มเติมแก่ชุมชนหรือไม่? ในด้านใดบ้าง?
 - ☐ ต้องการ ☐ ไม่ต้องการ (ถ้าต้องการสามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ☐ การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเป็นเจ้าบ้านที่ดี
 - ☐ การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชน
 - ☐ การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
 - ☐ การให้ความรู้เกี่ยวกับการให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว
 - ☐ การให้ความรู้ในการจัดทำผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกชุมชน
 - ☐ การอบรมความรู้ด้านภาษาต่างประเทศ
 - ☐ การจัดทำกฎระเบียบของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
 - ☐ การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการนวดแผนโบราณ
 - ☐ การให้ความรู้เรื่องบ้านพักแบบโฮมสเตย์ที่ได้มาตรฐาน

ตอนที่ 6 ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

คำถาม ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร เกี่ยวกับผลกระทบด้านบวก และด้านลบ จากการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าในชุมชน

คำชี้แจง กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านเห็นว่า จะเกิดผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังต่อไปนี้

ผลกระทบด้านบวก	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อยที่สุด
1. การพัฒนาชุมชนสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะทำให้คนในชุมชนมีความรัก ความสามัคคีและกลมเกลียวกันมากขึ้น					
2. คนในชุมชนจะเข้ามาจับอาชีพ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน					
3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น คุณภาพชีวิตดีขึ้น					
4. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะทำให้เกิดการจ้างงาน คนในชุมชนมีงานทำ ลดปัญหาการอพยพไปหางานยังในตัวเมืองและนอกพื้นที่ได้					
5. ทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะได้รับการพัฒนา และดูแลรักษาให้สภาพที่ดีขึ้น					
6. การพัฒนาชุมชนสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะทำให้มีโครงการพัฒนาดนันทนาการเข้าสู่ชุมชนที่ดีขึ้น และพัฒนาสาธารณูปโภคที่ได้มาตรฐานและสิ่งสะดวกสบายเพิ่มมากขึ้น					
7. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะทำให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิต วัฒนธรรมของแต่ละชนเผ่าในชุมชนได้มากขึ้น					
8. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะช่วยให้เกิดการเผยแพร่ ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตในชุมชน ผู้นักท่องเที่ยวและสังคมภายนอกได้มากขึ้น					
9. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน สามารถเพิ่มมูลค่า ผลผลิตทางการเกษตร สินค้าหัตถกรรม และของที่ระลึก ของชุมชนได้มากขึ้น					

ผลกระทบด้านลบ	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อยที่สุด
1. เมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน จะทำให้คนในชุมชนมีพฤติกรรมเอารัดเอาเปรียบและโกงนักท่องเที่ยว เช่น การขายอาหารเครื่องคั่วและค่าบริการที่หักแพงเกินจริง					
2. เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน จะทำให้มีโอกาสเกิดอาชญากรรม (ยาเสพติด โสเภณี การพนัน ฯลฯ) มากขึ้น					
3. เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน จะทำให้เยาวชนเกิดการเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมจากนักท่องเที่ยวได้ เช่น การแต่งกาย การใช้เครื่องมือสื่อสาร การบริโภคอาหารตามนักท่องเที่ยว เป็นต้น					
4. เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาชุมชนมากๆ จะก่อให้เกิดความวุ่นวาย รบกวนชาวบ้าน และทำลายความสงบของชุมชน					
5. จะทำให้คนในชุมชนเลิกการทำเกษตร หรืออาชีพดั้งเดิมไป แล้วหันมาประกอบอาชีพด้านการบริการ นักท่องเที่ยวมากขึ้น ส่งผลให้คนในชุมชนละเลยอาชีพดั้งเดิมไป (รายได้ไม่แน่นอน)					
6. เมื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนกลายเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวมากขึ้น อาจมีนายทุนหรือนักลงทุน มากำหนดซื้อที่ดินของชาวบ้าน ทำให้ที่ดินมีราคาสูงขึ้น คนในชุมชนอยากขายที่ดินของตนมากขึ้น ส่งผลให้คนในชุมชนไม่มีที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยที่เป็นกรรมสิทธิ์ของตนเองต่อไป					
7. เมื่อเกิดการท่องเที่ยวขึ้น จะทำให้ค่าใช้จ่ายของคนในชุมชนสูงขึ้น และมีการใช้สินค้าฟุ่มเฟือยมากขึ้น (เพราะปรับราคาสินค้าและบริการต่างๆ ขึ้น ตามความต้องการของนักท่องเที่ยว)					
8. เมื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนเป็นที่นิยมมากขึ้น จะมีการสร้างขยะเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้เกิดมลพิษทางสิ่งแวดล้อม และส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอย่าง					

9. จะทำให้มีคนนอกชุมชน มีอัตราการอพยพเข้ามาทำมาหากินในชุมชนมากขึ้น (แรงงานของคนในชุมชน)				
10. อาจเกิดความขัดแย้งกันเองในเรื่องการกระจายรายได้และการแบ่งผลประโยชน์อย่างไม่เป็นธรรมจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม				

ข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม.

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ท่านให้ความร่วมมือ

ภาคผนวก ง

ประวัติและบริบททั่วไปของชนเผ่าในชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น

1. ชนเผ่าจีนยูนนาน(จีนฮ่อ)

ประวัติภูมิหลังและลักษณะทางกายภาพทั่วไปของชนเผ่าจีนยูนนาน(จีนฮ่อ)

ชาวจีนยูนนาน (จีนฮ่อ) ในประเทศไทย กาญจนะ ประกาศ วุฒิสาร 2546: 29-40 อ้างถึงใน วิกิพีเดีย ศาสนากรรมเสรี (ระบบออนไลน์:2553) ได้บันทึกเกี่ยวกับความเป็นมาของชนเผ่าจีนฮ่อในประเทศไทยไว้ โดยมีนักภาษาศาสตร์หลายท่านจัดให้ภาษาที่ชาวจีนฮ่อใช้สื่อสารกันนั้น อยู่ในตระกูลภาษาจีน-ทิเบต (Sino-Tibetan Language Family) Synonyms:Ho สำหรับชาวจีนฮ่อในประเทศไทยนั้น เป็นชาวจีนฮ่อกลุ่มเดียวกับจีนฮ่อที่อาศัยอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีนเป็นหลัก ซึ่งส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยในพื้นที่ 5 จังหวัด 20 อำเภอ และ 71 หมู่บ้าน ซึ่งประชากรชาวจีนฮ่อส่วนใหญ่อพยพมาจากทางตอนใต้ของประเทศจีน เฉพาะกลุ่มที่อพยพลงมาอยู่ในประเทศไทยรุ่นแรกมีมากกว่าสองหมื่นคน ซึ่งไม่ได้รวมถึงกลุ่มหลังๆและลูกหลานที่เกิดในในประเทศไทยด้วย และส่วนใหญ่นิยมอยู่อาศัยตามบนที่สูงและเทือกเขา จนเป็นที่รู้จักทั่วไปว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ Chinese Hill Farmer (Lebar and others, p.2) ลงมาตามแนวพรมแดนระหว่างประเทศจีนกับประเทศพม่าหรือประเทศลาว แล้วเข้าสู่ประเทศไทยใน ส่วนใหญ่อพยพเข้ามาหลังการปฏิวัติระบบจักรพรรดิของประเทศจีน เปลี่ยนเป็นการปกครองในระบบประชาธิปไตย และถูกปฏิวัติโดยพรรคคอมมิวนิสต์ จึงปรับเปลี่ยนระบบการปกครองในระบบคอมมิวนิสต์อีกครั้ง นำโดยท่านเหมา เจ๋อตง ทำให้กลุ่มผู้นำและทหารของ พรรค ก๊ก หมิง ตั้ง ที่ถูกยึดอำนาจ ต้องอพยพหนีเอาชีวิตรอดโดยการหนีกระเจาไปยังประเทศต่างๆ ในแถบประเทศเพื่อนบ้าน โดยผู้นำการอพยพคือผู้นำกองกำลังทหารจีนหน่วยต่างๆ เข้ามาอยู่อาศัยในเขตติดต่อประเทศพม่า ประเทศลาว ประเทศเวียดนามและประเทศไทย สำหรับประเทศไทย ปัจจุบันพบจีนฮ่ออาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ตามภูเขา ยอดดอยและป่าลึกของจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง และพะเยา ชาวจีนฮ่อในประเทศไทยจึงถือเป็นชนกลุ่มน้อยที่อพยพเข้ามาในลักษณะผู้ลี้ภัยทางการเมือง และเปรียบเสมือนแนวกันชนในการสกัดกั้นลัทธิคอมมิวนิสต์ของประเทศ ส่วนคำว่า จีนฮ่อ เป็นคำที่ได้ยินกันมาตลอด แต่น้อยคนที่จะทราบว่าใครคือจีนฮ่อ จีนฮ่อคือใคร จึงมีนักวิจัยและวิชาการหลายท่านได้สรุปไว้ดังนี้ กลุ่มจีนฮ่อ คือหนึ่งในกลุ่มคนที่อพยพมาจากมณฑลยูนนาน ทางตอนใต้ของประเทศจีน ลง

มาตามแนวชายแดนประเทศพม่าหรือลาว แล้วเข้ามาสู่จังหวัดชายแดนทางภาคเหนือของประเทศไทย ในรูปลักษณะของพ่อค้าแร่ ที่ใช้ม้าต่างหรือพ่อ เป็นพาหนะในการบรรทุกสินค้าผ่านมาทางฮองลิกหรือด่านแม่สาย จังหวัดเชียงราย เดินทางช่องทางนี้มาตั้งแต่เริ่มแรก นอกจากนี้ยังรวมไปถึงกองกำลังทหารจีนคณะชาติที่ตั้งฐานทัพอยู่ตามแนวสันเขาและแถบทิวเขาแดนลาวตามเส้นทางตามแนวทางเหนือ-ใต้ ที่กั้นเขตแดนไทยกับพม่า จะถูกเรียกเหมารวมชาวจีนกลุ่มต่างๆนี้ว่า “จีนฮ่อ” ซึ่งความหมายของคำว่า “ฮ่อ” โดยศาสตราจารย์เจีย ยัน จอง: 2537 ได้ให้ความหมายของคำว่าจีนฮ่อและที่มาของจีนฮ่อในมิติต่างๆในฐานะที่เป็นชาติพันธุ์หนึ่งไว้ว่า จีนฮ่อ คือ ชาวจีนที่เดินทางมาจากมณฑลยูนนาน ทางตอนใต้ของประเทศจีน โดยการเดินทางมาค้าขายในบริเวณภาคเหนือของประเทศไทยมาช้านานแล้ว ซึ่งพ่อค้าชาวจีนกลุ่มนี้ ในภาษาล้านนาเรียกว่า “ฮ่อ” ซึ่งคำว่าฮ่อ หมายถึงชาวจีนซึ่งอยู่ที่มณฑลยูนนานทางใต้ของประเทศจีน และรวมไปถึงกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่มาจากมณฑลนี้หรือมาจากมณฑลใกล้เคียงด้วย อาทิ จากมณฑลกุ้ยโจวและมณฑลเสฉวนด้วย เพราะจากข้อสันนิษฐาน คำว่า “ฮ่อ” อาจมาจากชื่อเรียกอาณาจักรน่านเจ้า ซึ่งตั้งอยู่ที่ด้าหลี่ริมทะเลสาบหนองแส(หรือซีเอ้อห่อ) ชาวจีนเรียกชาวป่าที่อยู่ทะเลสาบหนองแสนี้ว่า “ฮ่อ หรือ ห่อ” ซึ่งชื่อเต็มคือ ซีเอ้อห่อหมาน หรือ ชาวป่าที่อยู่บริเวณแม่น้ำหนองแส ต่อมาชาวป่า “ฮ่อ หรือ ห่อ” ได้ย้ายจากทะเลสาบหนองแสไปอยู่คุนหมิง ก็ยังถูกเรียกว่า “ฮ่อ หรือ ห่อ” ตามที่อยู่เดิมที่ริมทะเลสาบหนองแส เมื่อกาลเวลาผ่านไป คำว่า “ฮ่อ” ในความหมายที่แปลว่า จีน เช่น ฮ่อปักกิ่ง หมายถึง “จีนปักกิ่ง” ต่อมาคำว่า “ฮ่อ” ได้เข้ามาสู่อาณาจักรล้านนาและล้านช้าง ชาวไทยล้านนาและลาวเรียกชาวจีนที่มาจากมณฑลยูนนานและบริเวณใกล้เคียงว่า “ฮ่อ” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

จีนยูนนาน (จีนฮ่อ) ในภาคเหนือของประเทศไทยนั้น มีความสัมพันธ์กับดินแดนทางตอนเหนือของประเทศไทยในปัจจุบันมายาวนาน ซึ่งปรากฏในตำนานทางภาคเหนือหลายฉบับ พร้อมทั้งเรียกชาวจีนเหล่านั้นว่า ฮ่อ ฮ่อว่อง แต่ชาวจีนฮ่อ หรือชาวจีนยูนนานที่คนไทยรู้จักกันดี ซึ่งก่อนหน้านี้ ในบริเวณพื้นที่ของอาณาจักรล้านนา กลุ่มชาวจีนยูนนานจะรู้จักกันดีในรูปแบบของพ่อค้าม้าต่างที่ขนส่งสินค้าระหว่างพื้นที่ของจีนตอนใต้กับกลุ่มเมืองต่างๆในล้านนา ล้านช้าง และเดินทางออกทะเลที่พม่า กลุ่มเหล่านี้จะถูกเรียกว่าจีนฮ่อเช่นกัน และในบริบทของจีนฮ่อในช่วงนั้น ถ้ามองในภาพการค้า จะถูกมองเป็นกลุ่มพ่อค้าที่ดี นำสินค้าต่างๆมาขายให้ในราชอาณาจักรแต่ในอีกแงุ่ม ถูkmองเป็นตัวละครที่แสดงถึงการรุกรานบ้านเมือง ฮ่อ ก็จะถูกให้ความหมายในหลายมิติ เช่นการปราบฮ่อ กบฏฮ่อ เป็นต้น โดยความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นมีการแปรเปลี่ยนไปตามบริบทและกาลเวลาเมื่อดินแดนในแถบลุ่มน้ำโขงได้เผชิญหน้ากับการล่าอาณานิคมของกลุ่มชาวจีนฮ่อที่ได้ตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยหรือล้านนา ก่อนถูกผนวกเป็นพลเมืองรัฐสยามด้วย ทำให้หมื่นกวีวิชาการเรียกการผนวกนั้นว่า การกลืนกลาย(Assimilations) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เชื่อว่าทำให้ชาวจีนใน

ประเทศไทยกลายเป็นพลเมืองไทยโดยวิธีการต่างๆ ที่เป็นการยินยอมและบางกรณีก็เกินไปตามกฎหมายของประเทศ ในการผนวกหรือการกลืนกลายไม่ได้มีปัญหาที่ร้ายแรงมากนัก แต่จะเป็นปัญหารุนแรงมากในกรุงเทพหลังสงครามโลกครั้งที่2 ดังนั้นการกลืนกลายจึงไม่ได้มีมิติเดียว เพราะเมื่อสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่2 ในประเทศจีน ก็มีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองโดยพรรคคอมมิวนิสต์จีนที่ได้รับชัยชนะจากการต่อต้านพรรคก๊กมินตั๋ง จนสามารถสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนจนสำเร็จ ส่วนพรรคก๊กมินตั๋งก็ได้อพยพไปตั้งที่มั่นในเกาะไต้หวันใหม่ โดยการสู้รบระหว่างสองพรรคยังคงดำเนินต่อไปตามแนวชายแดนรัฐต่างๆ ทางจีนตอนใต้เช่นในประเทศพม่า มีกองพลที่ 93 กองทัพที่ 3 และ 5 ที่ยังคงดำเนินการสู้รบอยู่อย่างต่อเนื่องในประเทศพม่าบริเวณรัฐฉานทำให้ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเรียกร้องให้ประชาคมโลกรับทราบว่า มีกองกำลังต่างชาติในดินแดนพม่าที่มีแนวทางการรบเพื่อต่อต้านรัฐจีน เพื่อให้ทางรัฐบาลพม่ากดดันกองกำลังทหารกลุ่มนี้ให้หันเขตแดนพม่าโดยเร็ว ในขณะที่เดียวกันยังมีสหรัฐอเมริกาที่ยังคงให้การสนับสนุนทหารจีนคณะชาติอยู่ โดยช่วยดำเนินการในส่วนการเคลื่อนย้ายกองทัพและครอบครัวกลับไปยังเกาะไต้หวัน รวม 2 ครั้ง ใน พ.ศ.2496-2504 แต่ก็ยังคงมีกองกำลังทหารจีนคณะชาติอีกส่วนหนึ่งที่ไม่ต้องการเดินทางไปยังเกาะไต้หวัน จึงตัดสินใจตั้งฐานที่มั่นอยู่ในประเทศไทย โดยการนำของนายพลหลี แห่งกองทัพที่ 3 ที่ได้ตั้งกองกำลังในดินแดนประเทศไทยที่ล้าเจี้ยว อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ และนายพลด้วนแห่งกองทัพที่ 5 ที่ตั้งทัพอยู่ที่ดอยแม่สลอง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ต่อมาทั้งสองกองกำลังก็ได้กลายเป็นผู้พลัดถิ่นชาวจีนยูนนานกลุ่มใหม่ที่มาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย ซึ่งทั้งสองกลุ่มมีความสัมพันธ์ที่ดีกับรัฐบาลไทยในเรื่องอุดมการณ์การต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ ในยุคที่เรียกว่าสงครามเย็นในบริเวณชายแดนไทย พม่าและลาว รวมถึงพื้นที่ที่เชื่อมต่อกับประเทศจีนทางมณฑลยูนนาน ได้กลายเป็นพื้นที่ของการต่อสู้เพื่ออุดมการณ์และการช่วงชิงอำนาจรัฐโดยมีกลุ่มต่างๆ ที่เคลื่อนไหวอยู่หลายกลุ่ม เช่น กลุ่มทหารจีนคณะชาติ กองพล 93 กองทัพที่ 3 และ 5 กองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ที่เรียกตนเองว่ากลุ่มหนุ่มศึกหาญ กลุ่มกู้ชาติคะฉิ่น และกลุ่มที่ยึดถือแนวทางลัทธิคอมมิวนิสต์ที่เคลื่อนไหวเพื่อล้มรัฐพม่า ไทยและลาว รวมทั้งกองกำลังชนกลุ่มน้อยที่สามารถเข้ากับทุกกลุ่มได้เพื่อผลประโยชน์บางประการ เช่น กลุ่มว้า กลุ่มม้ง และกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ตามแนวรอยต่อทั้งสี่ประเทศ นับว่าเป็นพื้นที่ที่มีจุดเชื่อมต่อ จุดแตกหัก และจุดศูนย์กลางของความหลากหลายทางวัฒนธรรมและอุดมการณ์มากที่สุด (กาญจนะ, 2546)

กลุ่มทหารจีนคณะชาติ กองพล 93 และการแบ่งกลุ่มจีนฮ่อในประเทศไทย

กาญจนะ ประกาศวุฒิสาร 2546:29-32 อ้างใน วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี: 2553 (ระบบออนไลน์) กล่าวถึง ทหารจีนคณะชาติ หรือทหารจีนฮ่อดังต่อไปนี้ ความจริงแล้ว ทหารจีนคณะชาติ หรือทหารจีนฮ่อที่เรียกกันทั่วไป คือ ทหารจีนกองพล 93 แต่ได้สลายไปเกือบหมดแล้วตั้งแต่

พ.ศ. 2496 ทหารที่ยึดครองอยู่ที่คอยดุง และคอยแม่สลองคือ ทหารจีนคณะชาติ ภายใต้การนำของ นายพล ด้วน ซี เหวิน และเมื่อทางการเข้าควบคุม และกำกับดูแลตลอดจนจัดที่ทำกินให้แล้วก็ให้มา อยู่ร่วมกันที่คอยแม่สลองทั้งหมด และก่อตั้งเป็นหมู่บ้านสันติคีรี และทางกองบัญชาการทหาร สูงสุด ก็ต้องตั้ง บก.04 ในการควบคุมดูแล จาก พ.ศ.2504 กองทัพ ก๊ก มิน ตั้ง ถูกกองทัพพม่า และ จีนคอมมิวนิสต์ผลักดัน กวาดล้างอย่างรุนแรง จนไม่สามารถตั้งถิ่นฐานที่มั่นในพม่าได้อีกต่อไป จน เริ่มทะลักเข้าสู่ประเทศไทย โดยกองทัพที่ 3 ของนายพล หลี่ เหวิน ผาน ได้เข้ามาทางเชียงใหม่ อำเภอฝาง นายพลด้วน ซี เหวิน เข้ามาตั้งมั่นอยู่ในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ที่คอยดุง และ คอยแม่สลอง และคอยแม่สลองซึ่งเป็นที่ตั้งของกองบัญชาการกองทัพที่ 5 และส่งกำลังบำรุงอยู่ อย่างเจ้าของพื้นที่เดิมทีเดียว ในขณะนั้นผู้บัญชาการกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 7 ซึ่งกองพันตั้งอยู่ที่ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2507 มีพื้นที่รับผิดชอบในการสนับสนุนการรบ ของทหารราบคือ กรมผสมที่ 7 ตลอดพื้นที่จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำพูน และลำปาง หลังการสู้รบกับกลุ่ม ผกค. (ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์) จบสิ้นลงแล้ว กลุ่มจีนยูนนาน (จีนฮ่อ) เหล่านี้ก็ได้รับ สัญชาติไทยเกือบหมด ซึ่งครั้งแรกให้เฉพาะชั้นผู้นำตามโควตาการแปลงสัญชาติเป็นไทยปีละ 200 คน ส่วนที่เหลือทางทหารได้สำรวจและรวบรวมเสนอคณะรัฐมนตรี และได้รับอนุมัติให้แปลง สัญชาติ และให้ฐานะเป็นคนต่างด้าวรวม 5 รุ่น จำนวน 13,728 คน ปัจจุบันทางราชการได้ผ่อนผัน ให้อดีตทหารจีนคณะชาติ และครอบครัวอาศัยอยู่ในเขตจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน รวม 8 อำเภอ กับ 1 กิ่งอำเภอในการออกนอกเขตจังหวัดที่อยู่ต้องขออนุญาตจากจังหวัด กระทรวงมหาดไทยได้แบ่งชาวจีนยูนนาน (จีนฮ่อ) ในประเทศไทย ออกเป็น 3 กลุ่มคือ

1. กลุ่มอดีตทหารจีนคณะชาติ ได้แก่บุคคลตามบัญชีรายชื่อที่ทางทหารได้สำรวจและ รวบรวมเสนอคณะรัฐมนตรี และได้รับอนุมัติให้แปลงสัญชาติ และให้ฐานะเป็นคนต่างด้าว รวม 5 รุ่น จำนวน 13,728 คน ปัจจุบันทางราชการได้ผ่อนผันให้อดีตทหารจีนคณะชาติ และครอบครัว อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน รวม 8 อำเภอ กับ 1 กิ่งอำเภอ

2. จีนฮ่ออพยพ ได้แก่คนจีนที่เป็นครอบครัวของอดีตทหารจีนคณะชาติ เข้ามาอยู่ใน ประเทศไทย ระหว่างพ.ศ.2497-2504โดยอาศัยอยู่ในเขตจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน การออกนอกเขตจังหวัดต้องขออนุญาตจากจังหวัด

3. จีนฮ่ออิสระ ได้แก่ชาวจีนที่อ้างว่าเป็นญาติพี่น้องของอดีตทหารจีนคณะชาติ และจีน ฮ่ออพยพ พลเรือนหลบหนีเข้าประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ.2505-2532 อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน การออกนอกเขตจังหวัดต้องขออนุญาตจากจังหวัด

เมื่อกระแสของโลกเปลี่ยนไปด้วยการเมืองระหว่างประเทศที่มุ่งเปิดความสัมพันธ์กับ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ทำให้ประเทศไทยต้องมีการทบทวนนโยบายที่ไม่ต้องมีกอง

กำลังเพื่อเป็นกันชนกับฝ่ายตรงข้ามอีกต่อไป กองกำลังจีนคณะชาติจะมีสถานภาพใดสถานภาพหนึ่ง ภายใต้รัฐไทย ซึ่งกองกำลังที่หลากหลายนั้นมีจำนวนมากและที่สำคัญคือกองกำลังจีนคณะชาติที่ยังคงเคลื่อนไหวอยู่ต่างๆ ที่ ทางไต้หวันเองก็ประกาศว่าไม่รับรู้เรื่องกองกำลังเหล่านี้ในประเทศไทย อีกแล้วหลังจากสิ้นสุดการขนส่งกองกำลังกองพลที่ 93 ใน พ.ศ.2504 แล้วแต่ความจริงก็มีความช่วยเหลือแบบลับอยู่ตลอดเวลาแต่ไม่ได้เป็นรัฐต่อรัฐเท่านั้นเองดังนั้นรัฐบาลจึงต้องมีพื้นที่ให้กับกลุ่มคนเหล่านี้และครอบครัวอีกจำนวนหนึ่งที่ติดตามมากับกองกำลังนี้ จึงเกิดนโยบายให้สัญชาติไทยกับกลุ่มทหารจีนคณะชาติโดยให้ชื่อว่ากลุ่มอดีตทหารจีนคณะชาติและครอบครัว

สำหรับชาวจีนยูนนาน (จีนฮ่อ) ในชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น ปัจจุบัน มีอยู่หลายกลุ่ม หลายรุ่น ซึ่งกลุ่มแรกที่อยู่พหุเข้ามาคือ กลุ่มทหารจีนคณะชาติ กองพล 93 นำโดยผู้กองจางซึ่งเป็นหนึ่งในคณะทหารติดตามของกุ่มทหารจีนคณะชาติ กองพล 93 ของนายพลด้วน ซี เหวิน ที่ตั้งทัพอยู่ที่ คอยแม่สลอง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงรายในปัจจุบัน หลังจากที่กองกำลังทหารจีนคณะชาติได้ประกาศวางอาวุธดี อย่างเป็นทางการ รัฐบาลไทยอนุญาตให้กลุ่มทหารจีนทหารจีนคณะชาติ ตั้งชุมชนได้เฉพาะในเขตป่าและพื้นที่สูงตามภูเขา หรือตามแนวชายแดนเท่านั้น อาทิ เช่น คอยแม่สลอง คอยผาตั้ง บ้านรักไทยและอื่นๆอีกหลายหมู่บ้าน ตามแนวชายแดนของประเทศไทย ผู้นำและกลุ่มทหารจีนคณะชาติและทหารกลุ่มอื่นๆ รวมถึงจีนกลุ่มต่างๆ ที่เริ่มมีการลี้ภัยสงครามจากประเทศจีน ประเทศพม่าและลาว ได้อยู่พหุเข้ามายังดินแดนไทย ทำให้เขตพื้นที่ต่างๆ ที่ทางการไทยอนุญาตให้อาศัยอยู่ได้นั้น เริ่มไม่เพียงพอ จึงเริ่มมีการขยายพื้นที่เข้าสู่เขตป่าลึกมากขึ้น การเสาะแสวงหาพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ พื้นที่ที่มีความเหมาะสมแก่การตั้งถิ่นฐานจึงได้กระจายไปทั่ว ขณะเดียวกันความขัดแย้ง การแย่งชิงพื้นที่เพื่อดำรงชีวิตก็เกิดขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง กลุ่มไหนที่ชนะก็จับจองพื้นที่เพื่อสร้างถิ่นฐานอยู่อาศัย กลุ่มไหนที่แพ้ ก็ต้องเดินทางเพื่อหาพื้นที่ใหม่ สำหรับชาวจีนยูนนานที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น ก็เช่นกันเริ่มจากการติดตามกลุ่มทหารจีนคณะชาติ กองพล 93 ภายใต้การควบคุมของนายเลาจาง วู่จางและคณะเพื่อสำรวจและหาถิ่นฐานใหม่ ในการตั้งชุมชน กระทั่งมาเจอถิ่นฐานที่มีแม่น้ำไหลผ่านกลางหุบเขา ถึงแม้จะมีพื้นที่ราบแคบๆ แต่พื้นที่นี้เต็มไปด้วยพันธุ์ไม้นานาพันธุ์ที่อุดมสมบูรณ์ ที่สำคัญคือ ใช้อุปสาม หรือบางพื้นที่เรียกว่า “ชาเมี่ยง” ขึ้นตามธรรมชาติกว่าพันธุ์ไร่ เนื่องจากชากับชาจีนเป็นสิ่งที่ขาดกันไม่ได้ กองทัพผู้กองจาง จึงตัดสินใจยึดพื้นที่ดังกล่าวเพื่อตั้งเป็นชุมชน ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ห่างจากชุมชนเดิมของชาวลีซอ (ลีซู) ประมาณ 1 กิโลเมตร ปัจจุบันชาวลีซอ (ลีซู) กลุ่มดังกล่าวได้ย้ายไปอยู่ในพื้นที่คอยอย่างข่างและชุมชนอื่นๆเกือบหมด เหลือเพียงครอบครัวเดียวคือ ครอบครัวของนายอาลี แซ่ซี ที่เป็นชนเผ่าลีซอ (ลีซู) ที่ยังอาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้ ภายหลังจากการสู้รบก็เริ่มส่งลงชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ได้วางอาวุธ และหันมาประกอบอาชีพด้านการเกษตรแทน เริ่มต้นจากทรัพยากรที่ขึ้นเองตามธรรมชาติกว่าพันธุ์ไร่ในพื้นที่

คือ ชาอัสสัม (ชาเมี่ยง) โดยการนำมาอบแห้งแล้วส่งจำหน่ายยังนอกชุมชน ซึ่งเป็นสินค้าที่ได้รับ การยอมรับจากภายนอกชุมชนดีมาก ทำให้เศรษฐกิจของชุมชนเริ่มดีขึ้น ขณะเดียวกัน การปลูกฝิ่นก็ ยังเป็นพืชเศรษฐกิจอันดับต้นๆที่ชาวบ้านให้ความสนใจเพาะปลูก หลังจากที่มีโครงการหลวงเข้ามา ส่งเสริมและพัฒนาชุมชน จึงเริ่มมีการเพาะปลูกข้าวไร่ ข้าวโพดและไม้ผลเมืองหนาวต่างๆมากขึ้น การทำไร่ฝิ่นจึงหมดไปไปในที่สุด และเมื่อสังคมและวิถีชีวิตของชุมชนดีขึ้น ชาวบ้านและกลุ่มทหาร จึงได้กลับไปรับครอบครัว พร้อมชักชวนเพื่อนๆ พี่น้องญาติมิตร ที่อยู่อย่างกระจัดกระจายเข้ามา อยู่ร่วมกันในชุมชน เวลาผ่านไปไม่กี่ปีชุมชนมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจากไม่กี่ครัวเรือน กลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีหลายร้อยครัวเรือน ซึ่งอาศัยอยู่ร่วมกันแบบญาติพี่น้องคอยช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน ถือได้ว่าเป็นชุมชนที่อบอุ่นอีกแห่งหนึ่งก็ว่าได้ ต่อมาจึงมีชนเผ่าอื่นๆ ได้อพยพเข้ามา อยู่ในชุมชนนี้มากขึ้นเรื่อยๆ จนปัจจุบันชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่นกลายเป็นชุมชนชาติพันธุ์ขนาดใหญ่ อันดับต้นๆของประเทศไทยเลยก็ว่าได้

ลักษณะโครงสร้างทางสังคมของชนเผ่าจื๋นยูนนาน (จื๋นฮ่อ)

ชาวจื๋นยูนนาน (จื๋นฮ่อ) ที่เป็นผู้อพยพทั้งที่เป็นกองกำลังทหารจีนคณะชาติเดิมและเป็นผู้ อพยพชาวบ้านนั้นมีการผสมกลมกลืนกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆมาโดยตลอดโดยเฉพาะกลุ่มไทใหญ่ ม้ง เย้า อีเก้อ ลาหู่ และลีซู เป็นต้น แต่ชาวจื๋นยูนนานจะมีวัฒนธรรมที่แข็งแกร่งว่า มักสืบวัฒนธรรมที่อ่อน กว่าของคนส่วนใหญ่ที่เป็นลูกผสมระหว่างชาติพันธุ์อื่นๆกับจึงมักจะเรียกตัวเองว่า “คนจีน” ด้วย เช่นกันแต่ทั้งนี้ไม่ได้ว่าชาติพันธุ์อื่นๆที่แต่งงานกับชาวจื๋นยูนนานและลูกที่เกิดมาจะต้องเรียกตนเอง ว่าชาวจีนเสมอไป แต่ในสังคมไทยโดยเฉพาะในภาคเหนือ นั้น ลูกหลานชาวจื๋นยูนนานที่มีบิดาเป็น ชาวจีนและมารดาเป็นคนไทย (คนเหนือหรือคนเมือง) จะถือว่าตนเองเป็นคนไทยด้วยเช่นกัน

ลักษณะบ้านเรือนของชนเผ่าจื๋นยูนนาน (จื๋นฮ่อ)

ลักษณะบ้านเรือนของชาวจื๋นยูนนาน (จื๋นฮ่อ) นิยมปลูกบ้านเรือน โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น ส่วนๆ ดังได้แก่

ส่วนที่หนึ่ง และส่วนที่สอง คือ ส่วนซ้าย ขวา ซึ่งจะมีสัดส่วนที่เท่ากันใช้เป็นห้องนอน

ส่วนที่สาม คือ ส่วนกลาง ใช้สำหรับเป็นห้องโถง เป็นที่รับแขกและเป็นที่พักผ่อน และ มักวางรูปบรรพบุรุษ และสิ่งกราบไหว้บูชา 5 ประการที่ห้องโถง จากสามส่วนนี้ จะเห็นได้ว่า อธิปไตยการวางผังบริเวณบ้านของชาวจื๋นยูนนาน (จื๋นฮ่อ) ได้สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ ไม่ว่าลูกหลาน กระจายไปที่ใดก็จะมีลักษณะร่วมที่เหมือนกันคือ ตัวบ้านจะมีลักษณะเป็นเรือนชั้นเดียว พื้นดินทุบ แน่น หลังคาจั่วและมุงด้วยหญ้าคา ผังมักเป็นดินผสมหญ้า หรือฟากไม้ไผ่ ซึ่งผังบ้านนั้นมีความ เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศ จะสร้างให้มีชายคายื่นออกมา เพื่อใช้พื้นที่ใต้ชายคาเป็นที่นั่งเล่น ใช้ รับประทานอาหาร หรือเป็นที่พบปะในหมู่ญาติมิตร ร่มใต้ชายคาเรือนนี้ทำหน้าที่เหมือนใต้ถุนบ้าน

ใช้เป็นพื้นที่ทำกิจกรรมต่างๆ เช่น ใช้ตากพืชผลทางการเกษตร อาทิ ข้าวโพด หรือตากเสื้อผ้า เป็นต้น ลานบ้านของชาวจีนยูนาน (จีนฮ่อ) มักมีบริเวณกว้างอยู่นอกตัวเรือน มีพื้นที่ระดับต่ำกว่าตัวเรือน ใช้ปลูกผักสวนครัว ปลูกพืชสมุนไพร หรือดอกไม้ ชาวจีนยูนาน (จีนฮ่อ) จะกวาดลานบ้านของตนให้สะอาดอยู่เสมอห้องครัวจะสร้างเป็นเรือนเล็ก อยู่ติดกับเรือนอาศัย ในอดีตครัวของชาวจีนยูนาน (จีนฮ่อ) จะมีเตาสามเตาสำหรับหุงต้มอาหาร ทว่าในปัจจุบันเตาสามเตากำลังจะหมดไปเนื่องจากมีความนิยมหันมาใช้เตาแก๊ส เครื่องใช้ไฟฟ้ากันมากขึ้น แต่ก็ยังมีการใช้เตาสามเตาในการหุงต้มอาหาร ในกิจกรรมที่ต้องเลี้ยงอาหารคนเป็นจำนวนมาก เช่น งานเลี้ยง หรืองานรื่นเริงต่างๆ ห้องน้ำและสุขาของชาวจีนยูนาน (จีนฮ่อ) นั้น เดิมสร้างนอกตัวอาคารที่อยู่อาศัย แต่ปัจจุบันนิยมสร้างอยู่ในบ้านเรือนหรือใกล้กับตัวบ้าน สิ่งปลูกสร้างอื่นๆ เช่น เรือนเก็บของ สำหรับเก็บไม้ฟืน เครื่องมืออุปกรณ์ เช่น อุปกรณ์ขี้น้ำ เป็นต้น ยุ้งข้าว โรงรถ คอกสัตว์ เช่น คอกหมู โรงม้า เล้าไก่ นิยมสร้างเป็นเรือนแยกต่างหาก ไม่สร้างติด หรือเป็นส่วนหนึ่งของตัวที่อยู่อาศัย

ในหมู่บ้านของชาวจีนยูนาน (จีนฮ่อ) มักจะพบว่ามีอักษรจีนเขียนติดตามบ้านเรือน โดยเฉพาะบริเวณประตูบ้าน อักษรจีนนี้จะบ่งชี้บุคคลที่บริจาคเงินจากชาวดั๋นห้วน ซึ่งบริจาคเงินให้สร้างที่พักอาศัยดังกล่าว นับเป็นร่องรอยของความช่วยเหลือที่ชาวดั๋นห้วนได้ช่วยเหลือหมู่บ้านชาวจีนยูนาน (จีนฮ่อ) ผ่านทางรัฐบาลไต้หวัน ซึ่งปัจจุบัน บุคคลที่ติดตามประตูนั้นหาได้ยากแล้ว เพราะความช่วยเหลือจากรัฐบาลไต้หวันได้ยุติความช่วยเหลือมานานกว่า 10 ปีแล้ว อีกทั้งชาวดั๋นห้วนก็เริ่มมีการสร้างบ้านเรือนใหม่แทนหลังเก่าที่หมดสภาพ สำหรับบางบ้านก็ซ่อมแซมให้สภาพดูดีขึ้น จึงทำให้รายชื่อที่เคยเขียนติดไว้บนประตูบ้านถูกลบเลือนและจางหายไป ในที่สุดข้อมูลเพิ่มเติมจาก อรศิริ ปาณินท์ (2550:10-11) อ้างในวิกิพีเดีย ศาสนากรรมสาร (ระบบออนไลน์)

จีนยูนาน (จีนฮ่อ) ในชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น มีลักษณะสังคมและการสร้างบ้านเรือนมีความเหมือนและคล้ายกับชุมชนของชาวจีนยูนาน (จีนฮ่อ) อื่นๆ ในประเทศไทยด้วย ซึ่งส่วนใหญ่ มักจะเลือกพื้นที่อยู่อาศัยในบริเวณที่สูงบนภูเขาหรือพื้นที่ใกล้กับต้นน้ำในภาคเหนือของประเทศ เช่น ชุมชนจีนยูนาน (จีนฮ่อ) คอยแม่สลอง คอยล้าน คอยตองมอก คอยผาตั้ง คอยผาหม่น คอยวาวี บ้านสันติชล บ้านรักไทย เป็นต้น โดยทั่วไปมักจะตั้งชื่อชุมชนตามลักษณะภูมิประเทศหรือชื่อผู้นำเป็นหลัก ก่อนเข้าสู่ตัวชุมชนจีนยูนานส่วนใหญ่ จะเห็นประตูหน้าชุมชนทำเป็นซุ้มอย่างสวยงาม มีการแกะสลักหรือวาดเขียนด้วยตัวอักษรจีนและภาพศิลปะแบบจีนต่างๆ ถนนในหมู่บ้านก็สะอาดเรียบร้อย การสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยจะเป็นระเบียบ มีการกำหนดเขตถนน เขตที่อยู่อาศัยเป็นสัดส่วน นิยมสร้างประตูสูง หลังคามุงสังกะสี ประตูเปิด ปิดมักทำด้วยเหล็ก และมีการสร้างรั้วเพื่อบอกอาณาเขตด้วย บ้านเรือนของชาวจีนยูนาน (จีนฮ่อ) ในชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่นก็เช่นเดียวกัน

ส่วนใหญ่มีรูปแบบที่ได้รับอิทธิพลมาจากชาวจีนในมณฑลยูนนาน ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการติดต่อทางวัฒนธรรมจีนดั้งเดิมของจีนยูนนาน (จีนฮ่อ) ในประเทศไทยด้วยเช่นกัน

ลักษณะการแต่งกายของชาวจีนยูนนาน (จีนฮ่อ)

ลักษณะชุดการแต่งกายของชาวจีนยูนนาน (จีนฮ่อ) อรศิริ ปาณินท์ (2550:10-11) ได้สรุปไว้ว่า ชาวจีนยูนนาน (จีนฮ่อ) ที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย มักจะเลือกการตั้งถิ่นฐานอยู่ตามแถบเขาสูงล้อมรอบไปด้วยภูเขาสูง ซึ่งมีอากาศค่อนข้างหนาวเย็นมาก ด้วยเหตุนี้ชาวจีนยูนนาน (จีนฮ่อ) จึงแต่งกายไม่เรียบร้อย ผู้ชายสวมหมวกกลมๆ ไม่มีปีกแต่มียอดจุกอยู่ตรงกลางเรียกว่า “กะน้ำก้วย” เสื้อหลายชั้นชิดกันคอผ่าอกป้ายปิดข้างข้าง ผ่าอกกลางบ้าง เสื้อยาวถึงใต้เอวเล็กน้อย ในเวลาที่อยู่กับบ้าน แต่ถ้ามีงานหรือกิจกรรมชุมชน มักสวมเสื้อยาวลงมาได้เข้าไม่มีจีบ หรือรัดเอวให้สวยงาม แขนเสื้อกว้างยาวหุ้มข้อมือ นิยมใช้สีดำมากกว่าสีขาว ใช้กระดุมผ้า กางเกงขากว้าง หรือบางทีก็ทำอย่างผ้านุ่ง สวมถุงเท้ารองเท้าที่ทำกันขึ้นใช้เอง ผู้หญิงไว้ผมมวย แต่งกายคล้ายชาย แต่ผ่าอกป้ายมาทางไหล่ข้างซ้าย ติดกระดุมผ้าได้รักแร้ ใช้ผ้าสีขาวสับด้วยแถบชายผ้าใหญ่สีดำ หรือบางทีก็ใช้ชุดดำล้วน ถ้ามีงานพิธีมักใส่กระบังหน้าเล็กๆ เหนือหน้าผากอ้อมไปทางหูทั้งสองข้าง คล้ายกับเครื่องแต่งกายของหญิงจีนสมัยโบราณหรือคล้ายกับจิว ในช่วงฤดูหนาวจะใช้ผ้ากรุด้วยขนแกะภายในเสื้อ ส่วนช่วงฤดูร้อนใช้ผ้าแพรบังลิ้น แพรญวนแทน สำหรับผู้หญิงนิยมสวมใส่ต่างหู กำไลข้อมือทองคำ เครื่องเงินและมุกเป็นหลัก

ภาษาและการสื่อสารของชนเผ่าจีนยูนนาน (จีนฮ่อ)

สำหรับชาวจีนในประเทศไทย ส่วนใหญ่มักใช้ภาษาจีนยูนนานในการสนทนาสื่อสารกันในกลุ่ม ซึ่งโดยรวมจะคล้ายๆกับภาษาจีนกลางมาก แต่อาจมีการออกเสียงเพี้ยนไปตามสำเนียงพื้นที่อยู่อาศัยบ้าง โดยชุมชนจีนยูนนานส่วนใหญ่จะมีโรงเรียนสำหรับสอนภาษาจีนกลางให้เยาวชนในชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณและบุคคลากรจากรัฐบาลได้วัน ซึ่งเน้นการเรียนการสอนภาษาจีนกลาง(Han yu) ที่ทางรัฐบาลกลางของประเทศจีนประกาศบังคับใช้เป็นภาษากลางของประเทศจีนมาอย่างยาวนาน ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้สื่อสารกับชาวจีนได้ทั่วโลก แต่สำหรับชาวจีนยูนนาน (จีนฮ่อ) รุ่นใหม่ที่ได้กำเนิดในประเทศไทย มีความรู้และสามารถใช้ภาษาได้หลายแบบ ไม่ว่าจะเป็นภาษาจีนยูนนาน จีนกลาง ไทยกลาง และภาษาเมือง (ภาษาเหนือ) รวมถึงภาษาชนเผ่าที่อยู่อาศัยรายล้อมชุมชนชาวจีนยูนนานผสมผสานพร้อมกันหลายภาษา แต่สำเนียงการออกเสียงของชนเผ่าจีนยูนนาน (จีนฮ่อ) นั้น มีสำเนียงการพูดอาจฟังแล้วเพี้ยนไปจากภาษาต้นแบบมากพอสมควร โดยเฉพาะการสื่อสารด้วยภาษาไทยกลางและไทยเหนือเป็นต้น

อาหารการกินของชนเผ่าจื๋นยูนนาน (จื๋นฮ่อ)

อาหารการกินของชาวจื๋นยูนนาน (จื๋นฮ่อ) มีลักษณะเฉพาะตัวที่ค่อนข้างจะโดดเด่น รสชาติจัดจ้าน เน้นเครื่องเทศเป็นสำคัญ เช่น ปาก๋อ จั๊นทร์แปดกลีบ กระเทียม หอมแดง พริกแห้ง จิงและอื่นๆอีกหลายอย่าง เครื่องเทศสำหรับห้องครัวชาวจื๋นยูนนาน (จื๋นฮ่อ) เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ นอกจากเครื่องเทศแล้วสิ่งที่ขาดไม่ได้ในห้องครัวของชาวจื๋นยูนนาน (จื๋นฮ่อ) คือ ไหคองผักต่างๆ เช่น เต้าหู้ยี้ ผักกาดคอง รากผักชูดอง หัวหอมคอง หัวไชเท้าคอง จิงคอง กระเทียมคอง และผักอื่นๆคอง ตามฤดูกาลและตามความชอบของแต่ละครัวเรือน ที่น่าสนใจคือ ในช่วงก่อนเทศกาลตรุษจีนของทุกปี ชาวจื๋นยูนนาน (จื๋นฮ่อ) จะมีการเตรียมของกินสำหรับต้อนรับลูกหลานที่ไปทำงานยังนอกบ้านกลับมาลองเทศกาลแล้วนำกลับไปทานยังที่อยู่อาศัยในเมือง เริ่มตั้งแต่ช่วงเวลาดังแต่เดือนพฤศจิกายนจนถึงเทศกาลตรุษจีน เกือบทุกครัวเรือนจะมีการตากไว้หน่อบ้านและร่วบ้าน นั่นคือ เนื้อหรือหมูหันปี กุนเชียงยูนนาน ผักกาดแห้ง ที่หมักด้วยเครื่องเทศพร้อมปรุงรสอย่างจัดจ้านแล้วนำไปตากแดดให้แห้ง เพื่อจะได้เก็บไว้ทานได้นานเป็นปี ของคองที่มีเกือบทุกบ้านและมีชนิดหนึ่งที่นิยมทำเก็บไว้กินกันมากที่สุดคือ ผักกาดคอง หรือภาษาจีนเรียกว่า “เยนไฉ่” (Yan cai) และของคองอื่นๆ เช่นจิงคอง หัวผักกาดคอง รากชูดอง หัวหอมคอง ฯลฯ น้ำพริกคองเรียก “เจียง” (Jiang) ชาวจื๋นยูนนาน (จื๋นฮ่อ) ไม่ใช้กะปิ น้ำปลาแต่ใช้น้ำซีอิ๊วซึ่งทำมาจากถั่วเหลือง เรียกว่า “เจียงยิว” (Jiang you) บางทีทำกับข้าวเป็นผักล้วนๆ ไม่มีเนื้อเลยเรียกว่า “กินเจ” ใช้ผัดด้วยน้ำมันพืชบ้าง คองบ้าง การรับประทานใช้ตะเกียบ มีน้ำชา ถ้วยสุรขนาดจิ๋วอย่างจีนผู้วิจัยขอแนะนำอาหารบางรายการที่โดดเด่นและน่าสนใจของชาวจื๋นยูนนาน (จื๋นฮ่อ) ดังตัวอย่างอาหารดังต่อไปนี้

ขาหมูยูนนาน เป็นขาหมูที่นำไปตุ๋นกับเครื่องเทศหลายชนิดต่างๆพร้อมปรุงรส ใช้เวลาตุ๋นนานกว่า 5 ชั่วโมง

หมูหันปี ใช้หมูสามชั้นที่หมักด้วยเครื่องเทศแล้วตากแห้ง โดยนำหันเป็นแผ่นบางๆแล้วปอกทับผักกาดคองเค็มในจานแล้วนำไปนึ่งให้สุก ใช้เวลานึ่งประมาณ 1 ชั่วโมง

ข้าวแรมฝืนข้าว ทำจากแป้งข้าวเจ้า นำไปละลายน้ำสะอาด จากนั้นนำไปตั้งไฟแล้วเคี่ยวด้วยไฟไม้ ห้ามหยุดเคี่ยวจนแป้งข้าวเจ้าสุก จากนั้นตามด้วยน้ำปูนขาวหนึ่งช้อนต่อแป้งหนึ่งกิโลแล้วเทลงถาดรอให้เย็น ก่อนรับประทานให้ใช้มีดปลายแหลมซอยเป็นชิ้นเล็กๆตามต้องการแล้วปรุงรสด้วย กระเทียมเจียว พริกเจียว น้ำถั่วเน่า น้ำจิงดำ ซีอิ๊ว น้ำส้มแล้วปรุงรสตามใจชอบ

ข้าวแรมฝืนถั่วลันเตา กรรมวิธีปรุงรสใกล้เคียงกับข้าวแรมฝืนข้าว แตกต่างที่การรับประทานและวัตถุดิบ การแรมฝืนถั่วทำจากถั่วลันเตาหรือแป้งถั่วลันเตา สามารถทานได้สองแบบคือ แบบร้อนและแบบเย็น

ข้าวซอยและก๋วยเตี๋ยวญานาน ใช้เส้นก๋วยเตี๋ยวทั่วไป ส่วนข้าวซอยจะใช้เส้นข้าวซอยไข่อบแห้ง นำไปต้มให้เส้นนุ่ม เครื่องปรุงเหมือนข้าวแรมฝืนทุกอย่าง แต่จะเพิ่มหมู เนื้อ หรือไก่ตามชอบ ผัดกับเครื่องปรุงและเครื่องเทศ พร้อมเติมน้ำซุปรับประทาน

นอกจากนี้ยังมีรายการอาหารอีกหลายรายการที่น่าสนใจ น่ารับประทาน พร้อมให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างประทับใจ

ศาสนาและความเชื่อของชาวจีนญานาน กับความเหมือนและความต่างจากคนจีนทั่วไป เพราะมีความหลากหลายด้านศาสนา ชาวจีนญานานมีการนับถือศาสนาหลักๆ คือ พุทธ คริสต์ และอิสลาม ในการอพยพที่เรียกว่าส่วนหนึ่งของกองพล 93 นั้นเมื่อคราวสำรวจเพื่อโอนสัญชาตินั้นในหมู่บ้านที่เป็นทหารจีนคณะชาตินั้น มีสัดส่วนการนับถือศาสนา ดังนี้ ผู้นำถือศาสนาอิสลามร้อยละ 10 นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 70 และนับถือศาสนาคริสต์ร้อยละ 20 โดยประมาณ ทั้งนี้ยังไม่ได้นับรวมกับผู้อพยพชาวจีนญานานที่เหลืออีก 42 หมู่บ้าน ซึ่งก็น่าจะมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันแตกต่างกันไม่มากนัก (กาญจนะ, 2546)

ประเพณี พิธีกรรม และเทศกาลสำคัญของชาวจีนญานาน

พลวัธ ประพัฒน์ทอง 2553 (ระบบออนไลน์) กล่าวถึง วิถีชีวิต ความเชื่อ ของชาวจีนญานาน มีการนับถือศาสนาสามศาสนาหลักคือ พุทธ คริสต์ และอิสลาม มีสัดส่วนการนับถือศาสนา ดังนี้ ผู้นำนับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 70 ผู้นำนับถือศาสนาคริสต์ ร้อยละ 20 และผู้นำนับถือศาสนาอิสลามมีร้อยละ 10 โดยประมาณ

สิ่งเคารพที่สำคัญของชาวจีนญานาน แทบทุกหลังคาบ้านของชาวจีนญาน (จีนฮ่อ) จะมีการทำแท่นบูชาไว้ภายในบ้าน มีการจุดธูปเทียน ดอกไม้ กระจายเงินกระจายทอง ในช่วงตามเทศกาลต่างๆ และวันสำคัญของครอบครัว เนื่องจากชาวจีนญานาน (จีนฮ่อ) มักนับถือดวงวิญญาณของบรรพบุรุษเป็นพระเจ้า (เว้นแต่กลุ่มที่นับถืออิสลามและคริสต์) ภายในชุมชนมักใช้ดินไม้ใหญ่หรือสร้างศาลเจ้าบนพื้นที่เหนือสุดของชุมชน เพื่อเป็นที่บูชาและเซ่นไหว้ ในวันสำคัญทางศาสนา จะมีผู้คนนำเอาเครื่องเซ่น เช่น หัวหมู เป็ด ไก่ ทาด้วยสีแดง พร้อมด้วยผลไม้ กระจายเงินกระจายทอง และธูปเทียนไปบูชา ถือว่าเป็นที่สิงสถิตของเจ้าที่ สามารถบันดาลสิ่งต่างๆ ได้ตามความปรารถนา ดังเทศกาลต่างๆดังต่อไปนี้

เทศกาลตรุษจีน (ช่วงเดือน มกราคม-กุมภาพันธ์)

ธีรชัย เอี่ยมวรเมธ. พจนานุกรม จีน-ไทย : 2541:73:272.อ้างใน วิถีพิเศษ สาธารณกรรมเสรี 2553 (ระบบออนไลน์) กล่าวถึงรายละเอียดและพิธีกรรมในเทศกาลตรุษจีนดังนี้ เทศกาลตรุษจีนคือ วันขึ้นปีใหม่ของชาวจีน สมัยโบราณในยุคราชวงศ์ต่างๆ นับช่วงพ้นปีเก่าเข้าปีใหม่แตกต่างกันไป กระทั่งอันตู่ฮ่องเต้แห่งราชวงศ์ฮั่นปรับเปลี่ยนระบบปฏิทินใหม่ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

เรียกว่าปฏิทินไท่ซู่ตี้ ปรับปรุงขึ้นจากระบบปฏิทินของราชวงศ์เซี่ย ถือเอาวันแรกของปีกัษีลีซุน เป็นวันขึ้นปีใหม่ ชาวจีนจึงนับเอาวันนี้เป็นวันขึ้นปีใหม่ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ตรุษจีน หรือ เทศกาลฤดูใบไม้ผลิ (ชุนเจีย) ซึ่งเป็นการขึ้นปีเพาะปลูกใหม่ (หนงลี่ ชิน เหนีย่น) และยังรู้จักกันในนาม วันขึ้นปีใหม่ทางจันทรคติ เป็นวันขึ้นปีใหม่ตามประเพณีของชาวจีน ในจีนแผ่นดินใหญ่และชาวจีนโพ้นทะเลทั่วโลก เทศกาลนี้เริ่มต้นในวันที่ 1 เดือน 1 ของปีตามจันทรคติ(เจ็งเยว่) และสิ้นสุดในวันที่ 15 ซึ่งจะเป็นเทศกาลประดับโคมไฟ (หยวนเซียวเจีย)

เทศกาลเซ็งเม้ง (ช่วงเดือน เมษายน)

เทศกาลเซ็งเม้ง เริ่มมาจากการที่พระเจ้าฮั่นเกาจู ปราบดาภิเษกและสถาปนาราชวงศ์ฮั่น ขึ้นแล้ว เกิดระลึกถึงบุญคุณบิดา มารดาที่เสียชีวิตไปแล้วที่บ้านเกิด จึงเร่งรัดกลับบ้านเกิด แต่ทว่าป้ายชื่อของฮวงซุ้ยแต่ละที่เรือนทางเต็มทน จากสงคราม พระเจ้าฮั่นเกาจูจึงอธิษฐานต่อสวรรค์ด้วยการโปรยกระดาษสีขึ้นบนฟ้าแล้วให้ลมพัดปลิวไป ถ้ากระดาษตกที่ฮวงซุ้ยไหน ถือว่าเป็นฮวงซุ้ยของบิดา มารดาพระองค์ และเมื่อดูป้ายชื่อชัด ๆ แล้วก็พบว่า เป็นฮวงซุ้ยของบิดา มารดาพระองค์จริง ประเพณีการทำความสะอาดฮวงซุ้ยและโปรยกระดาษสีบนหลุมศพก็เริ่มมาจากตรงนี้

เทศกาลเซ็งเม้งหรือภาษาจีนเรียกว่า “ชิงหมิงเจีย” (qing-mingjie) "เซ็ง" หมายถึง สะอาดบริสุทธิ์ และ "เม้ง" หมายถึง สว่าง รวมแล้วหมายความว่า ช่วงเวลาแห่งความแจ่มใส รื่นรมย์

เซ็งเม้งในประเทศจีน เริ่มต้นประมาณ 5 - 20 เมษายน เป็นฤดูใบไม้ผลิ อากาศจะคลายความหนาวเย็น เริ่มเข้าสู่ความอบอุ่น มีฝนตกปรอย ๆ มีบรรยากาศสดชื่น ท้องฟ้าใสสว่าง (เป็นที่มาของชื่อ เซ็งเม้ง)

สำหรับในประเทศไทยเทศกาลเซ็งเม้ง ถือวันที่ 5 เมษายนของทุกปีเป็นหลัก! แล้วนับวันก่อนถึง 3 วัน และเลยไปอีก 3 วัน รวมเป็น 7 วัน (2 - 8 เมษายน) แต่ในปัจจุบันเนื่องจากมีปัญหาการจราจรคับคั่ง เลยขยายช่วงเวลาเทศกาลให้เร็วขึ้นอีก 3 สัปดาห์ (ประมาณ 15 มีนาคม - 8 เมษายน) แต่ในภาคใต้บางพื้นที่ เช่น จังหวัดตรังจะจัดเร็วกว่าที่อื่น 1 วัน ประมาณวันที่ 4 เมษายนของทุกปี

เทศกาลวันไหว้ขนมบัวจ่าง(ช่วงเดือน พฤษภาคม ถึง มิถุนายน)

เทศกาลวันไหว้ขนมบัวจ่าง (บะจ่าง) หรือ เทศกาลดวนอู่เจีย (Duan wu jie) หรือ เทศกาลตวงโหงว ตรงกับวันที่ 5 เดือน 5 ตามปฏิทินทางจันทรคติ หรือ "โหงวเหว่ยโจ้ว" เป็นการระลึกถึงวันที่ ลูกฉ้วน หรือ ชิว่หยวน หรือ ชีหยวน(Qu Yuan) เมื่อ (340-278 ปีก่อนคริสต์ศักราช) กวีผู้รักชาติแห่งรัฐฉู่ กระโดดน้ำเสียชีวิต

เทศกาลวันสารทจีน (ช่วงเดือน สิงหาคม ถึงกันยายน)

จิตรร่า ก่อนันทเกียรติ 2540:73 กล่าวถึงวันสารทจีนว่า ตามปฏิทินทางจันทรคติ เทศกาลสารทจีนจะตรงกับวันที่ 15 เดือน 7 ตามปฏิทินจีน เทศกาลสารทจีนถือเป็นวันสำคัญที่ถูกหลานชาวจีนจะแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ โดยพิธีเช่นไหว้ จะยึดถือเป็นเดือนที่ประตูนรกเปิดให้วิญญาณทั้งหลายมารับกุศลผลบุญได้ ตามตำนานเทศกาลวันสารทจีนดังต่อไปนี้

ตำนานที่ 1 ตำนานนี้กล่าวไว้ว่าวันสารทจีนเป็นวันที่เซ็งฮี้ได้ตี (ยมบาล) จะตรวจดูบัญชีวิญญาณคนตาย ส่งวิญญาณดีขึ้นสวรรค์และส่งวิญญาณร้ายลงนรก ชาวจีนทั้งหลายรู้สึกสงสารวิญญาณร้ายจึงทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ ดังนั้นเพื่อให้วิญญาณร้ายออกมารับกุศลผลบุญนี้จึงต้องมีการเปิดประตูนรกนั่นเอง

ตำนานที่ 2 มีชายหนุ่มผู้หนึ่งมีนามว่า “มู่เหลียน” (พระโมคัลลานะ) เป็นคนเคร่งครัดในพุทธศาสนามาก ผิดกับมารดาที่เป็นคนใจบาปหยาบช้าไม่เคยเชื่อเรื่องนรก-สวรรค์มีจริง ปีหนึ่งในช่วงเทศกาลกินเจนางเกิดความหมั่นไส้คนที่นั่งขว้างขว้างขว้างถือศีลกินเจ นางจึงให้มู่เหลียนไปเชิญผู้ถือศีลกินเจเหล่านั้นมากินอาหารที่บ้านโดยนางจะทำอาหารเลี้ยงหนึ่งมือ

เทศกาลวันไหว้พระจันทร์ (ช่วงเดือน กันยายน ถึง ตุลาคม)

เทศกาลไหว้พระจันทร์ เป็นเทศกาลของชาวจีนโดยปกติจะมีวันเพ็ญ เดือน 8 (เดือนกันยายน หรือตุลาคม) เทศกาลนี้จัดขึ้นกลางฤดูใบไม้ร่วงจึงเรียกว่า “จงชิว” (Zhong Qiu) แปลว่า “กลางฤดูใบไม้ร่วง” เพื่อระลึกถึงเทพธิดาแห่งพระจันทร์ ซึ่งเชื่อกันว่าถือกำเนิดขึ้นในวันนี้เทศกาลไหว้พระจันทร์ ชาวจีนโดยปกติจะมีขึ้นในวันที่ 15 (วันเพ็ญ) เดือน 8 (เดือนกันยายน หรือตุลาคม) เทศกาลกลางฤดูใบไม้ร่วงนี้จัดให้มีขึ้นเพื่อระลึกถึงเทพธิดาแห่งพระจันทร์ ซึ่งเชื่อกันว่าถือกำเนิดขึ้นในวันนี้

จากข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆของชาวจีนข้างต้น จะเห็นได้ว่า ชาวจีนยูนานในประเทศไทย ยังคงมีการสืบทอดวัฒนธรรมจากบรรพบุรุษไว้อย่างดี แต่อาจมีการปรับเปลี่ยนบางพิธีกรรม บางกิจกรรมและสิ่งของเครื่องไหว้ไปจากเดิมบ้าง ตามกาลเวลาและสถานที่ที่อาศัยอยู่ แต่โดยรวมของกิจกรรม ในประเพณีเทศกาลต่างๆข้างต้น ล้วนเน้นให้ลูกหลานกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ โดยกราบไหว้บูชาบรรพบุรุษและเคารพต่อเหล่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นหลัก ในการกำหนดขึ้นตอนพิธีกรรมและสิ่งของที่นำมากราบไหว้บูชา ล้วนมีอุปายและนัยสำคัญเกี่ยวกับความกตัญญูต่อบรรพบุรุษและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งสิ้น และที่สำคัญยังเน้นให้สอดคล้องกับสภาพสิ่งแวดล้อมและตามฤดูกาลเป็นหลัก เพื่อให้บรรพชนรุ่นหลังได้มีกิจกรรมร่วมกัน เกิดความรักใคร่สามัคคีกันในกลุ่มและมีครอบครัวที่อบอุ่น

2. ขนเผ่าอาข่า (อีก้อ)

ประวัติภูมิหลังและลักษณะทางกายภาพทั่วไปของชนเผ่าอาข่า (อีก้อ)

ชนเผ่าอาข่า (อีก้อ) ตามพินิธิภรณ์ชวเขา , 2553 (ระบบออนไลน์) บรรยายถึงชนเผ่าอาข่า (อีก้อ) ดังนี้ ชนเผ่าอาข่า (อีก้อ) เป็นชนกลุ่มหนึ่งที่ใช้ชื่อเรียกชนกลุ่มตนเองว่าอาข่าในประเทศจีนเรียกว่า “ฮานี” หรือ “โวน” อาข่า (อีก้อ) สามารถแยกศัพท์ได้ดังนี้ อา แปลว่าขึ้น ข่า แปลว่าไกล ความหมายของคำว่าอาข่าคือ ห่างไกลความขึ้น อาข่าชื่อนี้มาจากความเชื่อที่ว่า ถ้าอยู่ใกล้แม่น้ำมีโรคภัยไข้เจ็บมากและจากตำนานของอาข่าที่เล่าสู่กันฟังมา กล่าวว่า กาลครั้งหนึ่งอาข่าได้เสียชีวิตไปมาก เนื่องจากอยู่ใกล้แม่น้ำ ซึ่งอาข่า (อีก้อ) เรียกโรคนี้ว่า มีหิ โรคนี้อาจตรงกับโรคอหิวาตกโรค หรือไข้มาลาเลียอย่างใดอย่างหนึ่ง จากตำนานและแนวความเชื่อมีผลต่อที่อยู่อาศัย อาข่าจึงมักอยู่คอกสูงๆ อาศัยอยู่เฉพาะในทวีปเอเชีย ประกอบด้วยประเทศต่างๆ คือประเทศไทย ประเทศพม่า ประเทศลาว ประเทศเวียดนาม และประเทศจีน ตามตำนานเล่าขานกันมา เดิมอาข่า (อีก้อ) อาศัยอยู่ที่ประเทศจีน หรือที่อาข่าเรียกว่าดินแดน “จำแดหมี่ฉ่า” จากคำบอกเล่าพบว่าชนเผ่าอาข่า (อีก้อ) ได้อพยพสู่ดินแดนต่างๆ เพราะปัญหาการเมืองในประเทศจีนสำหรับการเข้ามาสู่ประเทศไทยเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2435 โดยมีเส้นทาง 2 สาย คือ สายแรกอพยพจากประเทศพม่าสู่ประเทศไทย เข้ามาครั้งแรกในเขตอำเภอแม่จัน หมู่บ้านพญาไพร ซึ่งปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอแม่ฟ้าหลวง โดยการนำของนายหู่ตอง จูเปาะ และนายหู่ซ่ง จูเปาะ ซึ่งเป็นพี่น้องกันได้เข้าไปในเขตคอกสูง เส้นทางที่สองได้อพยพมาจากประเทศจีน ผ่านมาตามรอยตะเข็บของประเทศพม่าและประเทศลาว เข้าสู่ประเทศไทยโดยตรงที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

สภาพทั่วไปของชนเผ่าอาข่า (อีก้อ)

นายรังสิต เงามแก้วและคณะ (2550:51-64) ได้สรุปประวัติความเป็นมาของชนเผ่าอาข่า (อีก้อ) ไว้ดังนี้ ชาวอาข่า (อีก้อ) เป็นแขนงหนึ่งของชนเผ่าธิเบต-พม่า รูปร่างเล็กแต่กล้ามเนื้อแข็งแรง ผิวสีน้ำตาลอ่อนและกร้าน ผู้หญิงมีศีรษะกลม ลำตัวยาวกว่าน่อง และขา แขน และขาสั้นผิวกายผู้ชาย มีภาษาพูดมาจากแขนงชาวโล-โล คล้ายกับภาษาลาหู่ (มูเซอ) และลีซุ (ลีซอ) ไม่มีตัวอักษรใช้วัฒนธรรมของคนอาข่าทำให้พวกเขามองชีวิตของคนในเผ่าเป็นการต่อเนื่องกัน เด็กเกิดมาเป็นประกันว่าเผ่าจะไม่สูญพันธุ์ พอโตขึ้นกลายเป็นผู้สร้างเผ่า และเป็นผู้รักษาวิถีชีวิตอาข่า (อีก้อ) ในที่สุดก็ต้องตาย และกลายเป็นวิญญาณบรรพบุรุษคอยปกป้องลูกหลานต่อไป กฎต่างๆ เหล่านี้ครอบคลุมทุกคนในเผ่าอาข่า ตั้งแต่ต้นนอนจนถึงเข้านอน ตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นแนวทางสอนและแนะนำทุกคนในเรื่องของกฎหมายของชนเผ่า ประเพณี ศาสนา ยา และการรักษาโรค กติกรรม สถาปัตยกรรม การตีเหล็ก และการทำของเครื่องใช้เครื่องนุ่งห่ม เพื่อให้ง่ายต่อการจดจำ เพราะชาวอาข่าไม่มีตัวหนังสือใช้ แม้จะไม่ได้มีการบันทึกประวัติศาสตร์เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ชาว

อาข่าก็มีตำนาน สุภาษิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรมมากมาย ที่ทำให้รู้ในเรื่องความเป็นมาของเผ่าพันธุ์ และชาวซึ่งในความเป็นชนเผ่าอาข่า (อิก้อ) ของตน สามารถสืบสาวรายงานบรรพบุรุษฝ่ายบิดาขึ้นไปได้ถึงตัวต้นตระกูล และรู้ถึงท่านเหล่านั้น ก่อกำเนิดชีวิตพวกเขาขึ้นมา และประทานวิชาความรู้ ในการเลี้ยงชีวิตมาได้ จึงทำให้ชาวอาข่ามองตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของโซ่สร้อยซึ่งร้อยมา ยาวนักหนา ชาวอาข่า (อิก้อ) จะมีความอดทนผจญความยากเข็ญทั้งหลายได้ดีมาก ดำรงเผ่าพันธุ์ไว้ต่อไป เพื่อให้ลูกหลานรำลึกถึงและบูชาตลอดไป เช่น บรรพชนคนหนึ่งในวันข้างหน้า ตามตำนานของอาข่า(อิก้อ) ธรณี (อัมมา) และท้องฟ้า (อัมกะ) นั้นเสกสรรขึ้นมา โดยมหาอำนาจ อะโพวหมีแย หรือพระผู้เป็นเจ้าของชาวอาข่า จากอัมกะสืบทอดเผ่าพันธุ์นับลงมาอีก 9 ชั่วเทพ คือกานเน เนซ้อ ซ้อสือ สือโถ โถมา ม่ายอ ยอเน เนเบ และเบซุง พยางค์หลังชื่อบิดาจะกลายเป็นพยางค์หน้าของชื่อ บุตร ดังนี้เรื่อยลงมาตามแบบแผนการตั้งชื่อของชาวอาข่า (อิก้อ) ซึ่งยังใช้กันอยู่จนทุกวันนี้ ตำนานนี้ ระบุไว้ว่า มนุษย์คนแรกเป็นบุตรของเบซุง ชื่อ ซุ่มมิโอ ซึ่งเป็นบิดาของมนุษยชาติ สืบสายกันลงมาอีก 13 ชั่วโคตร จึงเป็นโซดาปา ซึ่งเป็นมหาบิดาของชาวอาข่า (อิก้อ) ทั้งปวง เวลาที่ชาวอาข่า (อิก้อ) ดำเนินชีวิตการสืบสายของตน จะมีชื่อต้นตระกูลของเขารวมอยู่ด้วยเสมอ การร่ายรายชื่อบรรพบุรุษจนครบองค์ ซึ่งมีอยู่กว่า 60 ชื่อนี้ มิได้ทำการพร่ำเพรื่อ จะทำก็ในพิธีใหญ่ เช่น งานศพ หรือในยามเกิดกลียุค ถึงต้องภาวนาขอความช่วยเหลือจากบรรพบุรุษเท่านั้น ตามธรรมเนียมชาวอาข่า (อิก้อ) จะไม่ร่ายครบองค์ จะไล่ขึ้นไปเท่าที่จำเป็น เช่น เมื่ออาข่าแซ่เดียวกันสององค์ อยากจะรู้ว่า เป็นญาติใกล้ชิดหรือห่างแคไหน และที่สำคัญเมื่อหนุ่มสาวจะแต่งงานหรืออยู่กินกันนั้น พ่อแม่ทั้งสองฝ่ายจะต้องไล่ชื่อบรรพบุรุษขึ้นไปให้แน่ใจว่า มิได้รวมบรรพบุรุษอย่างน้อย 7 ชั่วโคตรถึงจะอนุญาตให้แต่งงานได้ นอกจากนี้จะทราบชัดเรื่องการสืบสายโลหิตของชาวอาข่า (อิก้อ) แล้ว ยังทราบชัดว่า บรรพบุรุษอพยพสืบทอดกันมาตามเส้นทางประเทศจีนตอนใต้เข้าสู่ประเทศพม่า ประเทศลาว และประเทศไทย แม้ว่าภาพจะยิ่งลางเลือนมาก เมื่อได้ไล่บรรพบุรุษขึ้นไปไกลขึ้นไปเรื่อยๆ แต่ก็ได้ข้อมูลที่ตรงกันมาก จากชาวอาข่าที่พบในประเทศพม่า ประเทศไทย และประเทศลาว ซึ่งนับว่าเป็นชนชาติที่มีประวัติศาสตร์ แจ่มชัดอย่างน่าอัศจรรย์ใจทั้งๆ ที่ไม่มีการจดบันทึกด้วยอักขระวิธี และกระจัดกระจาย ผลัดพรากกันไปไกลแสนไกลก็ตาม

ประชากรอาข่า (อิก้อ)

พิพิธภัณฑชาวมณฑลยูนนาน ได้สรุปจำนวนประชากรชนเผ่าอาข่า (อิก้อ) ว่า ชนเผ่าอาข่า (อิก้อ) ที่อาศัยอยู่ในเขตทวีปเอเชีย โดยเฉพาะประเทศจีน ประเทศพม่า ประเทศลาว ประเทศเวียดนาม และประเทศไทยมีอยู่ประมาณ 2.5 ล้านคน โดยรวมกลุ่มชน"ฮานี"ในประเทศจีนด้วย สำหรับประเทศไทยมีประชากรอาข่า (อิก้อ) อาศัยอยู่ตามจังหวัดต่างๆ ได้แก่ เชียงราย

เชียงใหม่ ลำปาง แพร่ ตาก เพชรบูรณ์ และน่าน มีประชากรอาศัยอยู่มากกว่า 65,000 คน โดยมี จังหวัดเชียงรายเป็นจังหวัดที่มีชาวอาข่า (อีก้อ) อาศัยอยู่หนาแน่นที่สุด

ภาษาและการสื่อสาร

ชนเผ่าอาข่า (อีก้อ) มีภาษาพูดประจำชนเผ่าของตนเป็นภาษาโลโล แต่ไม่มีภาษาเขียน นอกจากชาวอาข่า (อีก้อ) ในบางหมู่บ้านที่ประเทศพม่า ที่ได้เรียนรู้การใช้ตัวหนังสือตามแบบที่ หมอสอนศาสนาได้สอนให้ ภาษาพูดของอาข่า (อีก้อ) จัดอยู่ในตระกูลภาษาทิเบต-พม่า สาขาโลโล-พม่า ลักษณะภาษาอีก้อมีความคล้ายคลึงกับภาษาของชนเผ่าลาหู่ (มูเซอ) และชนเผ่าลีซอซึ่งอยู่ในตระกูลภาษาเดียวกัน ภาษาพูดของชาวอาข่า (อีก้อ) จะออกเสียงพยางค์เดียว มีเสียงสูงต่ำและพยัญชนะตัวสุดท้ายออกเสียงกลัวยากมาก คำบางคำมีรากศัพท์มาจากภาษาอื่น เช่น ภาษาจีน ภาษาพม่า ภาษาไทยใหญ่ และภาษาไทยภาคเหนือของประเทศไทยมาก โดยส่วนใหญ่ ผู้หญิงชาวอาข่า (อีก้อ) มักพูดภาษาอื่นได้น้อยมาก อาจเพราะหญิงอาข่า (อีก้อ) มีโอกาสติดต่อกับชนเผ่าอื่นๆ น้อยมาก เทลฟอร์ตได้กล่าวไว้ว่า ชาวอาข่า (อีก้อ) ในประเทศพม่าส่วนใหญ่ใช้ภาษาไทยใหญ่เป็นภาษากลางในการติดต่อกับชนเผ่าอื่นๆ ส่วนในประเทศไทยนั้นพบว่าชาวอาข่า (อีก้อ) ที่ไม่สามารถพูดภาษาอื่นๆ ได้ ก็จะใช้ภาษาไทยเหนือ (คำเมือง) ในการติดต่อสื่อสารกับคนทั่วไป

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชนเผ่าอาข่า (อีก้อ)

ชาวอาข่า (อีก้อ) มักจะเลือกตั้งหมู่บ้านอยู่ตามบนไหล่เขาสูง มีพื้นที่กว้างขวางเพื่อใช้เป็น ที่ชุมนุมและประกอบพิธีกรรม มีแหล่งน้ำไหลตลอดทั้งปี แต่ไม่นิยมให้มีแหล่งน้ำไหลผ่านกลาง ชุมชน และไม่นิยมอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ โดยจะแยกไปตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่มๆ ขนาดของหมู่บ้านมี 10-15 หลังคาเรือน แต่ละหมู่บ้านจะตั้งอยู่ห่างกันประมาณ 3-4 กิโลเมตร การปลูกสร้างบ้านเรือน จะปลูกยกพื้นโดยใช้ไม้ไผ่ เป็นส่วนประกอบหลัก บ้านของหัวหน้าชนเผ่า จะอยู่ตรงกลางหมู่บ้าน และทางเข้าหมู่บ้านจะมีประตูซึ่งตั้งขึ้นตามความเชื่อของชาวอาข่า(อีก้อ)ทำเป็นรูปดาบข้าง ลูกศรข้างโดยมีความเชื่อว่าผีหมู่บ้านของตนใช้ดาบ หรือลูกศรนี้ต่อสู้กับบรรดาผีร้ายนอกหมู่บ้าน เรียกว่าประตูผี ส่วนอีกประตูถัดไปเรียกว่า “ลกซ่อ” สร้างด้วยท่อนไม้ใหญ่ทำเป็นเสา 2 ข้างพาดบนอีกหนึ่งท่อน ในงานปีใหม่มักๆ ปี จะสร้างประตูเพิ่มขึ้น 1 ประตู เพื่อจะได้ทราบอายุของหมู่บ้านจาก จำนวนประตูนี้

ลักษณะสังคมและแบบบ้านของชนเผ่าอาข่า (อีก้อ)

การตั้งหมู่บ้านของชนเผ่าอาข่า (อีก้อ) นิยมตั้งตามภูเขาที่มีระดับความสูงเหนือระดับน้ำทะเลโดยเฉลี่ยที่ 1,000 - 4,000 ฟุต ตามภูเขาหรือสันเขาที่เป็นที่ตั้งของหมู่บ้านจะต้องมีพื้นที่กว้างพอสำหรับเด็กๆ วิ่งเล่น และใช้เป็นที่พักนอนของชาวบ้านในพิธีกรรมหรืองานฉลองต่างๆ ได้ด้วย หมู่บ้านต้องตั้งอยู่ไม่ห่างจากแหล่งน้ำมากนัก ปกติแหล่งน้ำจะอยู่ในหุบเขาใกล้หมู่บ้าน

ชาวอาข่า (อีก้อ) ไม่นิยมต่อรงน้ำเข้าหมู่บ้าน ทั้งนี้ชาวอาข่า (อีก้อ) เชื่อว่าฝนน้ำอาจนำอันตรายต่างๆ มาสู่ชาวบ้านได้ ในการเลือกตั้งหมู่บ้าน บุคคลสำคัญของหมู่บ้านประกอบไปด้วยหัวหน้าหมู่บ้าน หัวหน้าพิธีกรรมของหมู่บ้าน ช่างตีเหล็ก และผู้อาวุโสในหมู่บ้านจะเป็นผู้เลือกสถานที่ เมื่อตกลงใจเลือกสถานที่ได้แล้ว หัวหน้าพิธีกรรมจะทำการเสี่ยงทายขอที่จากผีเจ้าที่โดยใช้ไข่ 3 ฟองโยนลงไปกระทบพื้น เมื่อไข่แตกก็แสดงว่าสร้างบ้านได้ ถ้าไข่ไม่แตกทั้ง 3 ฟองจะตั้งหมู่บ้าน บริเวณนั้นไม่ได้ เพราะผีไม่อนุญาต ต้องหาที่ตั้งหมู่บ้านใหม่ ชาวอาข่า (อีก้อ) จะถือว่าคอยที่จะตั้งหมู่บ้านควรเป็นคอยลูกกลางที่ล้อมรอบด้วยคอยสูง ลักษณะคอยเช่นนี้ถือกันว่า จะทำให้ชาวบ้านอยู่กันอย่างร่มเย็นเป็นสุข เลี้ยงสัตว์ดีพืชผลในไร่อุดมสมบูรณ์

ลักษณะแบบบ้านของชนเผ่าอาข่า (อีก้อ) คือ โดยทั่วไปมีลักษณะบ้านเรือนชนเผ่าอาข่า (อีก้อ) จะยกพื้นสูงจากพื้นดินประมาณ 1 เมตร มีบันได 3-5 ขั้นอยู่ทั้งด้านหน้าและด้านหลังของตัวบ้านสร้างด้วยไม้ไผ่มีเสาเป็นไม้เนื้อแข็ง ฝาบ้านทำด้วยฟากไม้ไผ่ หลังคามุงด้วยหญ้าคาที่คลุมยาวลงมาจนเกือบถึงพื้นดิน ไม่มีหน้าต่าง ภายในบ้านมี 2 ห้องนอน คือ ห้องนอนฝ่ายชายจะอยู่ใกล้บันไดทางด้านหน้าบ้าน และชั้นในเป็นห้องนอนฝ่ายหญิงมีเตาไฟ 1-2 เตาอยู่ทั้งห้องนอนฝ่ายชายและห้องนอนฝ่ายหญิง เตาไฟที่ห้องนอนฝ่ายหญิงมีไว้สำหรับปรุงอาหาร และมีเตาไฟขนาดใหญ่สำหรับต้มอาหารเลี้ยงหมู ส่วนเตาไฟที่อยู่ทางห้องฝ่ายชายมีไว้เพื่อให้ความอบอุ่นและสำหรับต้มน้ำชาไว้เลี้ยงแขก เหนือเตาไฟทางห้องฝ่ายหญิงจะมีหิ้งเก็บของที่เสาเอกของบ้านจะเป็นห้องผีบรรพบุรุษ ใต้หิ้งผีมีตะกร้าบรรจุเมล็ดพันธุ์ข้าวและพันธุ์ผักสำหรับไว้ปลูกในปีต่อไป ส่วนห้องนอนฝ่ายหญิงห้ามบุคคลภายนอกเข้าไปก่อนได้รับอนุญาตเด็ดขาด บ้านชาวอาข่า (อีก้อ) ส่วนมากจะมีรั้วกันเป็นสัดส่วน ภายในบริเวณรั้วบ้านมีขี้วัวสร้างไว้หน้าบ้านข้างหน้าขี้วัวจะเป็นศาลขวัญข้าว ด้านหลังบ้านมีครกตำข้าว ถ้าบ้านไหนมีลูกชายที่แต่งงานแล้วและพ่อยังมีชีวิตอยู่จะมีกระต๊อบเล็กๆ สร้างไว้หลังบ้านใหญ่ เพื่อเป็นที่สำหรับลูกชายและลูกสะใภ้กลับนอนด้วยกัน เพราะตามประเพณีอาข่า (อีก้อ) ห้ามลูกชายและลูกสะใภ้นอนด้วยกันบนบ้านขณะที่บิดาซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวยังมีชีวิตอยู่

ศาสนาและความเชื่อ

ชนเผ่าอาข่า (อีก้อ) ส่วนใหญ่จะนับถือผีเหมือนชาวเขาเผ่าอื่นๆ ในรอบปีหนึ่งๆ จะมีพิธีกรรมของหมู่บ้านเกี่ยวกับการบูชาผี เลี้ยงผี ไถ่ผีตลอด เช่นพิธี ยะอุผี ซึ่งจัดขึ้นเพื่อเอาใจผีใหญ่ซึ่งปกปักษ์รักษาหมู่บ้าน พิธี ชะเหยะ เหยะ เป็นพิธีส่งผีออกนอกหมู่บ้าน ตอนปลายฤดูฝนเพื่อให้ผีร้ายซึ่งแฝงตัวมากับสายฝนออกจากหมู่บ้าน พิธีกรรมเหล่านี้จะมีหัวหน้าพิธีกรรมซึ่งเรียกว่า “หย่อมะ” เป็นผู้นำในการประกอบพิธี โดยมีบุคคลสำคัญในหมู่บ้านอาข่า (อีก้อ) จะมีผู้นำด้าน

ศาสนา กลุ่มอาวุธของหมู่บ้าน ช่างตีเหล็ก และหมอผี ส่วนสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่นๆ ที่ให้ทั้งคุณและโทษ แก่ชาวอาข่า (อีก้อ) ที่สำคัญๆ คือ ผีไฟ ผีฟ้าผ่า ผีน้ำ ผีน้ำตก ผีดิน ผีภูเขาและผีจอมปลวกเป็นต้น

การประกอบอาชีพ

ชนเผ่าอาข่า (อีก้อ) จะนิยมทำไร่บนภูเขา พืชหลักที่ปลูกคือ ข้าวไร่ สำหรับบริโภค ข้าวโพด สำหรับเลี้ยงสัตว์ ยาสูบ สำหรับผู้ใหญ่ใช้สูบ ฝ้าย สำหรับใช้ทอเสื้อผ้า แต่ปัจจุบันปลูกไม่ค่อยได้ผล จึงต้องซื้อผ้ามาทอผ้าแทน ดันคราม สำหรับย้อมผ้า แต่ปัจจุบันไม่ค่อยนิยมปลูก เพราะย้อมไม่ค่อยติด ช้างคนเมืองย้อมแทน นอกจากนั้นก็เป็นพืชที่ใช้ในการทำพิธีและเพื่อบริโภค ซึ่งปลูกในไร่ ได้แก่ ข้าวฟ่าง ซึ่งต้องใช้ในพิธีกินข้าวใหม่ ให้พ่อแม่กินก่อนเพื่อความเป็นสิริมงคล ใช้ต้มเหล้าก็ได้ และใช้เลี้ยงหมูได้ด้วย จึงกับต้นกล้วยชนิดรากยาว ใช้ในพิธีเช่นไหว้ต่างๆ และใช้ในการประกอบอาหาร เผือกใช้ใบสำหรับห่อคักแต่นและไส้เดือน ในวันทำทำบุญให้สัตว์ทั้งสอง ชนิดนี้ ในไร่ข้าวของชาวอาข่า (อีก้อ) จึงจำเป็นต้องปลูกต้นเผือกไว้เพื่อใช้ใบในการทำพิธีและใช้ห้วมกินด้วย งาคั่วก็เป็นพืชสำคัญต้องใช้ในเวลาการดำข้าวปัก หมายถึง ข้าวเหนียวนึ่งสุกใหม่ๆ คั่วกับงาคั่ว แล้วปั้นเป็นก้อนกลมแบนวางบนใบตองเพื่อทำพิธีสำคัญต่างๆ นอกจากนี้ยังมีพืชอื่นๆ ที่บอกในเพลง ได้แก่ พืชที่ปลูกเพื่อเป็นอาหารได้แก่ พักทอง พักเขียว มันเทศ มันสำปะหลัง มันแกว แตงไทย แตงกวาผลใหญ่ แตงโม เมล็ดทานตะวัน ถั่วลิสง ถั่วเหลือง ถั่วฝักชนิดต่างๆ เช่น ถั่วพู ถั่วฝักยาว ถั่วแปบ ผักกาดเป็นต้น

นอกจากนี้ ชาวอาข่า (อีก้อ) ยังนิยมทำอาหาร ที่หาได้จากป่า ที่นิยมหามาากินมากที่สุดคือ ผักชะเอม หน่อไม้ หัวปลี หววกกล้วย ผักกุ่ม ยอดข้าว หน่อหน่อไม้ ตัวอ่อนของผึ้งและตัวต่อ ยังมีผลไม้อื่นๆ อีกทั้งสัตว์ในลำน้ำต่างๆก็มี เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา ในลำห้วย หรือสัตว์ป่าชนิดต่างๆ เช่น เถน เหน กุ้ง กวาง ไก่ป่า อ้น ตู่นและนกชนิดต่างๆเป็นต้น ซึ่งอาหารเหล่านี้จะมีแตกต่างกันตามฤดูกาล โดยเฉพาะฤดูฝน อาหารในป่าและในไร่จะอุดมสมบูรณ์มาก

ส่วนสัตว์เลี้ยงที่นิยมเลี้ยงกันในบ้านคือ หมู ไก่ สำหรับบริโภค ซึ่งปัจจุบันมีการเลี้ยงเป็ดเทศ ซึ่งไม่ต้องอาศัยน้ำมาก เพราะเป็ดโตเร็ว แพร่พันธุ์ได้มากและไม่เป็นโรคง่าย มีสำหรับบรรเทาของ วัว แพะ สำหรับบริโภคและขาย ควายสำหรับไถนาและใช้ทำพิธีใหญ่ๆของชุมชนเป็นต้น

การแต่งกายของชนเผ่าอาข่า (อีก้อ)

เดิมชาวอาข่า (อีก้อ) นิยมปลูกฝ้าย เพื่อทอผ้า และปลูกดันครามไว้เพื่อย้อมผ้าตัวเอง โดยหญิงอาข่า (อีก้อ) มีหน้าที่เตรียมเสื้อผ้าไว้ให้สมาชิกทุกคนในครอบครัว แม้แต่เวลาเดินทางไปไร่ เข้าป่าก็จะปั่นด้ายไปด้วย แต่ปัจจุบันการปลูกฝ้ายทำไม่ค่อยได้ผล เพราะป่าไม้ใหญ่ที่จะบุกเบิกทำไร่ใหม่มีน้อยลง จึงใช้วิธีซื้อผ้ามาทอเป็นผ้าเอง ย้อมเอง ชาวอาข่า (อีก้อ) นิยมเอาผ้าที่ทอแล้ว

ไปย้อมที่บ้านคนเมืองที่รับย้อมผ้ามากกว่า เพราะสีติดทนดี จากนั้นจึงเอามาตัดเย็บเป็นกระโปรง กางเกง และเสื้อของสมาชิกทุกคนในบ้านเอง

การแต่งกายของผู้หญิง จะนุ่งกระโปรงสีดำ เป็นกระโปรงเอวรูด ขอบกระโปรงจะอยู่ต่ำกว่าสะดือเล็กน้อย ชายกระโปรงอยู่เหนือเข่า หรือเสมอกับเข่า ตัวเสื้อมีสองชั้น หญิงมีเรือนจะใส่เสื้อตัวใน ลักษณะคล้ายผ้าแถบของหญิงไทยโบราณ ตัดด้วยผ้าสีดำประดับด้วยแถบสีต่างๆ เช่น ขาว เขียว เหลือง แดง มีสายคล้องคออ้อมไปด้านหลัง เพื่อยึดเสื้อไว้กับตัว เสื้อตัวนอกเป็นเสื้อผ่าหน้า แขนกระบอกยาวที่แขนสองข้างติดผ้าแถบสีต่างๆ และปกปลาย ด้านหน้า ส่วนด้านหลังของเสื้อปักด้วยลวดลายทั้งดงาม ซึ่งจะเห็นว่าอาข่า (อีก้อ) ในประเทศไทยกับอาข่า (อีก้อ) ในประเทศพม่า และอาข่า (อีก้อ) ในประเทศจีน มีลวดลายของเสื้อตัวในและตัวนอกต่างกันบ้าง แต่มีกระดุมเงินแผ่นกลมแบบขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2-3 นิ้วประดับด้านหน้าเหมือนกัน

หมวกของหญิงอาข่า (อีก้อ) ในประเทศไทย ประเทศพม่า และประเทศจีนมีความแตกต่างกันบ้าง ตามวัสดุที่มีใช้ในพื้นที่ แต่โดยทั่วไปหญิงมีเรือนหรือหญิงสาวสวมหมวกยาวทรงสูงประดับขนไก่ย้อมสีแดง ขนชะนี ลูกเคือย กระดุมเงิน และเหรียญเงินเป็นหลัก ซึ่งมีรูปทรงคล้ายกันคือ เป็นแบบหัวด้านหน้ากลม ด้านหลังเป็นแผงตั้งสั้นๆ คล้ายเรดาร์ มักทำด้วยเงินแท้ มีน้ำหนักเบา มีผ้าดำปกคลุมตาคลุมหมวกเงินอีกชั้นหนึ่งกับหมวกที่ประดับลูกกลมโลหะ เด็กหญิงจะใส่หมวกต่างจากหญิงสาว คือ เป็นหมวกผ้าที่สวมครอบศีรษะเลย เพราะเด็กหญิงผมสั้นแต่ก็ประดับอย่างงดงามเช่นเดียวกัน

การแต่งกายของผู้ชายอาข่า (อีก้อ) จะนุ่งกางเกงสีดำ ทรงคล้ายกางเกงของชาวนาภาคเหนือ แต่ตัดช่วงเอวและขาแคบกว่าเสื้อแขนกระบอกยาว ผ่าด้านหน้า มีลายประดับที่เชิง ด้านหน้าและด้านหลังของตัวเสื้อลวดลายเสื้อของชาวอาข่า (อีก้อ) ในประเทศไทย ประเทศพม่า และประเทศจีน มีความแตกต่างกันบ้าง ตามวัสดุที่มีในพื้นที่นั้นๆเป็นหลัก

แต่ในปัจจุบันการแต่งกายของชาวอาข่า (อีก้อ) มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ผู้หญิงนิยมใส่เสื้อยัดดีเสด โดยเฉพาะสีแดงกับกระโปรงแบบเดิม อาจใส่เสื้อตัวนอกแบบอาข่า (อีก้อ) ทับอีกชั้นหนึ่งหรือไม่ใส่ก็ได้ แต่ยังคงสวมหมวกแบบอาข่า (อีก้อ) อยู่ หรือใช้ผ้าสีล้วนสวมคลุมหัวบ้าง ส่วนผู้ชาย มักจะนุ่งกางเกงแบบอาข่า (อีก้อ) กับเสื้อยัดดีเสดและผู้ชายนิยมสวมหมวกชนิดต่างๆ ที่ซื้อจากในเมือง ประดับด้วยก๊ิบสีต่างๆสวยงาม หรือโพกหัวตามประเพณีของชนเผ่า นอกจากนี้ผู้ชายอาข่า (อีก้อ) นิยมเลี่ยมฟันทองอย่างน้อยส่วนที่เป็นเขี้ยว 2 ซี่ บางคนใส่ฟันทองด้านหน้าทั้งสี่ซี่เลยก็มี ตามฐานะของครอบครัว

อาหารการกินของชนเผ่าอาข่า (อีก้อ)

เพราะความเข้มแข็ง อดทน และสุขภาพดี ของชนเผ่าอาข่า (อีก้อ) ทั้งนี้เพราะชาวอาข่า (อีก้อ) ส่วนใหญ่มักตั้งหมู่บ้านอยู่บนที่สูง บนสันเขา การเดินทางเข้าหมู่บ้านจึงจำเป็นต้องเดินขึ้น คอยที่ค่อนข้างจะชัน แหล่งน้ำของหมู่บ้านของชาวอาข่า (อีก้อ) มักอยู่เชิงคอย ต้องเดินไปตักน้ำมาใช้เป็นประจำในการดำรงชีวิต ชาวอาข่าจึงมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย และกินง่าย แม้ว่าหมู่บ้านชาวอาข่า (อีก้อ) จะไม่ค่อยอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหารที่เพาะปลูกไว้เหมือนชาวเขาบางเผ่า เช่น ชนเผ่าลีซอ ชนเผ่ามูเซอก็ตาม ที่มักจะปลูกไม้ยืนต้นเช่น มะม่วง ขนุน ส้มโอ ลำไย หรือพืชผักอื่นๆ ไว้ในบ้าน แต่ความจริงแล้วชาวอาข่า (อีก้อ) มีอาหารการกินที่สมบูรณ์ไม่แพ้เผ่าอื่นๆ เพราะชาวอาข่า (อีก้อ) มักเลือกทำเลที่ตั้งหมู่บ้านใกล้ป่าใหญ่ที่อุดมสมบูรณ์ และสามารถใช้พืชและสัตว์จากป่ามาเป็นอาหารได้มากมาย เริ่มตั้งแต่ฤดูฝน ชาวอาข่า (อีก้อ) จะมีอาหารอย่างอุดมสมบูรณ์ทั้งพืชผักที่ปลูกไว้โน่นไว้ได้แก่ แตง ฟักทอง ถั่วฝักชนิดต่างๆ ผักกาด มะเขือ มะเขือเทศ พริก เป็นต้น หน่อไม้ และหนอนดั่งที่อยู่ในลำไผ่ หาได้มากมายจากป่า ลูกมะเดื่อ ลูกป่าที่แดงสด หวานฉ่ำ ก็เป็นผลไม้เลิศรสที่มีอยู่ทั่วไป ในฤดูหนาว ผักกาด ผักกาดหัว หรือพืชอื่นๆ ที่ปลูกได้ดีในฤดูหนาวก็มีมากและยังมีฟักทอง ฟักเขียวชนิดเปลือกหนา ที่เก็บไว้ได้นานนับปี หน่อไม้ตากแห้ง หน่อไม้ดอง ผักกาดตากแห้งทำไว้ก็มีพอไปถึงฤดูแล้ง แม้แต่ฤดูแล้งที่ปลูกพืชผักไม่ได้ผล อาหารในป่า ทั้งปลีกกล้วย ผักขอม ผักกุ่ม ยอดตำลึง หยวกกล้วย หรือพืชผักริมห้วยต่างๆ รวมถึงกุ้ง หอย ปู ปลา และสัตว์ป่าบางอย่างก็มี นอกจากนี้หมู่บ้านอาข่า(อีก้อ)ยังมีพิธีกรรมต่างๆ ที่ต้องฆ่าหมู ฆ่าหมา เพื่อใช้ในพิธีกรรมของชุมชนเสมอ และมีการฆ่าหมาขายอยู่บ่อยๆ เพราะเชื่อว่า กินหมาแล้วจะแข็งแรง เป็นต้น

ประเพณีและพิธีกรรมที่สำคัญของชนเผ่าอาข่า (อีก้อ)

ประเพณีที่สำคัญของชนเผ่าอาข่า (อีก้อ) คือประเพณีเกี่ยวกับการเกิด การแต่งงาน นอกจากนั้นก็เป็นการเซ่นไหว้ผี การเรียกขวัญในยามที่เจ็บป่วย รวมทั้งประเพณีพิเศษบางอย่างที่ทำเฉพาะผู้ที่ฐานะดี ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ การที่ลูกเขยและลูกสาวไปคำหัวพ่อตาแม่ยาย การยกฐานะของหญิงที่มีลูกชายและหลานชายหลายคนให้เป็นผู้ทำพิธีได้ ที่เรียกว่า“เย เย อะมา” ซึ่งจะได้อำนาจถึงประเพณีเหล่านี้โดยสังเขปเพราะแม้ประเพณีเหล่านี้จะเป็นเรื่องของบุคคลและคนในสกุลเดียวกันแต่คนในสกุลเดียวกันที่อยู่ในหมู่บ้านนั้นก็มีความหลากหลายและคนอื่นๆ ในชุมชนก็มักจะเกี่ยวข้องในพิธีกรรมด้วย อาจมาช่วยกันหุงหาอาหารหรือได้รับเชิญมาเป็นแขกด้วย

พิธีการแต่งงานของชนเผ่าอาข่า (อีก้อ)

พิธีแต่งงานของชนเผ่าอาข่า (อีก้อ) โดยปกติจะมีการจัดงานติดต่อกันถึง 3 วัน โดยวันแรกเจ้าบ่าว เจ้าสาว จะฆ่าหมูเลี้ยงแขกและชาวบ้านที่มาร่วมงาน โดยทุกครัวเรือนจะส่งตัวแทนมาบ้าน

ละ 1 คน บ้านที่ผู้ใหญ่ไม่อยู่ก็ต้องส่งเด็กมาแทน แม่แต่ผู้ทำงานที่เป็นพี่เลี้ยงของเจ้าสาว เรียกแม่แต่ผู้ทำหน้าที่นี้ว่า “พี่หม่อ” เจ้าสาวมาบ้านเจ้าบ่าว เจ้าสาวนุ่งกระโปรงสีขาว และใส่หมวกปีกกว้าง พอถึงประตูบ้านเจ้าบ่าว พี่ชายของฝ่ายเจ้าบ่าวจะรดน้ำให้เจ้าสาว เมื่อถึงเสากลางบ้านที่ห้องฝ่ายหญิงจะให้เจ้าสาว เจ้าบ่าวนั่งคู่กัน พี่หม่อ จะต้มไข่และฆ่าไก่ตัวเล็กต้มให้เจ้าบ่าว เจ้าสาวกินด้วยกัน โดยจะต้มให้ดิบๆ สุกๆ เพื่อไม่ให้เจ้าบ่าว เจ้าสาวแสดงความรังเกียจกันได้ โดยต้องกินให้หมดและต้องใช้ตะเกียบคู่เดียวกัน จากนั้นเจ้าบ่าว เจ้าสาวยืนขึ้น คนหนุ่มสาวเอาหมามาไว้ตรงหน้า ให้พี่หม่อเทงคอกหมูแล้วคนทำอาหารเอาหมูไปทำลาบเลี้ยงชาวบ้านที่มาร่วมงานต่อไป

ข้อห้ามในพิธีการแต่งงาน

อาหารที่เลี้ยงในงานแต่งงานจะใส่พืชผักใดๆ ไม่ได้ ต้องเลี้ยงเฉพาะเนื้อหมูเท่านั้น เพื่อเป็นเคล็ดว่าคู่บ่าวสาวจะได้อยู่ดีกินดีตลอดไป โดยนำเนื้อหมูมาทำลาบดิบหรือคั่ว หากเนื้อหมูมีน้อยก็เติมน้ำให้มากๆ แม่แต่ผู้ทำหน้าที่หรือที่พี่หม่อในภาษาอาข่า (อีก้อ) ต้องเป็นผู้ที่ไม่มีลูกสะใภ้หรือสมาชิกในบ้านตั้งครรภ์ในขณะนั้นเท่านั้น

พิธีการเกิดของชนเผ่าอาข่า (อีก้อ)

การเกิดของชนเผ่าอาข่า (อีก้อ) เมื่อหญิงครบกำหนดคลอดแล้ว แม่ของหญิงหรือแม่ของฝ่ายชายจะช่วยทำคลอดและสามีก็จะช่วยด้วย หากคู่สามีภรรยาแยกเรือนไปตั้งบ้านของตนเองหญิงนั้นคลอดลูกบนเรือนได้ เช่นถ้าเป็นคู่แต่งงานใหม่ที่อยู่ร่วมกับพ่อแม่พี่น้องของสามีคู่แต่งงานต้องแยกออกไปอยู่ในกระท่อมเล็กใกล้เรือนใหญ่ สะเก็ดต้องคลอดลูกในกระท่อมน้อย หรือถ้าพ่อสามีเสียชีวิตแล้ว แต่แม่สามียังอยู่ สะเก็ดต้องคลอดบุตรที่ خانه บ้าน เมื่อตัดสะดือให้เด็กแล้ว จึงจะพาสะเก็ดและหลานเข้าเรือนใหญ่ได้

การตั้งชื่อเด็ก จะตั้งในวันแรกที่เด็กเกิดมา โดยญาติผู้ใหญ่ฝ่ายพ่อและแม่จะช่วยกันตั้งชื่อให้เด็ก ส่วนใหญ่จะมี 2 ชื่อ โดยชื่อแรกเป็นชื่อใหญ่ มักตั้งตามชื่อของพ่อ ส่วนชื่อที่สอง มักเป็นชื่อที่เรียกกันติดปาก คล้ายกับชื่อเล่นของคนไทย ญาติพี่น้องเป็นผู้ตั้งให้ในพิธีตั้งชื่อเด็ก จะมีการฆ่าไก่ตัวผู้ 2 ตัว เอาเนื้อกระดูกขาให้แม่และเด็กกินแล้วคนที่ตั้งชื่อให้เด็กพร้อมผูกข้อมือให้เด็กด้วย

ประเพณีเกี่ยวกับการตายของชนเผ่าอาข่า (อีก้อ)

เมื่อมีคนในหมู่บ้านตาย ชาวบ้านจะถือเป็นวันกำ ต้องหยุดทำงานในไร่ในสวนทุกอย่าง จะกำกี่วันนั้น ขึ้นอยู่กับสถานภาพทางสังคมของผู้ตายด้วย ถ้าผู้ตายเป็นเด็ก หรือเป็นคนหนุ่มสาวที่ยังไม่มีลูก จะกำเพียงวันเดียว คือวันที่ตายแล้วช่วยกันเอาศพไปฝังที่ป่าช้า แต่หากผู้ตายเป็นผู้ใหญ่ที่มีลูกหลานแล้วถือว่างานศพนั้นเป็นงานสำคัญ ชาวบ้านทั้งหมู่บ้านจะกำถึง 2 วัน

ข้อปฏิบัติของชุมชนชนเผ่าอาข่า (อีก้อ)

หมู่บ้านอาข่า (อีก้อ) ส่วนใหญ่มักจะตั้งอยู่บนคอยสูง อยู่ห่างไกลจากชาวเมืองและการบริการของรัฐ การดำรงชีวิตท่ามกลางป่าเขาเช่นนี้มาหลายร้อยปี ทำให้ชนเผ่าอาข่า (อีก้อ) จำเป็นต้องมีข้อห้ามและข้อพึงระวังต่างๆ ให้สมาชิกทุกคนปฏิบัติตามเพื่อเป็นหลักประกันทางใจว่า เมื่อทุกคนปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และข้อห้ามที่เชื่อถือกันมาหลายชั่วอายุคนแล้ว เหตุร้ายและเภทภัยต่างๆ จะไม่มากล้ำกรายทุกคนในชุมชน ทุกคนในชุมชนจะได้อยู่อย่างมีความสุข เพราะฉะนั้น ผู้คนที่เข้าไปเยี่ยมเยือนชุมชนอาข่า (อีก้อ) ควรศึกษากฎเกณฑ์และข้อห้ามต่างๆ ที่ชาวบ้านเชื่อถือให้เข้าใจ เพื่อจะได้ปฏิบัติตามให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและความเชื่อของชาวบ้านอย่างเคร่งครัด เกิดความขัดแย้งน้อยที่สุด ไม่ให้เกิดการกระทบกระทั่งหรือถูกเหยียดหยามชาวบ้านในชุมชนได้

ข้อห้ามเกี่ยวกับสถานที่สำคัญของหมู่บ้านชาวอาข่า (อีก้อ)

ข้อห้ามที่สำคัญและต้องเน้นย้ำมากที่สุดคือ ห้ามแตะต้องประตูหมู่บ้านและอุปกรณ์เครื่องประดับทั้งหลายในบริเวณนั้นอย่างเด็ดขาด ที่สำคัญห้ามแตะต้องชิงช้าใหญ่ของหมู่บ้านด้วย โดยเฉพาะผู้หญิง ไม่ว่าจะเป็นคนในชนเผ่าหรือนอกชนเผ่า ห้ามเข้าไปบริเวณรั้วของศาลผีประจำหมู่บ้านหรือ ที่ชาวอาข่าเรียกว่า แม่ ซอ ล้องของชุมชนโดยเด็ดขาด และห้ามตัดหรือทำลายต้นไม้ทุกชนิดในบริเวณศาลผีหมู่บ้าน ในบริเวณน้ำบ่อของหมู่บ้าน หรืออี จู หล่อ คู และบริเวณเป่าข้าวหรือ หลุ่ม ยุงของหมู่บ้านชาวอาข่า (อีก้อ) โดยเด็ดขาดด้วย ที่ควรระวังมากที่สุดคือ ห้ามปัสสาวะหรืออุจจาระในบริเวณลานสาวกอด หรือ แคะ ห่อง โดยเด็ดขาด ไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ก็ตาม

เกี่ยวกับมารยาทสังคมของชาวอาข่า (อีก้อ)

การปฏิบัติตนในหมู่บ้านของชาวอาข่า (อีก้อ) มีกฎเกณฑ์และข้อห้ามดังนี้ แยกที่ได้รับเชิญไปในงานพิธีต่างๆ เจ้าภาพจะดูแลเรื่องเหล้า อาหารและน้ำชาโดยจะยกกับข้าวมาตั้งก่อนแล้วตามด้วยเหล้า จากนั้นจึงให้แขกกินข้าวตามด้วยน้ำชาเป็นอันจบงานเลี้ยง แยกไม่ควรลุกไปตักอาหารเองหรือเรียกรองขอเพิ่มเติม การอาศัยอยู่ในชุมชนอาข่า (อีก้อ) ต้องระมัดระวังความเคยชินต่างๆ เพราะยังมีข้อห้ามอื่นๆอีกหลายข้อ เช่น

1. ห้ามยิงปืนในหมู่บ้านเวลากลางคืน เพราะชาวอาข่าถือว่า เสียงปืนยามค่ำคั่น คือเสียงบอกเหตุร้ายว่า มีการปล้นหรือฆ่าเกิดขึ้น
2. ห้ามทะเลาะวิวาท ไม่ว่าจะเป็นการทำร้ายร่างกายหรือชกต่อยกันก็ตาม เพราะชาวอาข่าจะถือว่าเป็นเรื่องที่ผิด และต้องพิจารณาลงโทษทั้งสองฝ่ายด้วย
3. ห้ามพูดคุยกัน ในเรื่องที่มีความหมายในทางสองแง่สองง่ามเป็นเรื่องที่น่าอาย ไม่ว่าจะเป็นพูดต่อหน้าผู้อาวุโสหรือพูดในขณะที่พ่อแม่ของคู่สนทนากำลังอยู่ด้วยไม่ได้เด็ดขาด

4. ห้ามถามเรื่องการตั้งครรภ์ ถ้าถามกับหญิงเจ้าของ เช่นถามว่าท้องได้กี่เดือนแล้ว หรือเมื่อไหร่จะคลอดหรือข้อความที่เกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์ เพราะผู้หญิงจะตอบไม่ได้ ถ้าถามกับสามี ก็จะพยายามไม่ตอบเช่นเดียวกัน หรือตอบโดยพยายามเลี่ยงไปเรื่องอื่น เพราะชาวอาข่า (อีก้อ) ถือว่าเป็นคำถามที่ไม่ดีและอาจนำภัยมาสู่เด็กได้

5. ห้ามถามเรื่องลูกแฝด คนที่ยังไม่พ้นวัยเจริญพันธุ์ จะตอบไม่ได้เลย ต้องหลีกเลี่ยงไม่รับรู้ เพราะเกรงจะเกิดกับตนเองหรือครอบครัว ยกเว้นผู้อาวุโสที่รู้ประเพณีเท่านั้นที่จะตอบได้ เพราะชาวอาข่า (อีก้อ) ถือว่า การลูกแฝดเป็นตัวแทนความโชคร้ายมาสู่ชุมชน

6. ห้ามขี้หนุ ขี้หมาหรือขี้แพะ เพราะชาวอาข่าถือเป็นเรื่องอัปมงคล เว้นแต่คู่สามีภรรยาที่มีการกำเนิดทารกแฝดเท่านั้น จะทำพิธีล้างเคราะห์ร้ายด้วยการเซ่นไหว้ด้วย หนุ หมาหรือแพะ โดยให้หญิงชาวกู๋นั้นขี้สัตว์ที่จะเซ่นไหว้นี้ก่อนนำไปมาบูชาต่อไป

การเกี่ยวกับการเกี่ยวพาราสี

หนุ่มสาวชาวอาข่า (อีก้อ) จะเกี่ยวพาราสีกันได้ โดยมีผู้ใหญ่อบรมสั่งสอนให้รู้ประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมา มีขอบเขต มีข้อห้ามเป็นกรอบไว้ เพื่อมิให้เกิดความเดือดร้อนขึ้น โดยมีคำสอนดังนี้ ถ้าพ่อแม่หรือพี่ชายอยู่ในบ้าน ชายหนุ่มจะเกี่ยวพาราสีสาวไม่ได้ ชายหนุ่มที่เป็นแขกมานอนค้างที่บ้านกลางคืนเมื่อพ่อแม่กลับแล้ว ชายหนุ่มจะลุกไปหาหญิงสาวลูกเจ้าของบ้าน โดยเดินผ่านเสากลางของบ้านไม่ได้ ถือเป็นการผิดผี ผีเรือนที่ดูแลคุ้มครองจะโกรธ ถ้าฝ่ายหญิงไม่พึงพอใจ ไม่ยินยอม ฝ่ายชายจะบังคับข่มขืนไม่ได้ฝ่ายหญิงจะฟ้องญาติผู้ใหญ่ให้แจ้งผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ดำเนินการปรับไหมได้ แต่หนุ่มๆชนเผ่าอื่นๆที่มาเกี่ยวพาราสีสาวอาข่า (อีก้อ) หากไม่มั่นใจว่าจะมาสู่ขอตามประเพณี หญิงสาวจะไม่ยอมมีสัมพันธ์ทางเพศด้วยและในวันกำของหมู่บ้านหรือของครอบครัว ชายหนุ่มหญิงสาวจะมีสัมพันธ์ทางเพศกันไม่ได้เด็ดขาด

จากข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชนเผ่าอาข่า (อีก้อ) รวมถึงประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชนเผ่าอาข่า (อีก้อ) ข้างต้น จะเห็นได้ว่า ชนเผ่าอาข่า (อีก้อ) ในประเทศไทย ยังคงมีการสืบทอดวัฒนธรรมจากบรรพบุรุษไว้อย่างดี แต่อาจมีการปรับเปลี่ยนบางพิธีกรรม บางกิจกรรม และสิ่งของเครื่องไหว้ไปจากเดิมบ้าง ตามกาลเวลาและสถานที่ที่อาศัยอยู่ แต่โดยรวมของกิจกรรม และพิธีกรรมต่างๆในประเพณีเทศกาลสำคัญๆ ส่วนใหญ่ยังคงเน้นให้ลูกหลานได้ช่วยกันสืบทอดสืบสานต่อไปอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นพิธีทำประตูหมู่บ้าน การเซ่นไหว้บรรพบุรุษ รวมไปถึงการดำรงชีพต่างๆของชนเผ่าอาข่า (อีก้อ) ก็ยังคงมีความน่าสนใจ น่าศึกษาเรียนรู้เป็นอย่างมาก

3. ชนเผ่าเผ่าลาหู่ (มูเซอ)

ประวัติศาสตร์หลังและลักษณะทางกายภาพทั่วไปของชนเผ่าลาหู่ (มูเซอ)

ศตวรรษ สติยพิงศรี 2542:31 กล่าวถึงชนเผ่าลาหู่ (มูเซอ) ในประเทศไทยว่า ส่วนใหญ่อพยพมาตามเส้นทางเดียวกับชนเผ่าอาข่า (อีเก้อ) และชนเผ่าอื่นๆ คือมาตามเส้นทาง R2A เริ่มจากประเทศจีน เข้าสู่ประเทศลาว ประเทศพม่าและประเทศไทย เพราะชนเผ่าลาหู่ (มูเซอ) ถือเป็นชาวเขาชนเผ่าหนึ่งของประเทศไทย ที่มีจำนวนประชากรมากเป็นลำดับที่3 รองลงมาจากชนเผ่ากะเหรี่ยงและม้ง ซึ่งนิยมให้เรียกตัวเองว่า “ลาหู่” มากกว่า “มูเซอ” ซึ่งเป็นชาวเขาที่นับถือศาสนาพุทธมาจากพวกโลโล ซึ่งเป็นกลุ่มที่เคยรุ่งเรืองมาก่อนในแถบที่ราบสูงธิเบต หลักฐานจากบันทึกทางประวัติศาสตร์ของจีน ก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 20 กล่าวถึงชนเผ่าลาหู่ (มูเซอ) ว่า ประเทศจีน ได้จัดให้ชนเผ่าลาหู่ (มูเซอ) เป็นพวก “ชาวตีเหิน” เดิมอยู่ในที่ราบสูงธิเบต จึงให้ และมีการอพยพเคลื่อนย้ายเรื่อยๆ ตามสัต์ว์เลี้ยง ซึ่งให้เห็นว่า ชนเผ่าลาหู่ (มูเซอ) เป็นกลุ่มคนที่เร่ร่อนมาก่อน เพราะคำว่า “มูเซอ” นักมานุษยวิทยาบางท่านสันนิษฐานว่า มาจากคำที่พวกพม่าและไทยใหญ่ในรัฐฉานใช้เรียกชนกลุ่มนี้ ซึ่งมีความหมายว่า “นายพราน” สอดคล้องกับลักษณะนิสัยที่โดดเด่นของชาวลาหู่ (มูเซอ) ที่มีความเชี่ยวชาญในการล่าสัตว์มาก

สภาพทั่วไปของชนเผ่าลาหู่ (มูเซอ)

สภาพชุมชนของชาวลาหู่ (มูเซอ) โดยทั่วไปจะมีหมู่บ้านเป็นของตัวเอง ไม่อยู่ปะปนกับชนเผ่าอื่นๆ มีเพียงชาวลาหู่ (มูเซอ) เหลือง เท่านั้นที่มักอยู่ร่วมกับกลุ่มหรือชนเผ่าอื่นๆ ซึ่งส่วนใหญ่ มักจะอยู่ปะปนกับชาวจีนยูนนาน (จีนฮ่อ) โดยจะเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมบนภูเขาสูง มีแหล่งน้ำและบริเวณที่ทำกิน ส่วนกลุ่มที่เชื่อถือเทพเจ้าและผีมักจะมีข้อพิจารณาอย่างอื่นประกอบด้วย เช่น ไม่เป็นที่หมู่บ้านเก่าต้องเป็นพื้นที่ที่ผ่านการเห็นชอบของเทพเจ้าโดยผ่านทูต คือ ผู้นำทางศาสนาเป็นผู้ถ่ายทอดอีกถือเป็นคำตัดสินในการเลือกที่ตั้งชุมชนเป็นหลัก โดยสังคมของลาหู่ (มูเซอ) เป็นสังคมที่มีระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ ทำการเกษตรแบบโค่นเผา ปลูกข้าวเป็นพืชหลัก นอกจากนั้นยังปลูกพริก กล้วย ข้าวโพด ชาเพื่อบริโภคและขาย พืชเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดในสมัยก่อนคือฝิ่น แต่ปัจจุบันมีการปราบปราม โดยทางรัฐบาลและฝ่ายพัฒนาได้นำพืชเศรษฐกิจชนิดอื่นๆ เข้ามาส่งเสริมมา ทำให้ชาวลาหู่ (มูเซอ) หลายหมู่บ้านรับเอาพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่เข้าสู่ชุมชน เช่น กาแฟ ท้อ ชาพันธุ์ต่างๆ เข้ามาปลูก ซึ่งสามารถทำรายได้ให้กับชาวบ้านมากขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่จะทำมาหากิน แบบพอเพียง ไม่ค่อยมีการแข่งขันทางเศรษฐกิจมากเท่าไร มักจะช่วยเหลือเกื้อหนุนกันในกลุ่มชนเผ่าหรือกลุ่มเครือญาติในชุมชนกันเป็นอย่างดี

ระบบการปกครองของชนเผ่าลาหู่ (มุเซอ)

ชาวลาหู่ (มุเซอ) จะมีการปกครองในหมู่บ้านตามจารีตประเพณีตามธรรมเนียมของชนเผ่า เมื่อมีการร้องเรียนกันผู้นำหมู่บ้านจะมีการเรียกประชุมหัวหน้าครอบครัวทุกหลังคาเรือนเพื่อชี้แจง ปรีกษาหารือ และตัดสินชี้ขาด ถ้าหากผลการตัดสินเกิดความขัดแย้งเกิดขึ้น จะเชิญผู้นำหมู่บ้านกับผู้อาวุโสจากหมู่บ้านอื่นที่มีความเป็นกลางมาว่าความ และตัดสินชี้ขาดเสมือนผู้นำในหมู่บ้านตน ถ้าเป็นการกระทำผิดที่ไม่ร้ายแรงจะมีโทษเพียงปรับเป็นเงินตามอัตรากฎจารีตของหมู่บ้านที่ได้มีการตกลงกันไว้ หากเป็นความผิดร้ายแรงผู้กระทำความผิดอาจได้รับโทษปรับตามกฎหมายจารีตแล้วถูกขับไล่ออกจากหมู่บ้านในที่สุด

โครงสร้างทางสังคมของชนเผ่าลาหู่ (มุเซอ)

สังคมของชาวลาหู่ (มุเซอ) ส่วนใหญ่จะอยู่ร่วมกันแบบเครือญาติ ซึ่งจะประกอบไปด้วยหลายๆครอบครัว และในแต่ละครอบครัวจะประกอบด้วยหัวหน้าครัวเรือน มีภรรยา ลูก ซึ่งจะอยู่ภายใต้การปกครองของหัวหน้าชนเผ่า ครัวเรือนส่วนใหญ่จะเป็นครอบครัวเดี่ยว แต่มีบางครัวเรือนที่ประกอบด้วยหลายๆครอบครัวอยู่ร่วมกัน โดยจะนับรวมญาติทางฝ่ายสามี ภรรยาเข้าไปด้วยและสำหรับผู้ชายลาหู่ (มุเซอ) เมื่อแต่งงานแล้วต้องไปอยู่กับครอบครัวของฝ่ายหญิง ดังนั้นหลายครัวเรือนจะประกอบไปด้วย สามี ภรรยาและลูกๆ รวมถึงครอบครัวของลูกสาวที่แต่งงานแล้วด้วย ซึ่งครัวเรือนจะเป็นที่รวมความมั่งคั่งของหมู่บ้าน แต่ละครัวเรือนจะมีสมบัติของตนเอง คือที่นาที่ไว้สำหรับการเพาะปลูก โดยแยกปลูกตามครอบครัว เมื่อมีการเก็บเกี่ยวผลผลิต ส่วนที่เก็บได้ส่วนหนึ่งจะนำไปให้หัวหน้าครัวเรือน เช่นครอบครัวที่เก็บผลผลิตได้ 3 ส่วน ต้องเอาไปให้หัวหน้าครัวเรือน 2 ส่วน แต่ถ้าหากเก็บผลผลิตได้เพียงส่วนเดียวก็ต้องเอาให้หัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด หลังจากนั้นหัวหน้าครัวเรือนจะจัดแบ่งให้แก่ครอบครัวที่ปลูกนั้นตามที่หัวหน้าครัวเรือนเห็นสมควร หัวหน้าครัวเรือนจะรับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องทุกข์ สุขของทุกๆ คนในครัวเรือน และเป็นผู้จัดหาอาหาร เสื้อผ้า ให้กับทุกคนในครัวเรือนด้วย หากหัวหน้าครัวเรือนเสียชีวิตลง ตำแหน่งหัวหน้าครัวเรือนคนใหม่จะตกอยู่กับลูกเขยของครอบครัวนั้นๆ แทน ส่วนทรัพย์สินสมบัติจะแบ่งให้ลูกหลานที่อยู่ด้วยเป็นจำนวนที่มากกว่าผู้ที่ตั้งครอบครัวใหม่หรืออพยพไปแล้ว ภรรยานั้นถึงแม้ว่าจะเป็นผู้รับตำแหน่งสืบต่อมา แต่ความเป็นจริงแล้วเป็นเพียงผู้ช่วยของผู้ชายที่มีอายุมากที่สุดในการครอบครัวนั้นเท่านั้น ซึ่งอาจเป็นลูกชายหรือลูกเขยก็ได้แต่โดยมากจะเป็นลูกเขยเนื่องจากลาหู่ (มุเซอ) เมื่อแต่งงานแล้วจะต้องไปอยู่บ้านของภรรยา ซึ่งบุคคลผู้นี้จะทำหน้าที่หัวหน้าครัวเรือนต่อไป ก็คือลูกเขยเป็นหลัก

ลักษณะบ้านเรือนของชนเผ่าลาหู่ (มูเซอ)

บ้านเรือนของลาหู่ (มูเซอ) ส่วนใหญ่จะปลูกแบบยกพื้นใต้ดินสูงซึ่งจะใช้เป็นที่เก็บพืช
เสียบ้านเป็นไม้เนื้อแข็ง ฝาฟากมุงด้วยหญ้าคาหรือใบกล้วย มุงด้วยหญ้าคาของชาวลาหู่ (มูเซอ) ที่
น่าสนใจคือ แทนที่จะมุงคาเป็นต้นๆ แต่กลับใช้มุงฟ่อนทับกันหนาแน่นเช่นเดียวกับวิธีการมุง
หลังคาด้วยหญ้าของชาวยุโรป การมุงแบบนี้ทำให้ใช้ไต้ทนและอบอุ่นในฤดูหนาวตัวบ้านแบ่ง
ออกเป็น สองคอนคือตอนหน้าเป็นชานนอกชายคาปูด้วยไม้ฟาก มีบันไดเป็นไม้ท่อนยาวพาดจาก
พื้นดินไปสู่บ้านตอนหลังเป็นห้องกว้างสี่เหลี่ยม มีฝาसानรอบด้านสูงประมาณหนึ่งเมตร ทำด้วยไม้
ไผ่ล้วน ไม่มีเพดาน ตรงกลางห้องมีเตาไฟหนึ่งเตา สำหรับทำอาหาร รอบๆเตาไฟเป็นที่นอนและ
เป็นที่รับแขกด้วย สำหรับบ้านของหัวหน้าหมู่บ้านจะใหญ่โตกว่าบ้านของลูกบ้านราวสองเท่า มี
ห้องนอนสำหรับต้อนรับแขก กับห้องนอนของครอบครัว เตาไฟทำไว้สองแห่ง และบรรดาแขกผู้
ไปเยือนหมู่บ้านจะไปหาหัวหน้าหมู่บ้านก่อนและพักค้างแรมอยู่ภายในบ้านของผู้เป็นหัวหน้า
หมู่บ้านเท่านั้น หากแขกที่มาเยือนนั้นไม่มีญาติพี่น้องในหมู่บ้านแห่งนี้

ศาสนาและความเชื่อของชนเผ่าลาหู่ (มูเซอ)

ชนเผ่าลาหู่ (มูเซอ) ในประเทศไทย ปัจจุบันส่วนใหญ่หันมานับถือศาสนาคริสต์ แทนการนับถือสิ่งเหนือธรรมชาติหรือวิญญาณเพิ่มมากขึ้น เพราะมีผู้เผยแพร่ศาสนาคริสต์เข้ามาเผยแพร่วิตถุตามศาสนาคริสต์ตามหมู่บ้านของชาวลาหู่ (มูเซอ) มากขึ้น ซึ่งเดิมชาวลาหู่ (มูเซอ) จะนับถือ “ ก่อชา ” เพราะชาวลาหู่ (มูเซอ) มีความเชื่อว่า ก่อชาก็คือพระเจ้า ที่ชาวลาหู่ (มูเซอ) มีความเชื่อว่า “ ก่อชา ” เป็นผู้สร้างสรรพสิ่งที่ดีงามทั้งหลายในโลกนี้ เป็นผู้ที่ทำให้เรามีความสุข และบันดาลสรรพสิ่งให้แก่เรา ถ้าหากเราทำไม่ดี ทำผิดถึงโทษเราได้ นอกจาก “ ก่อชา ” ยังมีผีเรือน และผีหมู่บ้านที่ชาวลาหู่ (มูเซอ) นับถือ ผีเรือนทำหน้าที่ป้องกันภัยให้แก่คนในบ้าน เพราะถือเป็นดวงวิญญาณของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว มีหิ้งบูชาไว้ตรงหัวนอนของเจ้าของบ้าน จะเช่นไหว้เป็นประจำ และเมื่อยามเจ็บป่วย ส่วนผีหมู่บ้านจะมีศาลอยู่ด้านหนึ่งของหมู่บ้าน ผีเหล่านี้ถือว่าเป็นผีดี เป็นประโยชน์ต่อชาวลาหู่ (มูเซอ) สำหรับผีร้ายที่ชาวลาหู่ (มูเซอ) เกรงกลัวนั้นมีมากมายเช่น ผีฟ้า ผีป่า ผีภูเขาหลวง เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ชาวลาหู่ (มูเซอ) จึงหันมานับถือศาสนาคริสต์แทน

การแต่งกายของชนเผ่าลาหู่(มูเซอ)

ชาวลานู (มูเซอ) ในประเทศไทย ส่วนใหญ่ยังมีการแต่งชุดประจำชนเผ่าอยู่เป็นเรื่องปกติ สำหรับวัยรุ่นและเด็ก ๆ จะสวมใส่ชุดประจำชนเผ่าเฉพาะในช่วงประเพณีและเทศกาลสำคัญๆ เท่านั้น ซึ่งในอดีตชาวลานู (มูเซอ) ทอผ้าใช้กันเองในกลุ่มชน แต่ในปัจจุบันการทอผ้าใช้เองลดน้อยลงทุกที แต่ยังคงมีการทอของใช้ที่มีขนาดเล็กใช้สอยกันอยู่บ้าง เช่น ยาม หรือสายสะพายยาม เท่านั้น เสื้อผ้าของชาวลานู (มูเซอ) จะใช้ผ้าสีดำ หรือผ้าสีฟ้าขึ้นอยู่กับว่าเป็นลานู (มูเซอ) กลุ่มใด

และตกแต่งด้วยผ้าหลากสี เป็นลวดลายสวยงาม ลานู (มุเซอ) มีหลายกลุ่ม และรูปแบบของเสื้อรวมไปถึงลวดลายเสื้อ กระโปง กางเกงและอื่นๆ จึงแตกต่างกันไปตามกลุ่ม แต่ผู้หญิงทุกกลุ่มจะนุ่งผ้าชิ้นเช่นเดียวกัน เสื้อของลานู (มุเซอ) มีสองตัว ตัวโนจะเป็นเสื้อแขนยาวตัวสั้นแค่เอว ส่วนตัวนอกจะเป็นเสื้อยาวถึงน่อง ตกแต่งด้วยผ้าหลากสีและเครื่องเงินหลากหลายรูปแบบ สำหรับเสื้อผ้าผู้ชายของกลุ่มลานู (มุเซอ) ทุกกลุ่ม ทั้งเสื้อและกางเกงจะใช้ผ้าสีดำเป็นพื้นและใช้เป็นผ้าสีต่างๆ ทำเป็นแถบยาวซ้อนกันบริเวณปลายขา กางเกง ปลายแขนเสื้อ และด้านหน้าตัวเสื้อ แต่จะไม่มีลวดลายมากเหมือนเสื้อของผู้หญิง ผู้ชายลานูสวมถุงน่องด้วยในขณะที่ผู้หญิงไม่สวม

ภาษาและการสื่อสารของชนเผ่าลานู (มุเซอ)

ชาวลานู (มุเซอ) จะพูดภาษาธิเบต-พม่า ซึ่งคล้ายคลึงกับชนเผ่าอาข่า ชนเผ่าลีซู และบางทีก็เหมือนภาษาของโลโลทางตอนใต้ของประเทศจีน เพราะภาษาบางคำเอามาจากภาษาดั้งเดิมของภาษาจีนและไทยใหญ่ ชนเผ่าลานู (มุเซอ) ส่วนใหญ่พูดภาษาไทยใหญ่และภาษาลาวได้พอเข้าใจ และบางคนก็พูดภาษาจีนยูนนานได้ด้วย ส่วนชาวลานู (มุเซอ) คำบางพวกที่อพยพมาจากพม่าสามารถพูดภาษาพม่าได้คล่องแคล่ว ทั้งอ่านและเขียนภาษาโรมันที่หมอสอนศาสนานำไปเผยแพร่ได้อีกด้วย สำหรับชนเผ่าลานู (มุเซอ) แดงนั้นปรากฏว่าไม่ค่อยรู้หนังสือ ภาษาการสืบทอดส่วนใหญ่จะจดจำอย่างเดียว ชนเผ่าลานู (มุเซอ) ดำและลานู (มุเซอแดง) ไม่ค่อยแตกต่างกันมากนัก ภาษาจึงพอฟังกันรู้เรื่อง ส่วนชนเผ่าลานู (มุเซอ) เขล และลานู (มุเซอ) ชี พูดภาษาแตกต่างกันออกไปมาก เพราะทั้งชนเผ่าลานู (มุเซอคำ) และลานู (มุเซอแดง) ต่างก็ประสบความยากลำบากในการติดต่อกับชนเผ่าลานู (มุเซอ) ทั้งสองกลุ่มดังกล่าวข้างต้น

การประกอบอาชีพชนเผ่าลานู (มุเซอ)

การดำรงชีพของชนเผ่าลานู (มุเซอ) มีความผูกพันกับการทำการเกษตร การค้าขาย การเลี้ยงสัตว์และหาของป่า การเกษตรของชาวลานู (มุเซอ) เป็นแบบตัดฟัน โคนเผาแล้วถึงจะเพาะปลูก ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของการทำไร่แบบเลื่อนลอย วิธีนี้ดินไม่ใหญ่จะถูกไถลงในช่วงเดือนมกราคม ชาวลานู (มุเซอ) จะเริ่มถางป่าโค่นต้นไม้และเผาพร้อมไปกับวัชพืชอื่นๆ ในเดือนต่อมา พื้นที่เพาะปลูกจะถูกใช้ไปจนดินหมดความอุดมสมบูรณ์ประมาณ 3-5 ปี หรือบางแห่งมักจะปลูกได้ประมาณ 6-10 ปี พื้นที่เพาะปลูกชาวนั้นจะใช้ได้ต่อเนื่องกันประมาณ 1-3 ปี ส่วนฝิ่นมักจะปลูกในพื้นที่ที่เคยปลูกข้าวโพดหรือปลูกในพื้นที่เดียวกัน โดยปลูกต่างเวลากัน สามารถใช้พื้นที่ได้ประมาณ 3-10 ปี ต่อเนื่องกันหรือจนกว่าดินจะหมดความอุดมสมบูรณ์ ถ้าหากพื้นที่ใกล้เคียงปลูกสลับอีกไม่ได้ก็ต้องย้ายไปหาพื้นที่แห่งใหม่ต่อไป แต่เดิมพื้นที่เพาะปลูกหาได้ไม่ยากลำบากนัก แต่ปัจจุบันหาได้ยากและราคาค่อนข้างสูง จึงมีการใช้พื้นที่เพาะปลูกหาได้ไม่ยากลำบากนัก จึงมีการใช้พื้นที่หมุนเวียนสลับกันไป และมีการจำหน่ายซื้อขายกันมากขึ้น มีรายงานว่ามุเซอในไทยจะทำไร่

ในพื้นที่ 20 ไร่ ต่อหนึ่งครอบครัว ในเวลา 1 ปี เป็นเหตุให้ป่าไม้ถูกโค่นทำลายอย่างมาก พืชหลักของชนเผ่าลาหู่ (มูเซอ) ได้แก่ ข้าวไร่ ข้าวโพด และพืชผักสวนครัว ตามฤดูกาล ส่วนพืชรองหรือพืชเศรษฐกิจนั้น ได้แก่ ฝิ่น พริก งา สะหุ้ง ถั่วแดง กาแฟ กัลย และยาสูบ ชนเผ่ากลุ่มนี้พยายามปลูกข้าวแบบนาลุ่มในบางท้องที่ แต่ไม่ค่อยได้ผลนัก ข้าวนาตอนที่ปลูกกันในบางแห่งนั้นจะเริ่มปลูกในเดือนพฤษภาคม บางที่ก็ปลูกไปพร้อมกับแตงไทย น้ำเต้า และทานตะวัน จะเริ่มเก็บเกี่ยวพืชผลได้ในเดือนกันยายน-ตุลาคม แม้จะมีรายงานว่ากลุ่มลาหู่ (มูเซอ) ที่อยู่ในแถบ ยูนนานของประเทศไทย มีความคุ้นเคยกับการไถนาด้วยวัวและควายมาก แต่สำหรับกลุ่มที่อยู่ในประเทศไทยจะใช้เพียงจอบเล็กๆ ค้ำขยวไ้ขุดดินแล้วหว่านเมล็ด ซึ่งยังไม่รู้จักการทำไร่แบบขั้นบันไดหรือระบบชลประทานมากเท่าไร

การปลูกฝิ่นจะเริ่มในราวเดือนกันยายน-ตุลาคม และกรีดยาในเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ พื้นที่ปลูกฝิ่นให้หลังเก็บข้าวโพดหมดแล้วทิ้งไว้สักพัก ไร่ฝิ่นมักจะได้ผลดีในระยะความสูง 3,500-4,000 ฟุต เมื่อพรวนดินและถางหญ้าหมดแล้วจะหว่านเมล็ดพันธ์ฝิ่นลงในดินพร้อมด้วยเมล็ดผักกาดบ้าง ผักชีบ้างและถั่วบ้าง การปลูกฝิ่นจำเป็นต้องอาศัยการดูแลและเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอ ต้องไม่ให้หญ้าขึ้นรกหรือคันฝิ่นติดกันจนเกินไป

การค้าขาย กลุ่มลาหู่ (มูเซอ) รู้จักการค้าขายแลกเปลี่ยนมาเป็นเวลาช้านาน สินค้าของลาหู่ (มูเซอ) ได้แก่ พืชไร่ต่างๆ เช่น ฝิ่น ข้าวโพด ถั่วแดง งา ชา กาแฟ และพืชผักต่างๆ เป็นต้น รวมทั้งสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ประจําเผ่ามี ถ้วยย่าม ตะกร้า เครื่องดนตรี เครื่องแต่งกาย ตลอดจนของป่าต่างๆ เช่น น้ำผึ้ง กัลยไม้ เป็นต้น และขณะเดียวกันพวกมูเซอที่ซื้อสินค้าจากชาวพื้นราบขึ้นไปขายบนดอยกันมากมาย เช่น เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย และของใช้ประจําบ้าน เป็นต้น

การเลี้ยงสัตว์ของชาวลาหู่ (มูเซอ) มักนิยมเลี้ยง หมูและไก่ ส่วนใหญ่จะเลี้ยงไว้เพื่อการประกอบพิธีกรรมและเพื่อบริโภคเอง ปัจจุบันมีการเลี้ยงวัว ควาย และม้าไว้เพื่อจำหน่ายและเป็นพาหนะ

การล่าสัตว์ ชาวลาหู่ (มูเซอ) ถือเป็นการหาอาหารเพื่อดำรงชีพ บางครั้งก็นำไปขายยังนอกพื้นที่ เนื้อสัตว์ที่ล่าได้เรียกว่า “ล่า” เนื้อแก้งถือว่าโอชะที่สุด บางที่ต่างคนต่างก็ออกไปล่าสัตว์หรือบางครั้งจะใช้วิธีไปกันเป็นหมู่เรียกว่า “ไล่เหล่า” แต่ปัจจุบันการล่าสัตว์เป็นลดลงมาก เพราะสัตว์ป่าเริ่มลดลงและหายากขึ้นทุกวัน อีกทั้งการล่าสัตว์เพื่อจำหน่ายยังเป็นเรื่องผิดกฎหมาย แต่สำหรับชาวลาหู่ (มูเซอ) ถือเป็นที่ยอมรับว่าเป็นพวกพรานที่มีความชำนาญมากกว่าชาวเขาเผ่าอื่นๆ อาวุธประจำการที่นิยมใช้กันในปัจจุบันส่วนใหญ่ใช้อาวุธปืน

นอกจากอาชีพหลักอื่นๆแล้ว อาชีพที่สำคัญที่เสริมรายได้แก่พวกลาหู่ (มูเซอ) คือ การผลิตงานฝีมือ ซึ่งลาหู่ (มูเซอ) เป็นพวกที่มีความชำนาญเป็นพิเศษในงานฝีมือ โดยใช้วัสดุท้องถิ่นที่มี

อยู่แล้ว ซึ่งงานฝีมือที่โดดเด่น คือ งานจักสาน งานทอผ้า และเย็บปักถักร้อย การทำอาหาร การตีเหล็ก ตีมีดเป็นต้น นอกจากนี้ชาวลาหู่(มุเซอ)ยังมีความสามารถในด้าน การหาของป่า การตัดไม้ การให้บริการ ตลอดจนการนำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวเป็นต้น

ประเพณีที่สำคัญของชนเผ่าลาหู่ (มุเซอ)

ประเพณีปีใหม่ ชาวลาหู่ (มุเซอ) มีพิธีฉลองปีใหม่หรือพิธีกินปีใหม่ “เขาะจาเลอ” ในราวเดือนมกราคม – มีนาคม ของทุกปี ชาวลาหู่ (มุเซอ) จะนับเดือนมกราคมเป็นเดือน 12 การกำหนดวันประกอบพิธีของแต่ละหมู่บ้านไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพิจารณาของผู้นำทางศาสนา โดยคำนึงถึงความพร้อมของสมาชิกในหมู่บ้านเป็นหลัก การประกอบพิธีกรรมเป็นการบวงสรวงเทพเจ้า ก่อชา ที่ชาวลาหู่ (มุเซอ) ให้ความเคารพนับถือ ในพิธีนี้ทุกคนจะร่วมกันทำบุญ เติ่นรำ รื่นเริงกันอย่างสนุกสนานพร้อมกับรดน้ำคำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ และอวยพรต่อกัน สิ่งสำคัญที่ใช้เพื่อการนี้ ได้แก่ ข้าวปุก อ่อพู่แะ ซึ่งทำขึ้นเฉพาะในช่วงพิธีขึ้นปีใหม่ เพราะข้าวปุกเป็นขนมที่ทำขึ้นจากข้าวเหนียวนึ่งร้อนๆ ตำคุดกบป่นเป็นก้อนแบบๆ เพราะชาวลาหู่ (มุเซอ) เชื่อว่า ข้าวปุกเป็นขนมที่เทพเจ้าก่อกา โปรดปรานมากที่สุด

ชาวลาหู่ (มุเซอ) แบ่งช่วงเวลาประกอบพิธีกินปีใหม่ออกสองเป็นช่วง คือช่วงส่งท้ายปีเก่าและช่วงขึ้นปีใหม่ ในวันเริ่มต้นส่งท้ายปีเก่าจะต้องเป็นวันดีที่เป็นสิริมงคล เช่นวัน ซอญี่ ถ่อญี่ หรือก๊ะญี่ การนับวันของชาวลาหู่ (มุเซอ) มี 12 วัน ดังนี้

1. พะญี่	วันกระรอก	2. ญูญี่	วันวัว
3. ล่าญี่	วันเสือ	4. ถ่อญี่	วันพันธ์พืช
5. ถ่อญี่	วันเมถิดพืช	6. ซื่อญี่	วันตาย
7. อัมญี่	วันม้า	8. ย่อญี่	วันแฮ
9. เหมะญี่	วันลิง	10. ก๊ะญี่	วันไก่
11. พื่อญี่	วันหมา	12. หะญี่	วันหมู

ในช่วงเวลาเหล่านี้ ชาวลาหู่ (มุเซอ) จะร่วมกันทำบุญ ไถ่ผี เลี้ยงผี และสิ่งที่ยากไม่ได้เพื่อ การนี้ ได้แก่ หมูและไก่ เพื่อนำมาเป็นเครื่องเซ่นไหว้บูชา และประกอบอาหารกินร่วมกันในชุมชน

การประกอบพิธีกินปีใหม่ของมุเซอ มีกำหนดเวลา 14 วัน แบ่งออกเป็นพิธีปีใหม่หญิง 5 วัน และพิธีปีใหม่ชาย 9 วัน พิธีปีใหม่หญิงถือเป็นพิธีสำคัญและสนุกสนานมากที่สุดและเป็นพิธีเริ่มก่อน ซึ่งมีข้อยึดถือที่เคร่งครัดมาก อย่างไรก็ตามจะนับวันฉลองพิธีกินปีใหม่มุเซอแล้ว จะมีประมาณ 1 เดือน ที่เตรียมการเพื่อการนี้ ซึ่งนอกจากมีความสนุกสนานแล้วยังเป็นการเลือกคู่ครองของหนุ่มสาวการพบปะญาติมิตรที่อยู่ห่างไกล และดำรงไว้ซึ่งกฎธรรมเนียมประเพณีอีกด้วย

จากข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและบริบทของชุมชนบ้านลาหู่ (มูเซอ) จะเห็นได้ว่า ชนเผ่าลาหู่ (มูเซอ) ก็เป็นอีกชนเผ่าที่มีศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประเพณีและวิถีชีวิตที่สามารถนำมาเป็นเครื่องมือในการดึงดูดความสนใจในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดีเช่นกัน สิ่งที่น่าสนใจที่สุดคือ วิถีชีวิต การประกอบอาชีพและกิจกรรมในงานประเพณีต่างๆของชนเผ่าลาหู่ (มูเซอ) ในการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยววัฒนธรรมชนเผ่านี้ ก็เป็นอีกหนทางที่จะสามารถธรรมรักษาประเพณีวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชนเผ่าลาหู่ (มูเซอ) ที่กำลังปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลาบ้างแล้ว นอกจากนั้น ยังสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของชนเผ่าได้อีกด้วย

4. ชนเผ่าอาเข่อ (อาข่า)

ประวัติความเป็นมาของกลุ่มอาเค้อ (อาข่า) หรืออาเข่อ (อาข่า)

ชนเผ่าอาเข่อ (อาข่า) ข้อมูลตามที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (มูเซอ) ได้สรุปไว้ว่า ชนเผ่าอาเข่อ (อาข่า) ได้อพยพเข้ามาในประเทศไทยพร้อมกับชาวอาข่า (อีเก้อ) กลุ่มอื่นๆ จึงถูกกำหนดไว้เป็นหนึ่งในประเภทของชาวอาข่า (อีเก้อ) แต่ความจริงแล้วชาวอาเข่อ (อาข่า) แตกต่างจากอาข่า (อีเก้อ) กลุ่มอื่นๆอย่างสิ้นเชิง ตั้งแต่การแต่งกาย ภาษา การสื่อสาร และพิธีกรรมต่างๆ แม้แต่การนับวัน นับเดือนก็ยังแตกต่างกันอย่างชัดเจน ในประเทศจีนคนไทยลื้อและไทใหญ่เรียกอาข่า (อีเก้อ) กลุ่มนี้ว่าชนเผ่าเข่อ หรือ ชนเผ่าเข่ออาข่า ต่อมาได้ถูกเรียกเพี้ยนเป็น อาเค้ออาข่าหรืออาเข่ออาข่า และเรียกมาจนปัจจุบัน หากจะกล่าวว่า คนอาเข่อ (อาข่า) กว่าจะได้มาอยู่เมืองไทยเหลือเพียงกระดุกคงไม่ผิดนัก เพราะคนอาเข่อ (อาข่า) กว่าจะมาอยู่บนผืนแผ่นดินไทยได้ในทุกวันนี้ มีความลำบากแสนทุกข์เข็ญ เต็มไปด้วยปัญหาและความเจ็บปวดอย่างรวดร้าว เริ่มจากประเทศจีนหนุมๆ และเด็กผู้ชายของชาวอาเข่อต้องเข้ารับสงคราม ถูกเกณฑ์ทหาร และถูกรุกไล่ อย่างแสนทรมาน จากดินแดนประเทศจีน หนีมาสู่ประเทศพม่า มีสงครามแผ่นดินลุกเป็นไฟ จึงต้องหนีไปอยู่ประเทศลาว หนีวนกลับมาอยู่ประเทศพม่าอีกหน กว่าจะหนีมาอยู่ประเทศไทยและเป็นไท เพราะแผ่นดินไทยร่มเย็นเพราะพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทำให้ชาวอาเข่อ (อาข่า) ได้มีถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทยอย่างมีความสุข

ชนเผ่าอาเข่อ (อาข่า) ในประเทศไทยตั้งเป็นชุมชนนั้นมีเพียงแห่งเดียว คือชุมชนบ้านอาเข่อ หย่อมบ้านในชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น ตำบลท่าก้อ อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ชาวอาเข่อ (อาข่า) ได้กระจายไปอยู่ในชุมชนอื่นๆ อีก 2 ชุมชน นั่นคือ ที่บ้านแม่กรณ์หลวง ซึ่งย้ายจากบ้านอาเข่อบ้านห้วยน้ำขุ่น มาจำนวน 3 ครอบครัว ประกอบไปด้วยครอบครัว ของโจ้วยื่อ ล่อป้อ หล่อก่า และ ที่หมู่บ้านยางแดง ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย ซึ่งกลุ่มนี้เดิมที่อยู่ใกล้ชายแดนไทย-พม่า บริเวณคอยตุง ถูกนายหน้าขนมาอยู่ที่บ้านหนองแหวน ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัด

เจียงราย และอพยพไปอยู่ที่บ้านยางแดง ซึ่งประกอบไปด้วยครอบครัวของ หล่อกำ ภูเจ้อ เจ้อปอ ส่วนที่อยู่ในชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น มีทั้งสิ้น 47 ครัวเรือน

นายอภิวัฒน์ ก็คือ ชาวอาเข่อ (อาข่า) ซึ่งเป็นผู้วิจัยและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมอาเข่อ (อาข่า) ในแถบลุ่มน้ำโขง เล่าว่าทำไมชนเผ่าอาเข่อ (อาข่า) จึงถูกจัดอยู่ในประเภทของชนเผ่า อาข่า (อีก้อ) ไว้ดังนี้ว่า ในอดีตกาลครั้งหนึ่งนานมาแล้วหลายพันปีมาแล้ว ขนาดนั้นเป็นการเลือกชนเผ่าต่างๆ แต่มีชนเผ่าอาเข่อกับอาข่า (อีก้อ) ดูเหมือนจะเป็นพี่น้องกันและภาษาพูดก็จะคล้ายกันมาก แต่เวลาพูดจะมีความหมายที่ต่างกันมาก น้ำเสียงจะเหมือนกัน แต่มีบางคำที่ไม่เหมือนกันเลย ซึ่งสถานะว่า “ในอดีตชนเผ่าทั้งสองกลุ่มนี้จัดอยู่ในบรรพบุรุษเดียวกัน” โดยจะมีพิธีทางศาสนาเหมือนกันในกลุ่มที่ยังเป็นศาสนาดั้งเดิม “Ancestors worship” แต่ความแตกต่างกันก็มีเช่นกัน ในพิธีกรรมบางอย่างต่างกัน แต่ในการนับเชื้อสายบรรพบุรุษก็จะเหมือนกันทุกคน เพียงแต่การนับเชื้อบรรพบุรุษนั้นไม่เหมือนกัน คือสำเนียงภาษาที่เรียกชื่อนั้นจะเป็นการเรียกชื่อตามภาษาของใครก็ของมันสิ่งเหล่านี้ก็เลยเป็นการบ่งบอกถึงความคล้ายคลึงกันของชนเผ่านี้ได้ การสื่อสาร ะหว่างชนเผ่าอาเข่อกับอาข่า นั้น ชนเผ่าอาเข่อ (อาข่า) สามารถฟัง พูด ภาษาอาข่า (อีก้อ) ได้แต่ขณะเดียวกันชนเผ่าอาข่า (อีก้อ) ไม่สามารถพูด และฟังภาษาอาเข่อ (อาข่า) ไม่ได้เลย

สำหรับการอพยพเข้ามาอยู่ในเมืองไทยของชนเผ่าอาเข่อ(อาข่า) กลุ่มแรกนั้นก็คือกลุ่มอาเข่อ(อาข่า) ที่ปัจจุบันอยู่ในหมู่บ้านอาเข่อ ซึ่งเป็นหมู่บ้านในชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น ตำบลท่าก้อ อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย แต่เดิมก่อนย้ายมาเมืองไทยนั้น ชนเผ่ากลุ่มนี้อยู่ที่สิบสองปันนามาก่อน ในดินแดนที่ชื่อว่า “เมืองลุ่ม” ใกล้เคียง ๆ กับเมืองสูงอยู่ในชุมชนที่มีชื่อว่า “ป่าบงลุ่ม” การอพยพครั้งนั้นของคนอาเข่อ (อาข่า) ถูกบังคับไม่ให้ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ จึงเกิดความไม่สบายใจ การอพยพในครั้งนั้นตรงกับปีอาข่า (อีก้อ) คือปีหมู หรือเรียกเป็นภาษาอาข่า (อีก้อ) ว่า “ยะ” ขณะนั้น พี่มาเน่มีอายุได้ 22 ปี จากเมืองลุ่มเดินทางอพยพลงมายาวไกลในเขตดินแดนประเทศพม่า มาอยู่เมือง “ว่าเซียงคำ” มาตั้งชุมชนอยู่ที่เมืองว่าเซียงคำ ใช้ชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านอาเข่อพะตัน” ในบริเวณใกล้เคียงกันนั้นมีหมู่บ้านกลุ่มอาข่า (อีก้อ) กลุ่มอื่นๆ เรียกว่า “บ้านอาข่าพะตัน” ตั้งชุมชนอยู่ที่นี้ 11 ปี และพอเข้าปีที่ 12 จึงย้ายไปหาชุมชนใหม่ ปีนั้นตรงกับปีหมูของคนอาข่า เรียกว่า “โห” ย้ายถอยกลับไปอยู่ที่ “เมืองหยด” ซึ่งเป็นเมืองที่เคยผ่านมาในช่วงที่อพยพมาจากประเทศจีน สาเหตุการย้ายครั้งนั้น เพราะว่าแดงและคนจีนรวมกลุ่มกันมาเกณฑ์ทหารเพื่อให้ไปแบกหามอาวุธ ยุทโธปกรณ์ในสงคราม อาทิ กระสุนปืน ลูกกระเบิด เสบียงอาหารต่างๆ เป็นต้น เพราะถ้าหากไม่ไปก็จะถูกลงโทษและทรมานในรูปแบบต่างๆ โดยจะยิงปืนขู่บ้าง ทบตอยตะตือกระทั่งฆ่าให้ตายในที่สุด

กลุ่มอาเช่อ (อาข่า) มาอยู่ที่เมืองหุคได้ประมาณ 2 ปีเท่านั้น ก็ต้องย้ายกลับไปเมืองว้าอีก ในปีนั้นตรงกับปีอาข่า คือ “ฮาล่า” สาเหตุที่ต้องย้ายกลับไปเมืองว้าอีกครั้ง เพราะต้องการจะย้ายไปที่เมืองคือ จึงกลับไปอยู่ที่เมืองว้าอีก อยู่ที่นี่ได้ 1 ปีก็มีทหารพม่าบุกเข้ามาที่เมืองว้า ทำให้ทหารว้าแตกทัพ และหนีไปอยู่เมืองของ ชาวอาเช่อ (อาข่า) จึงหนีตามทหารว้าไปที่เมืองของในปีเดียวกัน อยู่ในเมืองของได้ไม่กี่วันก็ย้ายไปอีกที่เมือง “ล่า” เพราะเกรงว่าทหารพม่าจะตามมาตีทัพทหารพม่าที่เมืองของ แต่ก็อยู่ที่เมืองล่าได้เพียง 1 เดือนก็ต้องย้ายไปที่ “เมืองเงาะ” ซึ่งเป็นดินแดนของชาวอง แต่ก็อยู่ที่นั่นได้เพียง 4 เดือน ก็ต้องย้ายไปที่ประเทศลาวต่อ หลังจากอพยพเข้าประเทศลาวแล้วก็ค่อยๆอพยพลงมาเรื่อยๆ กระทั่งเข้าเขตประเทศไทยในที่สุด โดยแอบหนีเข้ามาทางท่าลี่เหล็กแล้วข้ามมาทางอำเภอแม่สาย และอพยพตามทหารจีนมาเรื่อยๆ กระทั่งได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านห้วยน้ำ และตั้งเป็นชุมชนถาวร ชาวอาเช่อ (อาข่า) จึงยุติการโยกย้ายถิ่นฐานตั้งแต่นั้นเป็นมา ในการโยกย้ายถิ่นฐานของชาวอาเช่อ (อาข่า) ที่เกิดขึ้นอยู่บ่อยๆ เหตุเพราะเกิดสงคราม ทำให้บ้านเมืองไม่สงบ ทำให้กองกำลังฝ่ายต่างๆ พยายามดึงชนกลุ่มน้อยต่างๆ ให้มาเป็นพวกบ้าง และเกณฑ์แรงงานชนกลุ่มน้อยมาเป็นทาสบ้าง ทำให้ชนกลุ่มน้อยกลุ่มต่างๆต้องอพยพหนีเพื่อเอาชีวิตรอดและดำรงเผ่าพันธุ์ต่อไป ในการโยกย้ายแต่ละครั้งทำให้ชนกลุ่มน้อยต่างๆ จำเป็นต้องทิ้งทรัพย์สินและพันธุ์พืชต่างๆมากมาย เช่นในช่วงปี “ฮาล่า” ของปีอาข่า ตอนที่ไปอยู่ประเทศลาวนั้นตรงกับฤดูกาลเพาะปลูกพอดี จึงมีการทำนาหว่านข้าว ในพื้นที่ของชุมชน “เมืองหินหลวง” อยู่ได้เพียง 6 เดือน ก็ต้องเร่งเก็บเกี่ยว แทบจะไม่ทันประกอบพิธีกรรมกินข้าวใหม่ หรือที่อาเช่อ (อาข่า) เรียกว่า “คาเทื่ออะเผ่ว” เพราะต้องรีบย้ายจากเมืองหินหลวงประเทศลาว เข้าเขตอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายประเทศไทย แล้วค่อยๆย้ายเข้าเขตอำเภอแม่สรวย แต่ก่อนจะเข้าถึงเขตอำเภอแม่สรวยได้นั้น ชนเผ่าอาเช่อ (อาข่า) ถูกจับไล่อีก นอกจากนั้นยังเป็นช่วงที่กำลังปลูกพืชผักพอดี ซึ่งขณะนั้นพี่มาเน่สอ มีอายุ 40 ปีพอดี มีกลุ่มทหารไทยได้นำเข้าคนบ้านของชาวอาเช่อ (อาข่า) ทุกหลัง และถูกผลักดันให้ออกจากประเทศไทยอีก โดยใช้รถยนต์ขนาดใหญ่ขนคนอาเช่อ (อาข่า) กลับไปส่งที่ด่านอำเภอแม่สายเพื่อผลักดันให้ออกไปอยู่ในประเทศพม่า ในเขตเมืองพญา โดยมีทหารพม่ามารับตัวกลับไป ชาวอาเช่อ (อาข่า) จึงไปขอที่ไร่ที่รกร้างของชนเผ่าอาข่า (อีก่อ) ที่อพยพไปก่อนหน้านั้นแล้วมาทำไร่ ทำนา และปลูกพืชพันธุ์ต่างๆเพื่อทำมาหากินเพื่อเลี้ยงชีพ ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เมืองพญาแห่งนี้ได้ ประมาณ 2 ปี ในปีแรกชาวบ้านก็ทันเก็บเกี่ยวพืชพันธุ์ แต่พอเข้าสู่เดือนกันยายนในปีถัดไป ชาวบ้านยังไม่ทันเก็บเกี่ยวพืชพันธุ์เลย ก็ต้องรีบอพยพหนีเอาชีวิตรอดอีกครั้ง เพราะว่ามีชาวว้าและทหารพม่ามารุกราน ซึ่งทั้งสองฝ่ายเกรงว่าคนอาเช่อ (อาข่า) จะเป็นกองกำลังของอีกฝ่ายหนึ่ง ทำให้กองกำลังทั้งสองฝ่ายระแวง มีทหารของทั้งสองฝ่ายมาสอดแนมตลอดเวลา ทำให้ชาวอาเช่อ (อาข่า) ตัดสินใจอพยพหนีเข้ามาเมืองไทยอีกครั้ง

ในปีอาข่าปีสุนัข มาอยู่ที่บ้านแม่ไร่ ในช่วงปีพ.ศ. 2525 จำนวน 13 ครัวเรือน ในจำนวนนี้มีคนอาเช่อ (อาข่า) 7 หลังคาเรือน อาข่า (อีก่อ) กลุ่มอื่นๆ อีก 6 ครัวเรือน ต้องชำระเงินครอบครัวละ 3,000 บาท เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายให้ทางคนไทยรับจ้างขนคนต่างค้ำมาส่งที่หมู่บ้านสวนป่า อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย อยู่ที่นี่ได้เพียง 3 ปี ก็ต้องย้ายอีกครั้ง เนื่องจากไม่มีที่ดินสำหรับทำมาหากิน เพราะในพื้นที่บ้านสวนป่า เป็นเขตที่กรมป่าไม้ใช้เป็นพื้นที่ฟื้นฟูป่าไม้ ซึ่งในปีแรกๆ ก็สามารถปลูกข้าวได้เพราะต้นไม้ยังต้นเล็ก แต่เมื่อต้นไม้เริ่มโตขึ้นจึงไม่สามารถปลูกพืชได้ ผู้นำของชาวอาเช่อ(อาข่า) จึงตัดสินใจหาที่ทำมาหากินแห่งใหม่ ต้องการพื้นที่ที่สามารถเพาะปลูกพืชเพื่อทำมาหากินได้ พอดีได้เจอคนอาข่า (อีก่อ) คนหนึ่งที่อยู่บ้านพนาเสรี (หมู่บ้านบริวาร ชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น) อยู่ใกล้ๆ กับบ้านอาเช่อ(อาข่า) ในปัจจุบันได้มาที่บ้านแม่ไร่ เพื่อมาขออยู่ที่บ้านแม่ไร่ จึงได้มีการพูดคุยและตัดสินใจไปดูที่ดินและตัดสินใจอพยพมา 10 ครอบครัว ในปีควายหรือโยจึงย้ายมาอยู่ที่บ้านอาเช่อ ชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น ตำบลท่าก้อ อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย จนปัจจุบัน

สภาพทั่วไปของชนเผ่าอาเช่อ (อาข่า)

ชนเผ่าอาเช่อ (อาข่า) โดยนายอภิวัฒน์ ก่อคือ ซึ่งเป็นผู้กำลังวิจัยฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมชนเผ่าอาเช่อ (อาข่า) มานานกว่าสิบปี ได้ให้ข้อมูลดังนี้ การตั้งถิ่นฐานหรือการสร้างบ้านเรือนของชาวอาเช่อ (อาข่า) นั้น ต้องเริ่มจากผู้นำชนเผ่าก่อนเป็นอันดับแรก เพราะผู้นำชนเผ่าหรือที่เรียกว่า “จูมา (Ju Ma)” และ “พีมา (PHi Ma)” (ผู้นำฝ่ายจิตวิญญาณหรือผู้นำทางความเชื่อของชาวอาเช่อ(อาข่า) นอกจากนี้ยังต้องมี “พียา (PHi Yar)” (รองผู้ช่วยฝ่ายวิญญาณหรือผู้นำทางความเชื่อเดิม) ประกอบกัน เพราะมีความเชื่อว่าการตั้งหมู่บ้านต้องมีผู้นำอาศัยอยู่ในทุกหมู่บ้าน เนื่องจาก การดูพื้นที่ต่างๆ ต้องขึ้นอยู่กับหัวหน้าชนเผ่าเป็นผู้ตัดสินใจ การสร้างบ้านของชนเผ่าอาเช่อ (อาข่า) นี้ ไม่แตกต่างกับชนเผ่าอาข่า (อีก่อ) มากนัก คือตั้งอยู่ที่สูง อยู่ไม่ห่างจากแหล่งน้ำ แต่จะไม่ให้แม่น้ำไหลผ่านชุมชน โดยผู้นำชนเผ่าจะหาวันที่ดีที่สุดแล้วจึงทำพิธีกรรม โดยให้ผู้นำชนเผ่าเป็นผู้เริ่มทำพิธีกรรม เริ่มจากการนำเมล็ดข้าวและไข่ไก่ 1 ฟอง แล้วเอาชิงใส่ไว้ด้วยกัน จากนั้นจึงนำไปทำพิธีทางศาสนา หลังจากที่ทำพิธีเสร็จสิ้นแล้ว ก็จะให้ลูกบ้านแต่ละครัวเรือนเริ่มสร้างบ้านเรือนของตนได้ ซึ่งจะช่วยกันสร้างบ้านที่ละหลัง โดยจะเริ่มจากบ้านของผู้นำชนเผ่าก่อน แล้วจึงค่อยๆ ช่วยกันสร้างบ้านลูกบ้านที่ละหลังจนครบตามจำนวนสมาชิก และทุกๆ ปีก็จะช่วยกันซ่อมแซมบ้านที่เสื่อมโทรม เพราะชนเผ่าอาเช่อ เป็นชนเผ่าที่มีการอพยพบ่อยครั้ง การสร้างบ้านเรือนจึงเป็นแบบง่ายๆ ไม่มั่นคงมากนัก เพื่อง่ายต่อการรื้อถอน เมื่อจำเป็นต้องย้ายถิ่นฐานใหม่ ส่วนในหมู่บ้านอาเช่อ (อาข่า) ในชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น ชาวอาเช่อได้ตั้งหลักปักฐานมานานกว่า 25 ปี ลักษณะการสร้างบ้านเรือนจึงเริ่มมีการเน้นความมั่นคงมากขึ้น แต่ยังคงลักษณะสถาปัตยกรรมดั้งเดิมอยู่บ้าง และเมื่อตั้งหมู่บ้านเสร็จแล้ว สิ่งที่เขาไม่ได้ก็คือ การจะทำไร่ประดู่หมู่บ้านและประดู่

หมู่บ้านเพื่อแสดงแนวเขตและเป็นที่บูชาผีบรรพบุรุษสำหรับช่วยปกป้องผู้คนในชุมชนให้อยู่ดีมีสุขตลอดไป

ศาสนาและความเชื่อของชนเผ่าอาเช่อ (อาข่า)

ชนเผ่าอาเช่อ (อาข่า) ยังคงรักษาประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม มีการบูชาบรรพชนในรอบปี แต่เทศกาลของคนอาเช่อ(อาข่า) มีหลายอย่างที่แตกต่างจากอาข่า (อีก้อ) ทั่วไป เช่น คนอาเช่อ (อาข่า) ไม่มีการโล้ชิงช้าและดำข้าวบู้ก อย่างไรก็ตามอาเช่อ (อาข่า) กลุ่มนี้ในเมืองไทยเริ่มมีการนับถือศาสนาคริสต์กันบ้างแล้ว หมู่บ้านอาเช่อ เป็นหมู่บ้านในชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น เป็นหมู่บ้านที่ชาวอาเช่อ (อาข่า) รวมตัวอยู่เป็นหมู่บ้านเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย ที่น่าสนใจคือยังมีการรักษาประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม ในหมู่บ้านนี้ร้อยละ 90% ยังคงมีการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม และยังคงนับถือความเชื่อดั้งเดิมของคนไว้ นอกจากนี้ยังมีการประกอบพิธีกรรมตามแต่ละฤดูกาลตามความเชื่อดั้งเดิม ตลอดจนยังมีผู้นำตำแหน่งทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง เช่น พื้มาเน่วส่อ ก็คือ จึงสามารถพบเห็นศาสนาสถานเช่นประตูป่าบ้านศาลพระภูมิได้ในชุมชนนี้

ภาษาและการสื่อสารของชนเผ่าอาเช่อ (อาข่า)

ชาวอาเช่อ (อาข่า) มีสายสัมพันธ์ที่เห็นท่างกันมานาน ทำให้อาเช่อ (อาข่า) มีภาษาต่างจากคนอาข่า (อีก้อ) กลุ่มอื่นๆอย่างสิ้นเชิง จนไม่สามารถสื่อสารกันได้ สายสัมพันธ์ของอาเช่อ(อาข่า)มาจากทาง เท่อ เพอะโซ๊ะ , เท่อ เพอะ หมื่อ ต่างจากอาข่า (อีก้อ) กลุ่มอื่นๆ ที่มีสายสัมพันธ์มาจากทาง เท่อ เพอะ เมือง ทำให้สายสัมพันธ์ห่างเกินกว่า 50 ชั่วอายุคน แต่การสื่อสารกันระหว่างกลุ่มคนอาเช่อ (อาข่า) มักพูดภาษาอีโก้ได้ ซึ่งเป็นภาษากลางของชนเผ่าอาข่า (อีก้อ) แต่อาข่า (อีก้อ) กลุ่มอื่นๆ ในเมืองไทยกลับไม่สามารถพูดภาษาอาเช่อ (อาข่า) ได้เลย

พิธีการแต่งกายของชนเผ่าอาเช่อ (อาข่า)

การแต่งกายของชนเผ่าอาเช่อ (อาข่า) จะไม่เหมือนกับชนเผ่าอาข่า (อีก้อ) เลย ส่วนใหญ่จะสวมใส่เสื้อและผ้าถุงที่มีลายปักของชนเผ่า จะเป็นผ้าฝ้ายสีดำและมีลายปักต่างๆ ตามแขนเสื้อและผ้าถุงของผู้หญิง ส่วนผ้าถุงของผู้หญิงนั้นไม่มีลายปักใดๆ แต่จะเป็นสีดำแดง และบางคนก็จะใช้สีน้ำเงินกับสีดำและสีเขียว มาปนกันบ้าง ส่วนเสื้อนั้นก็ใช้ผ้าฝ้ายสีดำมีการตกแต่งผ้าโดยการปักลายต่าง ๆ บนผ้า และที่สังเกตได้อย่างหนึ่งก็คือ ผ้าพันบนศีรษะที่เป็นสีดำ สำหรับผู้หญิง และสำหรับผู้ชายก็มีเหมือนกัน ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลาและภูมิประเทศบ้างแล้ว

ประเพณีและวัฒนธรรมของชนเผ่าอาเช่อ (อาข่า)

ชนเผ่าอาเช่อ (อาข่า) ตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน มีความเชื่อและเคารพต่อบรรพบุรุษ และการสืบทอดพิธีกรรมต่างๆ มาเป็นระยะเวลายาวนาน จวบจนปัจจุบันก็ยังเชื่อในประเพณีเหล่านั้นอยู่ โดยบางพิธีกรรมนั้น มีการสวดโดยใช้ภาษาอาเช่อ(อาข่า) และบางพิธีกรรมทางศาสนาเช่น งานศพ

พิธีการจัดงานศพก็เป็นส่วนของผู้นำฝ่ายวิญญาณ โดยต้องให้หมอผี เป็นผู้ทำพิธีเพียงผู้เดียว เพราะว่าจะมีการสวดเป็นภาษาอาเข่อ(อาข่า) ขณะเดียวกันอีกหลายประเพณีและพิธีกรรมก็ได้สูญหายไปแล้ว เช่น การทำพิธีงานศพ ที่เต็มรูปแบบนั้นก็หายได้ยาก เนื่องจากพิธีกรรมส่วนใหญ่ต้องขึ้นอยู่กับ หมอผี เป็นผู้ดำเนินพิธีกรรม ทั้งการกำหนดและสวดส่งวิญญาณให้ผู้เสียชีวิตและครอบครัว คนอื่นๆที่ไม่ได้สืบทอดการเป็นหมอผีจะสวดไม่ได้เลย เพราะการสวดมนหรือท่องคาถาต่างๆต้องได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษเท่านั้น สำหรับผู้ที่รับช่วงต่อ ต้องเป็นลูกหลานหมอผีเท่านั้น ขณะเดียวกันเด็กรุ่นใหม่ก็เริ่มได้รับการศึกษาจากการส่งเสริมของภาครัฐและเอกชนมากขึ้น อีกทั้งชาวบ้านบางส่วนก็เริ่มหันไปนับถือศาสนาอื่นมากขึ้น โดยเฉพาะ ศาสนาคริสต์ ซึ่งมีข้อห้ามเรื่องการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ส่งผลให้หลายๆพิธีกรรมได้สูญหายไปจากชนเผ่าอาเข่อ(อาข่า) บ้างแล้ว

จากข้อมูลประวัติความเป็นมาและบริบทชุมชนชาวอาเข่อ (อาข่า) ผู้วิจัยเห็นว่า ชนเผ่าอาเข่อ(อาข่า) ถือได้ว่าเป็นชนเผ่าที่มีจำนวนประชากรน้อยที่สุดในการแบ่งประเภทของชนเผ่าอาข่า (อีก้อ) ที่สำคัญคือ ชาวอาเข่อ (อาข่า) มีความแตกต่างจากชนเผ่าอาเข่อ (อีก้อ) กลุ่มอื่นๆอย่างสิ้นเชิง และที่น่าสนใจสำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชนเผ่านี้คือ การรวมตัวอยู่เป็นชุมชนของชนเผ่านี้ มีอยู่เพียงหมู่บ้านเดียวในประเทศไทย คือหมู่บ้านอาเข่อ (หย่อมบ้านในชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น) ยังมีการอนุรักษ์รักษาประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชนเผ่าดั้งเดิมไว้อย่างดี การส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวในชนเผ่านี้ ก็เป็นอีกหนทางที่จะช่วยในการอนุรักษ์รักษาประเพณีวัฒนธรรมของชนเผ่าอาเข่อ (อาข่า) เพื่อเป็นการลดปัญหาการอพยพย้ายถิ่นฐานของชาวอาเข่อ (อาข่า) ได้อีกทางด้วย